

THE INFLIGHT MAGAZINE

your complimentary copy

166 (6) / 2024

ON BULGARIA
AIR

The Invisible Politician

НЕВИДИМИЯТ ПОЛИТИК

Art at 185 mph

ИЗКУСТВО С 300 КМ/Ч

Treasure Island

ОСТРОВЪТ НА СЪКРОВИЩАТА

HEADING TO NASDAQ

Tsvetan Alexiev, CEO of Sirma Group Holding, talks to Bulgaria ON AIR
Цветан Алексиев, главен изпълнителен директор на Sirma Group Holding

OVER A
MILLION
READERS
PER YEAR!

Bulgaria Air
National Carrier www.air.bg

**НАШИЯТ ПРИОРИТЕТ СИ ТИ.
ПРИЯТНО БАНКИРАНЕ.**

**Кредити, депозити и дигитални решения.
Банкирай с Priority, Premium и другите услуги
на Пощенска банка.**

Научи повече на postbank.bg

Подробна информация за актуалните предложения свързани с услугите Priority, Premium и другите услуги на Пощенска банка, както и за нашите потребителски кредити можете да откриете на www.postbank.bg. Отпускането на кредит подлежи на одобрение от банката. Пълна информация за приложимите условия е налична на официалния сайт на банката - www.postbank.bg, както и във всеки офис за обслужване на индивидуални клиенти на банката (с изключение на офисите на ПБ Лични финанси).

„БЪЛГАРИЯ ЕЪР“ С ДИРЕКТНИ ПОЛЕТИ ОТ ВАРНА ДО ПРАГА И ФРАНКФУРТ

В началото на лятото националният авиопревозвач "България Еър" открива две нови директни линии от Варна - до чешката столица Прага и до Франкфурт, финансовото сърце на Европа.

Редовните полети от Варна до Прага са нова сезонна линия, която стартира от 23 юни и ще бъде изпълнявана с две честоти седмично – в сряда и неделя. Удобното разписание дава възможност на жителите на Варна и Североизточна България да опознаят прелестите на Чехия, и успоредно прави българските морски курорти по-достъпни за чешки туристи.

Втората сезонна линия Варна - Франкфурт също предлага две честоти за пътуване - в събота и понеделник, които ще се изпълняват до края на летния сезон. Директните полети започват от 6 юли. Франкфурт, един от най-богатите градове на Европа, предлага много възможности за бизнес, културни събития и туризъм. Тарифите за едностранен билет в икономична класа започват от 130 евро. Цената включва 10 kg ръчен багаж, дамска чанта или лаптоп, безплатен check-in и кетъринг на борда с топъл сандвич, шоколадче, вода и освежаващи напитки. Повече информация - на www.air.bg

"BULGARIA AIR" OFFERS DIRECT FLIGHTS FROM VARNA TO PRAGUE AND FRANKFURT

At the beginning of the summer, the national airline "Bulgaria Air" opens two new direct routes from Varna - to the Czech capital Prague and to Frankfurt, the financial heart of Europe.

The regular flights from Varna to Prague are a new seasonal line that started on June 23 and will be operated twice a week - on Wednesdays and Sundays. The convenient schedule gives the residents of Varna and Northeast Bulgaria the opportunity to explore the charms of the Czech Republic, and at the same time makes the Bulgarian seaside resorts more accessible to Czech tourists.

The second seasonal line Varna - Frankfurt also offers two travel frequencies - on Saturdays and Mondays, which will run until the end of the summer. Direct flights start from July 6. Frankfurt, one of Europe's richest cities, offers many opportunities for business, cultural events and tourism.

Fares for a one-way ticket in economy class start at 130 euros. The price includes 10 kg of hand luggage, handbag or laptop, free check-in and on-board catering with a hot sandwich, chocolate bar, water and refreshing drinks. More information - at www.air.bg

ОТКРИЙ ЛИСАБОН

Резервирай директен полет
с България Еър и бъди откривател
в града на откривателите

Билетът в икономична класа включва:

- безплатен check-in
- ръчен багаж до 10 кг
- кетъринг на борда
- опция за **UPGRADE**

България Еър
Национален Превозвач www.air.bg

ПРИЯТЕН
ПОЛЕТ

ПРИЯТНИ
ЕМОЦИИ

Резервирай сега на www.air.bg

**9 | BUSINESS
ECONOMY**

18 | Стратегическата ни цел е NASDAQ

Цветан Алексиев, главен изпълнителен директор на Sirmo Group Holding

24 | Our Strategic Objective is NASDAQ

- 10 | Числа и лица
Numbers and Faces
- 12 | Никога вече нула
- 16 | Farewell to the Zero
- 30 | По следите на изчезналия завод
- 34 | Raiders of the Lost Plant
- 35 | Автомобилите на България
The Cars of Bulgaria

**37 | ANALYSIS
POLITICS**

40 | Невидими политици, фантомни гласове

България гази във все по-дълбото политическо блато. Но никой не иска да говори за възможния изход от него

44 | Invisible Politicians, Phantom VotesEast

- 38 | Калейдоскоп
Kaleydoscope
- 48 | Един японски урок за българския преход
- 50 | A Japanese Lesson for the Bulgarian Transition
- 52 | Свят на контрасти
A World of Contrasts

**59 | SCIENCE
TECHNOLOGY**

62 | Вечната война

Кафе или чай? Вече столетия човечеството се дели на две според избора на сутрешна напитка. Ето какво казва науката

66 | The Eternal War

- 60 | Ще живеем с 5 години повече
We'll Live 5 Years Longer
- 72 | Господарят на тишината
- 76 | The Lord of Silence

**79 | TRAVEL
LIFESTYLE**

88 | Островът на съкровищата

От минотавъра го крафт бирата: Крит предлага по много от всичко

88 | Treasure Island

- 80 | Афиш
Poster
- 82 | Изкуство с 320 км/ч
- 85 | Art at 200 Miles per Hour
- 104 | Рок в лятна нощ
- 108 | A Midsummer Night's Rock
- 110 | Меки сътресения
- 114 | Soft Tremors

THE INFLIGHT MAGAZINE

БОРДНОТО СПИСАНИЕ НА БЪЛГАРИЯ ЕР ИМА СРЕДНА МЕСЕЧНА АУДИТОРИЯ ОТ НАД 100 000 ДУШИ, ИЛИ НАД МИЛИОН ЧИТАТЕЛИ ГОДИШНО

THE INFLIGHT MAGAZINE ENJOYS AN AVERAGE MONTHLY AUDIENCE OF MORE THAN 100,000 PEOPLE, OR OVER A MILLION READERS PER YEAR

ГЛАВЕН РЕДАКТОР
Константин Томов
ktomov@bulgariaonair.bg

ПРЕВОДАЧИ
Global Club

АВТОРИ
Бойко Василев
Димитър Кьосемарлиев
Емил Иванов
Ивайло Петров
Калин Ангелов
Калин Николов
Петър Йовчев

ДИЗАЙН
BRAND NEW DESIGN

ИЗДАТЕЛ
ИНВЕСТИР МЕДИА ГРУП

ИЗПЪЛНИТЕЛЕН ДИРЕКТОР
Виктория Мумкова

РЕДАКЦИОНЕН АДРЕС
1540 София, бул. Брюксел 1
office@bulgariaonair.bg
тел.: 02 448 40 70
www.bgonair.bg

БАНКОВА СМЕТКА

EDITOR-IN-CHIEF
Konstantin Tomov
ktomov@bulgariaonair.bg

TRANSLATORS
Global Club

CONTRIBUTORS
Boyko Vassilev
Dimitar Kyossemarliev
Emil Ivanov
Ivaylo Petrov
Kalin Angelov
Kalin Nikolov
Petar Yovchev

DESIGN
BRAND NEW DESIGN

PUBLISHER
INVESTOR MEDIA GROUP

CEO
Victoria Mitkova

EDITORIAL ADDRESS
1540 Sofia, 1 Brussels Blvd.
office@bulgariaonair.bg
phone: (+359) 2 448 40 70
www.bgonair.bg

BANK ACCOUNT

IBAN: BG57 2638 9790 1019 1023 03
BIC: CECBVBGSF
Банка „ЦКБ“ АД – клон Варна
ISSN 1314-2216

Съгласно чл.7а, ал.1 от Закона за задължителното депозитиране на печатни и други произведения и за обявяване на разпространителите и доставчиците на медийни услуги (изм. и доп.ДВ бр.94 от 13.11.2018г.) действителен собственик на дружеството издател на списание "България он еър" е "Инвестор.БГ" АД, който публично дружество по Закона за публично предлагане на ценни книжа и е под надзора на Комисията за финансов надзор.

CONTRIBUTORS АВТОРИ

БОЙКО ВАСИЛЕВ е един от най-уважаваните телевизионни журналисти в България, водещ и продуцент на "Панорама" по БНТ. Доктор по социология, възпитаник на Софийския университет, специализирал е в Хајделберг, Германия. Автор е на десетки документални филми, включително "Децата на бащите", за който получи Голямата награда "Робер Шуман" за 2007 година.

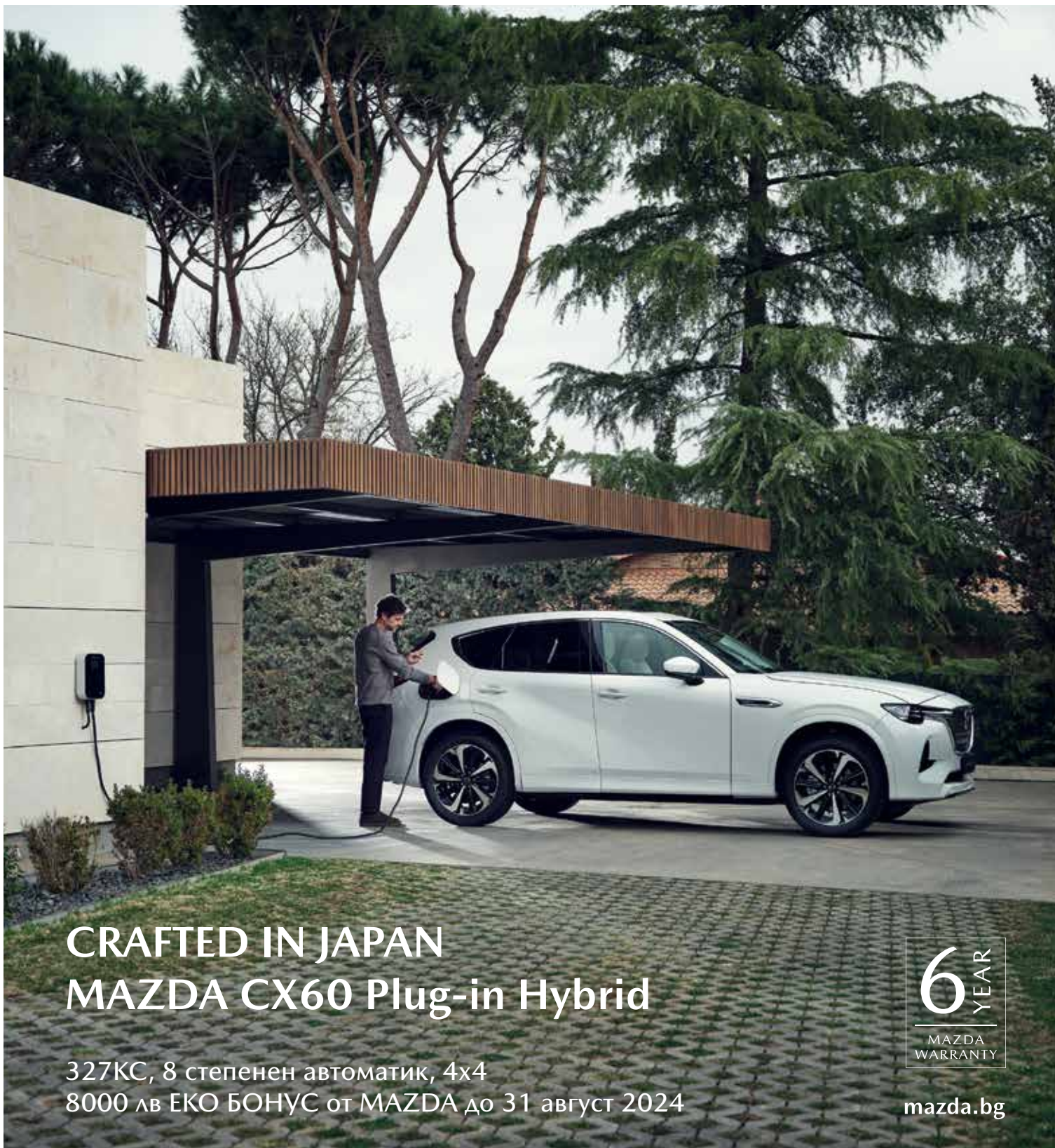
BOYKO VASSILEV is one of Bulgaria's most renowned television journalists, and the host and producer of the talk show Panorama (broadcast on the National Bulgarian Television). He holds a Ph.D. in sociology, is a Sofia University alumnus, and has specialized in Heidelberg, Germany. He has authored dozens of documentaries, including The Children of the Fathers, for which he received Bulgaria's 2007 Robert Schuman Journalism Award.

ИВАЙЛО ПЕТРОВ е сред талантливите млади български фотографи, създател на студио Focus Shift. Специализира модна и портретна фотография. Освен това се интересува от кино и от Вселената, която ни заобикаля. Вярва, че за добрите снимки е необходима комбинация от талант, оригинално мислене и качествена техника, като последната е най-маловажна.

IVAYLO PETROV is one of the most gifted young Bulgarian photographers and creator of Focus Shift Studio. He specializes in fashion and portrait photography. Furthermore, he has interests in movies and in the Universe that surrounds us. He believes that one needs a combination of talent, original ideas, and quality equipment to make good pictures – with the last condition being of the least importance.

CRAFTED IN JAPAN
MAZDA CX60 Plug-in Hybrid

327КC, 8 степенен автоматик, 4x4
8000 ЛВ ЕКО БОНУС от MAZDA до 31 август 2024

mazda.bg

DRIVE TOGETHER

SENSHI 22 ЩЕ Е НА МОРСКИЯ БРЯГ SENSHI 22 ON THE SEASHORE

Първото плажно издание за годината на професионалната галавечер SENSHI 22 ще предложи впечатляващи двубои между бойци от цял свят - не само световноизвестни имена, но и перспективни млади състезатели.

На 6 юли плажната арена в курорта „Св. Св. Константин и Елена“ край Варна ще бъде сцена на седем наелектризиращи професионални битки, две от които - за защита на европейски титли. На ринга на 22-ото издание от веригата SENSHI ще се проведат и финалите на Световната купа на KWU SENSHI за аматьори.

Билетите за международното бойно шоу са в продажба в мрежата на Eventim.bg.

SENSHI се организира със съдействието на Професионалната лига на Световния кюкушин съюз (KWU International Professional League), както и със специалната подкрепа на ЗАД „Армеец“, MAX Sport, „България Еър“, М Кар Груп – BMW дилър и „Св. Св. Константин и Елена Холдинг“.

The first beach edition of the SENSHI professional gala evening for 2024 will offer impressive fights between martial artists from all over the world - not only world-famous names, but also promising young competitors.

On July 6, the beach arena in the "St. St. Constantine and Elena" resort near Varna will be the scene of seven electrifying professional fights, two of which - for the defense of European titles. The 22nd edition of the SENSHI circuit will also host the KWU SENSHI Amateur World Cup Finals. Tickets for the international fight show are on sale on the Eventim.bg network. SENSHI is organized with the assistance of the Professional League of the World Kyokushin Union (KWU International Professional League), as well as with the special support of ZAD "Armeets", MAX Sport, "Bulgaria Air", M Car Group - BMW dealer and "St. St. Konstantin and Elena Holding". ■

ПРИКАЗНО ЛЯТО В КЪМПИНГ "ГРАДИНА"

A FABULOUS SUMMER AT "GRADINA" CAMPING

Какъв по-добър начин да усетите свободата на лятото, от ваканция в луксозните бунгала на Къмпинг "Градина", само на няколко крачки от морския бряг? Само на двадесетина километра южно от Бургас, легендарният къмпинг е любимо място на поколения българи, а днес предлага модерни летни къщички до пясъка и морето, с елегантно обзавеждане, оборудвана кухня и собствено барбекю. Можете да се отпуснете под широкия външен навес, докато работите дистанционно, или да се насладите на някое лятно четиво.

На разположение на гостите на комплекса са няколко бутикови ресторанта, пекарна, спортен и хранителен магазин, и безброй възможности за спорт и развлечения за цялото семейство. Къмпинг „Градина“ има и просторен паркинг. Вижте повече на campinggradina.com и в профилите на къмпинга в социалните мрежи.

What better way to feel the freedom of summer, than a vacation in the luxurious bungalows of Camping "Gradina", a few steps away from the beach? Just twenty kilometers south of Burgas, the legendary campsite is a favorite place of generations of Bulgarians. Today, it offers modern summer houses next to the sand and the sea, with elegant furniture, well-equipped kitchen and own barbecue. You can relax under the wide outdoor canopy while you work remotely or enjoy some summer reading. At the guests' disposal of the complex are several boutique restaurants, a bakery, a sports and food store, and countless opportunities for sports and entertainment for the whole family. Camping "Gradina" also has a spacious parking lot. See more at campinggradina.com and on the campsite's social media profiles. ■

the Dream place

WHERE YOU SHOULD BE

SEA GARDEN
DESTINATION
BURGAS

WWW.HOTELPRIMORETZ.BG

A 2, Al. Batenberg Str., 8000 Burgas, Bulgaria

T +359 56 8 12345

E info@hotelprimoretz.bg

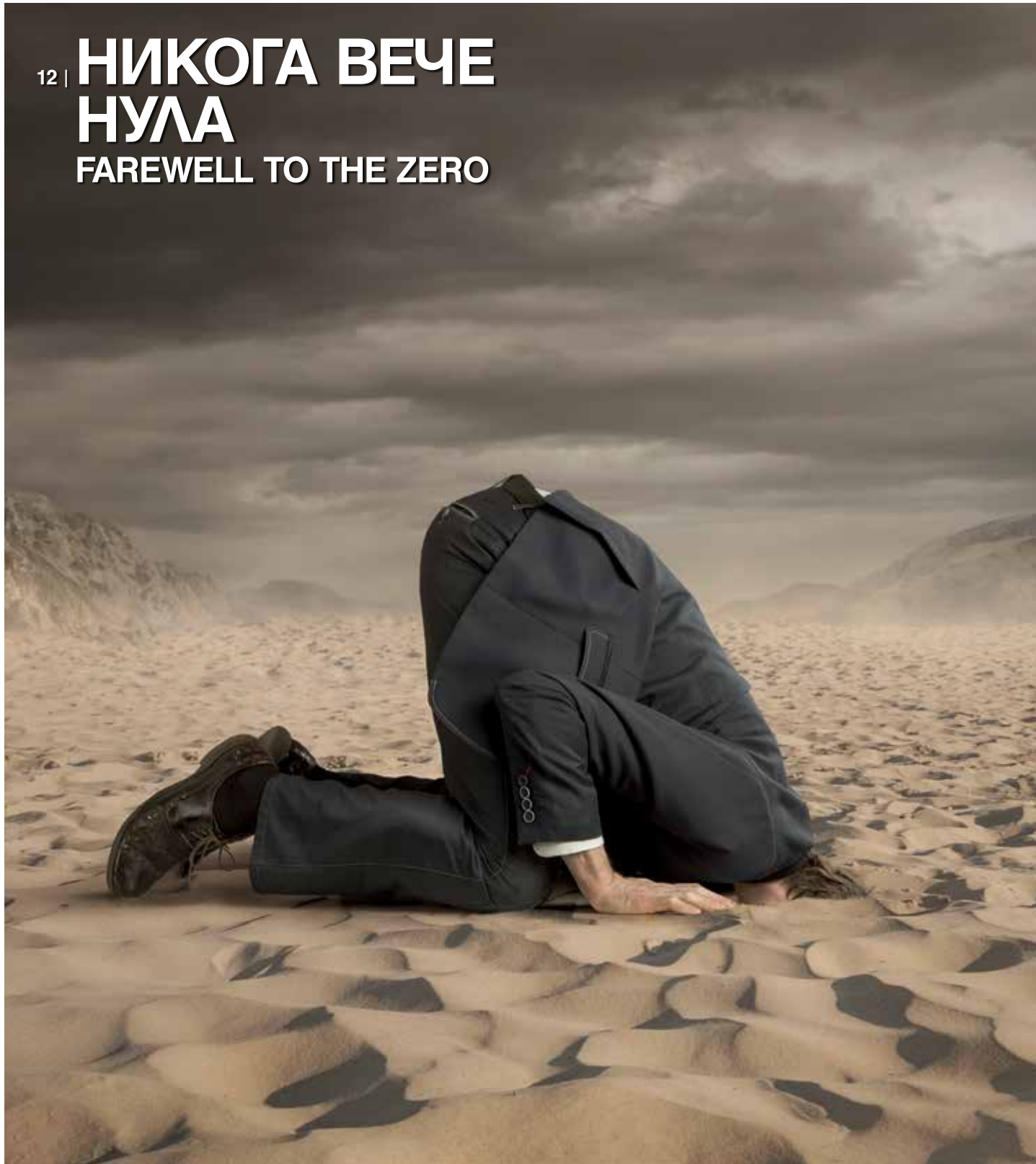
Play
your way

SOFIA, 53, CHERNI VRAH BLV.
+359 2 8073757
SOFIA@BEOSTORES.COM
WWW.BEOSTORES.BG

D&
BO

12 | **НИКОГА ВЕЧЕ
НУЛА**
FAREWELL TO THE ZERO

18 | **ИНТЕРВЮ: ЦВЕТАН АЛЕКСИЕВ**
INTERVIEW: TSVETAN ALEXIEV

35 | **АВТОМОБИЛИТЕ НА БЪЛГАРИЯ**
THE CARS OF BULGARIA

ЧИСЛА И ЛИЦА FIGURES & FACES

7.8%

от Брутния вътрешен продукт на България отива за изплащане на пенсии - един от най-ниските показатели в ЕС. По-малко са разходите за пенсионерите само в Литва (7.1%), Унгария (7%), Малта (6.4%) и Ейре (4.5%), но от един от най-високите БВП в съюза). По данни на Eurostat, най-високи са разходите за пенсии в Гърция (16.4%), Италия (16.3%) и Австрия (15.0%). През 2021 година общо за пенсии в ЕС са изразходвани 1.882 трилиона евро, или почти 13% от брутния продукт на общността.

EN

of the Gross Domestic Product of Bulgaria goes to paying pensions - one of the lowest indicators in the EU. Only Lithuania (7.1%), Hungary (7%), Malta (6.4%) and Ireland (4.5%), but from one of the highest GDPs in the union) spend less on pensioners. According to Eurostat data, pension costs are highest in Greece (16.4%), Italy (16.3%) and Austria (15.0%). In 2021, a total of 1.882 trillion euros were spent on pensions in the EU, or almost 13% of the gross product of the community. ■

1.2

милиарда лева планира да отпусне Министерството на енергетика за проекти, свързани със съхранението на електроенергия от възобновяеми източници. Безвъзмедната помощ ще покрива до 50% от разходите по проектите, но не повече от 371,000 лева без ДДС за всеки мегаватчас.

EN

BGN 1.2 billion is planned to be allocated by the Ministry of Energy for projects related to the storage of electricity from renewable sources. The grant will cover up to 50% of project costs, but no more than BGN 371,000 without VAT for each megawatt hour. ■

5.1%

е била инфлацията в България през май 2024 - значително повече от максимално допустимите за приемане на еврото 3.3%, констатира докладът на Европейската комисия за готовността на България, Чехия, Унгария, Полша, Румъния и Швеция за влизане в еврозоната. Нито една от споменатите държави не покрива инфлационния критерий. Това означава, че въвеждането на еврото у нас през 2025, каквито плановете имаха предишните правителства, не е възможно.

EN

Inflation in Bulgaria was 5.1% in May 2024 - significantly more than the maximum permissible for adopting the euro of 3.3%, states the report of the European Commission on the readiness of Bulgaria, the Czech Republic, Hungary, Poland, Romania and Sweden to enter the eurozone. None of the mentioned countries meet the inflation criterion. This means that the introduction of the euro in our country in 2025, as the previous governments had planned, is not possible. ■

11.92

литра алкохол се пагат на всеки българин над 15-годишна възраст по последни данни, което отрежда на страната незавидното девето място в света сред най-пиещите нации. Това е еквивалентно на 2.6 бутилки вино седмично, или на 4.9 литра бира. ОИСР пресмята, че свързаните с алкохола заболявания и злополуки костват на България 1.8% от целия ѝ здравен бюджет.

Изненадващо, пред България по този показател са страни като Германия, с по 12.2 литра алкохол на глава от населението, но и при значително по-висок дял на нискоалкохолни напитки като бирата. Третото място в света е за чехите (13.3 литра на глава), второто - за грузинците (14.3 литра), а най-пиещата нация на планетата е румънската - с впечатляващите 16.99 литра на глава от населението.

EN

According to the latest data, 11.92 liters of alcohol on average are consumed by each Bulgarian over the age of 15, which gives the country the unenviable ninth place in the world among the most drinking nations. This is equivalent to 2.6 bottles of wine per week, or 4.9 liters of beer. The OECD calculates that alcohol-related diseases and accidents cost Bulgaria 1.8% of its entire health budget.

Surprisingly, countries such as Germany are ahead of Bulgaria in this indicator, with 12.2 liters of alcohol per capita, but also with a significantly higher share of low-alcohol beverages such as beer. The third place in the world is for the Czechs (13.3 liters per capita), the second - for the Georgians (14.3 liters), and the most drinking nation on the planet is Romania - with an impressive 16.99 liters per capita. ■

Molteni & C

VEARSUS СОФИЯ 1700, БУЛ. "СИМЕОНОВСКО ШОСЕ" N 120 Е
SELAMORE ВАРНА 9000, УЛ. "НИК. ВАПЦАРОВ" N 5 БИЗ. ЦЕНТЪР "ЧАЙКА" ЕТ. 2
esenza ПЛОВДИВ 4000, УЛ. "АВКСЕНТИИ ВЕЛШКИ" 36

НИКОГА ВЕЧЕ НУЛА

Епохата на евтините пари приключи през 2022. Днес все повече анализатори смятат, че няма да се върне никога

Текст ПЕТЪР ЙОВЧЕВ / Фотография iSTOCK

Бяхме си взели отпуска от историята, но тя вече свърши: така Алисън Шрагър, американски икономист и автор на бестселъра "An Economist Walks into a Brothel", описа текущата ситуация с лихвените проценти в коментар за Bloomberg. След ерата на безпрецедентно евтини пари, продължила повече от десетилетие, централните банки рязко затегнаха коланите: Федералният резерв още в началото на 2022, ЕЦБ в края ѝ. След като над шест години основният лихвен процент бе 0, миналата година той достигна 4.5% - най-високият показател от две десетилетия. На 12 юни тази година ЕЦБ все пак го понижи с 0.25%, но по нищо не личи това да е началото на връщането към евтините пари и към близките до нулата лихви. Всъщност, ако се върва на някои икономисти, такова връщане никога вече няма да има.

ОСНОВНИЯТ ЛИХВЕН ПРОЦЕНТ НА ЕЦБ Е ЛИХВАТА, която централната банка предлага на другите банки, за да вземат заем от нея. А също и главният инструмент, с който се контролира инфлацията. Пред журналисти президентът на ЕЦБ Кристин Лагард обяви, че в последните тримесечия има видим напредък в борбата с инфлацията, но че ценовият натиск остава висок покрай растящите заплати. Вероятно инфлацията ще остане над заложената цел и през следващата година, смята Лагард. Засега няма индикации, че единичното (и минимално) понижаване на лихвите ще продължи. ЕЦБ запазва "базиран на данните под-

ход" и ще преценява дали да коригира процентите "среща за среща", уточни Лагард. Отвъд океана Федералният резерв също не показва признаци, че ще понижи лихвите. "Нито една централна банка по света не изглежда да бърза да разхлабва паричната политика", коментира главният икономист на Deutsche Bank Марк Уол през CNN. Впрочем докато Фег остава пасивен, и ЕЦБ едва ли ще посмее да отиде по-далеч с понижаването на лихвите, защото това би оскъпило вноса и допълнително би напомпало инфлацията. Финансовите пазари очакват лихвите да се задържат около 4% в САЩ до края на десетилетието, и около 2.5% в Европа, показва скорошно проучване на нагласите, проведено от Reuters.

ИМЕННО ИНФЛАЦИЯТА СИ ОСТАВА ОСНОВНОТО ОПРАВДАНИЕ за предпазливата политика на централните банки. Макар да изглежда овладяна на фона на 9-11-процентовите нива отпреди две години, тя все още е над заложените като цел 2%. През май в еврозоната инфлацията удари 2.6%, вместо очакваните 2.4%.

Но не инфлацията е факторът, който кара много водещи икономисти да говорят за "вечно високи" лихвени проценти. Краят на евтините пари изглежда обусловен от далеч по-фундаментални и трайни проблеми: демографски, политически и екологични. COVID-19 и паническите мерки срещу него напомпаха глобалния правителствен дълг до безпрецедентни равнища в мирно време - но това далеч не е краят. В следващите години ▶

► правителствата ще трябва да поемат нови дългове, за да финансират належащия скок в инвестициите. Впрочем това вече се вижда: Международният валутен фонд изчислява, че средният размер на бюджетните дефицити на развитите икономики е пораснал от около 3% през 2019 до 5.6% през 2023. Нека се спрем на няколкото групи от фактори, които го предизвикват.

ВОЕННИТЕ РАЗХОДИ. През 1992 Франсис Фукуяма публикува нашумялата си книга "Краят на историята и последният човек", в която предсказва, че с приключването на Студената война идва и край на идеологическото противопоставяне, и че оттук нататък човечеството може единствено да усъвършенства победилia обществен строй: либералната демокрация. Три десетилетия по-късно това, в което мнозина вярваха в оптимизма на 90-те, все повече звучи като виц. Очевидно е, че идеологическото противопоставяне тепърва ще расте - а с него и пренебрегваните отгавна военни разходи. От Германия до България, европейските държави са притиснати да харчат повече за отбрана и сигурност. А и не само европейските, разбира се.

ЗЕЛЕНИЯТ ПРЕХОД. Вторият фактор, който вещае растящи публични инвестиции, е дори по-внушителен като ефект от отбраната. Преходът към нискобъглеродна и, в по-далечна перспектива, към въглеродно неутрална икономика несъмнено е важен - но също така е и баснословно скъп. Преди време френският икономист Жан Пизани-Фери го сравни като негативен ефект с този от арабската петролна криза през 70-те - удар, от който глобалната икономика се съвземаше повече от десетилетие. Проблемът е, подчерта Пизани-Фери, че сега изведнъж поставяме цена на ресурс, който винаги до момента е бил безплатен. Само в енергийния сектор на Европа трябва да се инвестират допълнително между 260 и 380 милиарда евро годишно в следващите години - тоест между 1.5 и 1.8% от европейския БВП, показват изчисления на Европейската комисия. Общо за всички сфери инвестициите по Зелената сделка може да надхвърлят 1 трилион евро на година. Голяма част от тези пари ще трябва да се заемат. И то не евтино.

ПОПУЛИЗЪМ И ЗАСТАРЯВАНЕ. Всички предишни експлозии в правителствения дълг и периоди на големи публични инвестиции са били покривани от естествения ръст на икономиките, дължащ се на прираста на населението. Но днес повечето развити страни имат отрицателен прираст, а дори и при малкото изключения населението застарява заради увеличаващата се продължителност на живота. През 2022 година едва около 10% от световното население е било над 65-годишна възраст, но според актуалните проек-

ПРОМЕНЕТЕ НА ЛИХВЕНИЯ ПРОЦЕНТ НА ЕЦБ ECB'S INTEREST RATE CHANGES

Date	Rate
01/2000	3
02/2000	3.25
03/2000	3.5
04/2000	3.75
06/2000	4.25
09/2000	4.5
10/2000	4.75
05/2001	4.5
08/2001	4.25
09/2001	3.75
11/2001	3.25
12/2002	2.75
03/2003	2.5
06/2003	2
12/2005	2.25
03/2006	2.5
06/2006	2.75
08/2006	3
10/2006	3.25
12/2006	3.5
03/2007	3.75
06/2007	4
07/2008	4.25
10/2008	3.75
11/2008	3.25
12/2008	2.5
2009	2
03/2009	1.5
04/2009	1.25
05/2009	1
04/2011	1.25
07/2011	1.5
11/2011	1.25
12/2011	1
07/2012	0.75
05/2013	0.5
11/2013	0.25
06/2014	0.15
09/2014	0.05
03/2016	0
07/2022	0.5
09/2022	1.25
11/2022	2
12/2022	2.5
02/2023	3
03/2023	3.5
05/2023	3.75
06/2023	4
08/2023	4.25
09/2023	4.5
06/2024	4.25

Данни ЕЦБ / ECB data

ции на ООН, през 2050 пенсионерите ще са вече над 16%. Съотношението между работещи и зависими от тях се влошава непрекъснато, а пенсионните системи са подложени на все по-голям натиск. Нещата се влошават допълнително от нашествието на популизма в политиката. В ерата на социалните мрежи все по-често печелят популистите, обещаващи желаното от електората, и все по-рядко - държавниците, склонни на непопулярни, но необходими мерки.

МИСТЕРИЯТА "ИИ". На фона на ограничени ресурси на планетата непрекъснатият икономически растеж не би бил възможен, ако не беше един допълнителен фактор: техническият прозрест. Винаги досега, когато растежът е навлизал в плитчини, поредният технологичен скок е повишавал производителността и е отварял нови пътища. Сега големите надежди за такъв скок са свързани с Изкуствения интелект (ИИ). Ако той се окаже толкова трансформиращ, колкото прогнозираят оптимистите, ще отприщи сериозен икономически ръст - и с това ще даде нов тласък на лихвите в посока нагоре. Според проучване на Goldman Sachs, цитирано от Reuters, ИИ ще увеличи производителността в САЩ с 0.4% в следващите десет години, и средно с 0.3% в останалите развити икономики. Но има и по-предпазливи анализатори. Според експерти на инвестиционната компания Vanguard, ако изкуственият интелект има същия ефект върху производителността, като въвеждането на електричеството някога, това ще неутрализира всички негативни ефекти от демографията. Но ако ефектът му е съизмерим с този на интернет и компютрите, резултатът ще е по-скоро разочароващ.

Колкото и непредсказуеми да са повечето от изредените фактори, изглежда почти изключено да се върнем към ерата на елтините пари и нулевите лихви. По-вероятно е тя да остане като куриозна бележка под линия в икономическата история. Връщането от "отпуската" ще е трудно за всички: правителства, инвеститори, обикновени потребители. Но то може да се окаже здравословно в перспектива. "Среда с по-високи лихви не означава непременно по-малко инвестиции", пише Алисън Шрагър. "Някои от най-устойчивите и продуктивни периоди в историята са се случили при лихви, по-високи от днешните". И още нещо: високите лихви най-после слагат точка на мъчителната "зомбификация" на бизнеса. Нулевите лихви означаваха, че дори най-неефективните компании и най-необмислените начинания не могат да загинат - те могат да продължат да кретат безкрайно, подхранвани с елтини пари. Високите лихви връщат естествения подбор и конкуренцията. Които си остават ключовите условия за една здрава икономическа среда. ■

VIVACOM

5G FREE 2GO

5G summer with DOUBLE BONUS

+12 000 MB
+2 BGN EXTRA

12 000 MB

AT MAXIMUM SPEED

800 min.

NATIONAL MINUTES

+20 000 MB

FROM MY VIVACOM

vivacom.bg

The prepaid starter pack costs 12 BGN. Included services are valid for 28 days, and the BGN balance is valid for 60 days from the date and time of activation. The minimum initial charge for outgoing calls is 180 seconds, after which billing is per minute. After the MB at maximum speed is used up, the speed is reduced to 64 Kbps if there is at least 0.01 BGN balance remaining. All prices include VAT. Promotional offer: additional 12 000 MB and 2 BGN balance are included when a new starter pack is activated by 30.09.2024. The additional 20 000 MB can be activated once for free through the MyVivacom app. Info: vivacom.bg

FAREWELL TO THE ZERO

The era of cheap money ended in 2022. Today, more and more analysts believe it will never return

By PETER YOVCHEV / Photography iSTOCK

We had taken a holiday from history, but it is over now: this is how Alison Schrage, an American economist and author of the bestseller "An Economist Walks into a Brothel", described the current situation with interest rates in a comment for Bloomberg. After an era of unprecedentedly cheap money that lasted over a decade, central banks tightened the belts sharply: the Federal Reserve as early as 2022, and the ECB at the end of it. After being at 0 for more than six years, the main interest rate reached 4.5% last year - the highest for more than 20 years. On June 12 of this year, the ECB lowered it by 0.25%, but this does not appear at all as the beginning of the return to cheap money and to near-zero interest rates. In fact, if some economists are to be believed, such a return will never happen again.

THE ECB'S PRIME RATE IS THE RATE the central bank offers other banks to borrow from it. And also the main instrument to control the inflation. ECB President Christine Lagarde told reporters that there has been visible progress in the fight against inflation in recent quarters, but that price pressures remain high alongside rising wages. Inflation is likely to remain above the target next year as well, Lagarde believes. So far, there are no indications that the single

(and minimal) rate cut will be followed by other ones. The ECB is maintaining a "data-based approach" and will consider whether to adjust rates "meeting-to-meeting," Lagarde said. Overseas, the Federal Reserve is also showing no signs of cutting rates. "No central bank in the world appears to be in a rush to loosen monetary policy," Deutsche Bank chief economist Mark Wall told CNN. After all, as long as the Fed remains passive, the ECB will hardly dare to proceed lowering interest rates, because that would make imports more expensive and further pump up inflation. Financial markets expect interest rates to remain around 4% in the US until the end of the decade, and around 2.5% in Europe, a recent survey by Reuters showed.

IT IS INFLATION THAT REMAINS the main justification for the cautious policy of central banks. While it looks subdued against the 9-11 per cent levels of two years ago, it is still above the 2 per cent target. In May, inflation in the Eurozone hit 2.6%, instead of the expected 2.4%. But inflation is not the factor that has many leading economists talking about "forever-high" interest rates. The end of cheap money seems driven by far more fundamental and enduring problems: demographic, political and environmental. COVID-19 and its panic measures

have pumped global government debt to unprecedented levels in peacetime - but that's far from the end of it. In the coming years, governments will need to take on new debt to finance the much-needed surge in investment. In fact, this is already visible: the International Monetary Fund estimates that the average size of budget deficits of developed economies has grown from about 3% in 2019 to 5.6% in 2023. Let's dwell on the several groups of factors that cause it.

MILITARY EXPENDITURE. In 1992, Francis Fukuyama published his acclaimed book *The End of History and the Last Man*, in which he predicted that with the end of the Cold War, came also the end of ideological confrontation, and that from now on humanity could only perfect the triumphant social order: liberal democracy. Three decades later, what many believed in the optimism of the 1990s increasingly sounds like a joke. It is obvious that the ideological opposition will only grow - and with it the long-neglected military spending. From Germany to Bulgaria, European countries are under pressure to spend more on defence and security. And it's not only the European countries, of course.

THE GREEN TRANSITION. The second fac-

tor that portends growing public investment is even more impressive in its effect. The transition to a low-carbon and, in the longer term, a carbon-neutral economy is undoubtedly important - but it is also fabulously expensive. The French economist Jean Pisani-Ferry recently compared it as negative effect to that of the Arab oil crisis of the 1970s: a blow from which the global economy has been recovering for more than a decade. The problem is, Pisani-Ferry stressed, that we are now suddenly putting a price on a resource that has always been free until now. In the energy sector of Europe alone, there should be additional investments between 260 and 380 billion euros per year in the coming decades - that is, between 1.5 and 1.8% of the European GDP, according to calculations of the European Commission. In total, for all sectors, investments under the Green Deal may exceed 1 trillion euros per year. Much of this money will have to be borrowed. And not cheap.

POPULISM AND AGEING. All previous explosions in government debt and periods of large public investment have been covered by the natural growth of economies due to population growth. But today, most developed countries have negative growth, and even in the exceptions, the population is ageing due to increas-

ing life expectancy. In 2022, only about 10% of the world's population was over 65 years of age, but according to current UN projections, in 2050 retirees will already be over 16%. The ratio of workers to dependents is steadily deteriorating, and pension systems are under increasing pressure. Matters are further worsened by the invasion of populism in politics. In the age of social networks, populists, promising what the electorate wants, win more and more often, and statesmen, prone to unpopular but necessary measures, are disappearing.

THE AI MYSTERY. Against the background of the limited resources of the planet, continuous economic growth would not be possible if it were not for one additional factor: technological progress. So far, whenever growth has plateaued, another technological leap has boosted productivity and opened up new roads. Now, the big hopes for such a leap are linked to Artificial Intelligence (AI). If it turns out to be as transformative as the optimists predict, it will unleash serious economic growth — and with it, give interest rates another upward push. According to a Goldman Sachs study cited by Reuters, AI will increase productivity in the US by 0.4% over the next ten years, and by an average of 0.3% in other developed economies. But there are more cautious analysts. According to experts at

the investment company Vanguard, if artificial intelligence has the same effect on productivity as the introduction of electricity once did, it will neutralize all the negative effects of demographics. But if its effect is comparable to that of the Internet and computers, the result will be rather disappointing.

AS UNPREDICTABLE AS MOST OF THE FACTORS listed are, a return to the era of cheap money and zero interest rates seems almost impossible. This period is more likely to remain as a curious footnote in economic history. The return from the "holiday" will be difficult for everyone: governments, investors, ordinary consumers. But it may turn out to be healthy in the long run. "A higher-rate environment doesn't necessarily mean less investment," writes Alison Schragger. "Some of history's most robust and productive periods took place when rates were higher than they are now." One more thing: high interest rates are finally putting an end to the painful "zombification" of business. Zero interest rates meant that even the most inefficient companies and the most ill-advised ventures could not perish - they could continue to thrive indefinitely, fueled by cheap loans. High interest rates bring back natural selection and competition. Which remain the key conditions for a healthy economic environment. ■

СТРАТЕГИЧЕСКАТА НИ ЦЕЛ Е NASDAQ

Цветан Алексиев, главен изпълнителен директор на Sirma Group Holding,
преди THE INFLIGHT MAGAZINE

Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотография ИВАЙЛО ПЕТРОВ

Г-н Алексиев, каква бе 2023 за IT сектора в България като цяло, и за компаниите от групата на "Сирма"? Какви са очакванията Ви за 2024?

2023 започна силно, използвайки инерцията от предишната година. 2022 беше много добра година за IT-сектора: възстановяването след Covid-19 беше в ход, навсякъде имаше много пари, напечатани по време на пандемията, и бизнесът като цяло бе решен да се дигитализира в резултат на Covid. 2023 също започна добре, но към средата ѝ започна да се усеща сериозна криза, специално в IT-сектора и особено силно - в Съединените щати. Много големи компании уволниха доста хора, появиха се много безработни американски IT-специалисти, които започнаха да ни конкурират като цени. Това удари бизнеса ни в Щатите. В Европа за щастие нещата бяха по-добре, така че 2023 не беше чак толкова лоша година. "Сирма" отчете ръст, макар и не толкова голям, колкото бяхме планирали.

2024 започва много добре. Първото тримесечие при нас е много силно. Големият проблем в Европа е несигурността, свързана с войната в Украйна. Това е най-голямата пречка. Освен това някои големи икономики като Германия, които бяха свикнали да използват евтини ресурси, вече са в различна ситуация. Поне такива са моите наблюдения от работата с нашите клиенти.

Клиенти от 60 пазара по цял свят...

Действително продаваме в много държави по цял свят и можем да се похвалим със значими проекти, като разработване на виртуални AI асистенти за разговори и управление на процеси, модернизация и дигитализация на основни банкови системи, управление и анализ на данни, внедряване на no-code системи за дигитализация в застрахователния сектор, умни портфейли и решения, базирани на отворено банкиране, интеграционни услуги и др. Сирма е и сред световните лидери за разработка на софтуер за управление на диабетни и хронични състояния, дистанционен мониторинг на пациенти и водене на дигитално здравно досие. Броят на страните, в които оперираме може да стигне дори 120, ако смятаме медицинските ни мобилни приложения. Извън тях активно продаваме в над 60 страни.

България имаше предимства в областта на информационните технологии, заложи още в предишния исторически период. Какво обаче прави страната днес, на ниво политическа власт, за да поддържа тези предимства?

Отговорът е само с една дума: нищо. Парадоксално, но преди десетина години правителствата повече се стараеха в нашия сектор: организираха се конференции, спонсорираха се участия в IT изложения по света... Сега тези неща са рядкост. ▶

► Да, някога започнахме с добра скорост, наследена от бившия соцлагер, след това тя се позагуби малко. Големият проблем за българския IT сектор е, че няма достатъчно пари. IT компаниите по начало изискват значително финансиране, особено в началните етапи. Вярно е, че в момента в България има доста фондове, които осигуряват финансиране за най-първия етап - на ниво идеи, стартъпи. Но няма VC, няма рисков капитал, който да застане зад следващите етапи.

Със "Сирма" направихте един опит за привличане на финансиране чрез БФБ-София, който по-скоро не отговори на вашите очаквания. В същото време българският IT сектор нерядко трябва да се конкурира с Alphabet, Microsoft, Amazon, Oracle - гиганти с неизчерпаеми портфейли...

Конкуренцията на големите американски компании не е само проблем на българския IT сектор. Всички по света са в такава ситуация. В Щатите действително финансовите ресурси са неизчерпаеми - когато потръбват пари, знаете как постъпва американската държава... Какво правят Amazon, Meta, Oracle и останалите, когато се появи някой конкурент? Просто го купуват. Тези компании са на практика монополисти. Не можеш да се конкурираш с Google, като предлагаш силна уеб търсачка например. Технологично компания като Sirma може да го направи. Но практически шансът е нула. Нужни са страшно много пари, маркетинг и така нататък.

В България проблемът не е в конкуренцията с гигантите, а най-вече във факта, че няма достатъчно капитал за инвестиции. По тази причина повечето български компании се опитват да се справят със собствени средства. Но това е възможно само ако правиш бизнес, фокусиран върху услугите. Ако искаш да направиш силна продуктова компания, която да се превърне в еднорог, в днешни дни без много пари това е абсолютно невъзможно. На времето, когато стартирахме "Сирма", беше по-посижимо. Тогава създадохме една наистина добра продуктова компания, която днес е втора по пазарен дял в света. Макар и на един относително по-малък пазар - производството на опаковки. Ние и днес имаме един от двата най-добри продукта в индустрията за производство на опаковки. Това включва дизайн на една хартиена, картонена или каквато и да е друга опаковка, да можеш да я проектираш, да я съгнеш в 3D, да сложиш картинките, да видиш как ще изглежда, след това да управляваш лазерните плотери, за да изрежат улете

за шанците, да проектираш шанците, за да можеш да си организираш цялостното производство на опаковки. Тогава успяхме да създадем такъв продукт, защото такава беше времето - не се изискваха толкова много пари, толкова много маркетинг. 90-те години бяха време на ентусиазъм.

Какъв е изходът от тази ситуация за българските компании? Как може да се преодолее този недостиг на финансиране? Имаште планове да излезете на някоя от по-големите световни борси...

Продължаваме да имаме. Основна стратегическа цел на компанията е да се листнем на по-голяма световна борса. Какъв е изходът пред българските компании? Повечето стават service-компани, опитвайки се да растат органично, като реинвестират приходите си. Такъв бизнес модел е повече свързан с хора, не толкова с маркетинг и големи инвестиции, както е при продуктовете компании. Така че те се справят. Лошото е, че не останаха чак толкова много големи български компании - повечето се продадоха. "Сирма" е може би една от малкото компании с българска собственост: нейни собственици са няколко хиляди души на Българската фондова борса.

Осъществихте поредица придобивания на пазари в региона, имате развойни центрове в Албания, Северна Македония, дори в Египет. По-лесно ли е в наши дни да се ръководи мултинационален бизнес?

Ползваме хора от доста страни по света - имаме индийци, пакистанци, от Нигерия, от Египет. Имаме две компании в Албания. Надявам се скоро да мога да обявя още едно придобиване на немалка компания в съседна държава. Гледаме компании не само в региона, имаме цели за придобиване в Германия, в скандинавските страни. Стратегията ни е за ръст и в двете посоки: органичен, като подобряваме собствените си процеси, изграждаме нови офиси, създаваме нови компании на пазарите, които са ни интересни; и в същото време ръст чрез придобиване на нови компании.

Споменахте нашия опит на БФБ. Той не беше чак разочароващ: направихме едно успешно за онова време IPO. Не съжалявам, че сме на българската борса, защото това ни направи много по-организирани, подобри процесите, свързани с отчетност и счетоводство. Днес ние сме една много добре организирана компания в европейски мащаб, а и в световен, с много добър репортинг, защото такива са регулациите на борсата, с връзки с инвес-

"СИРМА" Е ОСНОВАНА през 1992 г. и е най-голямата публично търгувана българска IT група, с над 600 високкоквалифицирани служители с офиси и търговски представители в САЩ, Бразилия, Канада, Обединеното кралство, Швеция, Германия, Албания и др. Портфолиото на компанията включва пазарно утвърдени софтуерни продукти, високотехнологични иновативни решения и услуги в едни от най-динамичните стратегически вертикали: финансов сектор, производство на опаковки, здравеопазване и науки за живота, логистика и транспорт, хотелиерство и електронна търговия. Основните хоризонтални специализации на холдинга са в сферата на изкуствения интелект и управлението на знания, IT консултации и системна интеграция.

тисторите такива, каквито трябва да бъдат... Да, българската борса е сравнително малка, трудно се събират допълнително пари, които ти трябва, за да растеш. Затова нашите планове са свързани с листване на по-голяма борса. Голямата ни цел е NASDAQ. Но сега, покрай новата инициатива на БФБ и по-лесния път за листване на Франкфуртската борса, това също е възможност, която сериозно ще обмислим като една междинна стъпка.

Междинна, а не заместваща?

Човек никога не знае. За съжаление сега сме в китайското проклетие: да живееш в интересни времена. В момента е трудно да се предвиди какво ще се случи дори само след 2-3 години.

Започнахте да изкупувате миноритарните дялове от дъщерните си дружества. Каква е целта на това реструктуриране?

Предстои да влеем всички дъщерни дружества и от холдингова организация да се превърнем в голяма оперативна компания. Първо, това ще подобри процесите в организацията. И второ, ще е благоприятно за листването на голяма борса, защото винаги оперативните компании са по-добре приети от холдинговете.

Освен това преминахме към вертикализиционен подход на работа: тоест специализираме в ключови за компанията индустрии, където събираме много know-how, референции, понякога и готови решения. Такива ключови индустрии са финансов

"Ако искаш да направиш силна продуктова компания, която да се превърне в еднорог, в днешни дни без много пари това е абсолютно невъзможно"

сектор, застраховане, здравеопазване, транспорт и логистика, хотелиерство. Когато си структурирал знания, референции, клиенти, търговци, маркетинг, продукти, тогава успяваш да продаваш много по-успешно и на много по-добри цени. Отиваш при клиента и демонстрираш, че разбираш неговите проблеми и имаш решения за тях. Това е важно, защото по-малките компании в България са от типа "дайте да ви направим нещо". "Нещото" трябва да го измисли самият клиент. Докато ние можем да отидем при клиента с готови решения, и с разбиране, че инвестицията му трябва да се изплати.

Кога ще приключи това реструктуриране?

Тази година. Следващата ни цел е нарастване - да достигнем 100 милиона лева приходи тази година, и да пораснем допълнително през следващата чрез придобивания. Решили сме, че ще правим листване на NASDAQ, когато надхвърлим 100 милиона долара годишни приходи.

По-лесно ли се управлява един мултинационален бизнес днес, след ефектите от Covid-19? Пандемията насочи към новите технологии сектори и отдели хора, които дотогава бяха скептични. Какво беше отражението върху вашия бизнес?

В IT сектора още преди Covid бяхме свикнали на дистанционна работа, на телеконференции, на постоянна комуникация през интернет. Ние вече бяхме в тази игра. След Covid и всички останали влязоха в нея. Но никога не е лесно да се управлява мултинационален бизнес. Навсякъде имаме партньори, мениджъри, всеки регион си има своите културни особености, затова човек трябва да е гъвкав и да има доста добри политически умения. Но това не е нещо, с което човек да не може да се справи.

Каква е ролята на България като пазар за "Сирма"? Преди време от БАСКОМ цитираха парадоксална статистика, според която страната е сред лидерите в създаването на дигитални продукти, а в същото време българският бизнес е на опашката по степен на дигитализация?

България като пазар не може да бъде пренебрегвана. За нас българският финансов сектор е много добър клиент. Но за съжаление извън него и може би публичния сектор у нас няма много големи консуматори на IT услуги. Липсват големите компании, които постоянно биха имали нужда от такива услуги. Колкото до публичния сектор, там има една много неприятна периодичност, свързана с изборните ▶

► процеси, и на практика нищо никога не може да се планира.

Една аналитична компания преди време състави списък от шестте области, в които дигитализацията ще напредва най-бързо: изкуствен интелект, гобавена и виртуална реалност, Big Data, облачна инфраструктура, мобилни HR приложения, роботи и дронове. Кои изглеждат най-обещаващи за вас?

Естествено, в момента най-актуалната област е LLM - големите езикови модели. Има известно прегряване по темата. Нали знаете каква е обичайната крива при технологиите: обикновено те първо тръгват нагоре, после идва известно отгръпване, и едва след това започва стабилен растеж. Мисля, че сега с изкуствения интелект сме във фазата на първоначално натрупване на очаквания. След това ще има известно отгръпване, защото все пак се виждат и ограниченията на големите езикови модели.

Това щеше да е следващият ми въпрос: свърхреагираме ли на напрежката на изкуствения интелект? "Сирма" работи в тази област още от 90-те години...

Свърхреагираме, да, но има защо. Всички технологии, свързани с изкуствения интелект, бяха стигнали до етап, в който никога не очакваше голям скок. А с LLM наистина се случи голям скок. Аз лично бях скептичен и очаквах нещо подобно да се появи след много години. Изненадата колко добре работят големите езикови модели породила страшно големи очаквания. Само че вече започват да се виждат и техните ограничения. Сега сме в онази фаза, в която главният изпълнителен директор на всеки голям бизнес, на всяка голяма банка, събира мениджърите и им казва: трябва да започнем да използваме изкуствен интелект в нашия бизнес, мислете как. Така се раждат най-различни шуротици, разбира се, но и полезни неща.

Можем ли изобщо да наречем големите езикови модели "изкуствен интелект" според класическите представи на хора като Алън Тюринг? Или това са просто едни много по-усъвършенствани търсачки?

Спрямо дефиницията LLM отговарят на понятието "изкуствен интелект". Ако говорим за аналог на човешкия интелект, отговорът е "не", очевидно. Но и не сме стигнали още технологичната им граница. Сега започва да се опитват да създадат подобна на човешката мотивация при големите езикови модели. Така че не се знае докъде още може да стигне технологията. В днешния ѝ вид тя има огра-

"Изненадата колко добре работят големите езикови модели породила страшно големи очаквания. Само че вече започват да се виждат и техните ограничения. Сега сме в онази фаза, в която главният изпълнителен директор на всеки голям бизнес събира мениджърите и им казва: трябва да започнем да използваме изкуствен интелект, мислете как"

ничения, но изследванията продължават много усилено. Започва даже да става леко опасно.

Немалко хора - мислители от ранга на Ювал Ноа Харари - виждат в автоматизацията и роботизацията заплаха за човешката цивилизация. Има ли основания за тревога според вас?

Според мен може да се появи технология, която да е опасна, и върху която да изпуснем контрола. Ние, IT хората, сме такива: ако нещо е интересно, се втурваме да го правим, без много-много да разсъждаваме за последствията. Човекът като цяло обича да си играе. Но винаги е възможно да се получи играчка-плачка.

Връщайки се към темата за финансирането, България видимо по-трудно печели доверието на инвеститорите в сравнение с други страни от Централна и Югоизточна Европа. Защо е така?

И аз съм си задавал този въпрос, и нямам добър отговор. Какво отблъсква инвеститорите? Бюрокрацията? Тя не е по-тежка у нас, отколкото в други страни. Бизнес климат? Не мисля, че той е по-лош у нас, отколкото е в Румъния, да речем. Особено в нашия сектор се прави съвсем нормален бизнес. Дали репутацията ни като държава е проблем? Наистина нямам идея. Вярвам, че ако преминем към еврото, ще станем малко по-атрактивни. Ако станем пълноправни членове на Шенген, това ще е стимул и за икономиката ни, и за това как ни възприемат в Европа.

Като говорим за пречките пред развитието на IT сектора у нас, не бива да пропускаме и пазара на труда. Влошава ли се проблемът с недостига на квалифицирани кадри? Знам, че през 2021 и 2022 ситуацията в IT сектора беше...

Беше ужас. Но през 2023 трудовият пазар се поотпусна и в момента е сравнително добре, поне в нашия сектор. "Сирма" има добра репутация като работодател, така че по принцип не изпитваме големи трудности да наемаме хора, когато ни потрябват. Освен това ние си правим много вътрешни инициативи: имаме собствена академия, където влизат млади хора, изкарват няколко месеца курс на обучение, получават сертификати и дипломи, някои от тях вземат на работа. Много други компании правят същото. Пак стигаме до въпроса за участието на държавата. Това би трябвало да е ролята на университетите: да бъдат качествени, подготвени хора. Някои университети се справят с това. Но нуждата в страната е много по-голяма, и се налага компаниите да вземат нещата в свои ръце. ■

Централна Кооперативна Банка
Важният си ти.

Твоето мечтано лято без край!

Всяка 10-а трансакция ти носи шанс за участие в томбола за вълнуващи награди – ваучер за мечтаното пътешествие или преживяване в твой стил!

* В кампанията могат да участват всички карти Mastercard, издадени от ЦКБ АД, преди 03.06.2024 г., извършили минимум 10 плащания в един от подпериодите: първи подпериод (от 03.06.2024 г. до 30.06.2024 г.), втори подпериод (01.07.2024 г. до 31.07.2024 г.), трети подпериод (от 01.08.2024 г. до 31.08.2024 г.). Пълните условия на кампанията можеш да откриеш на www.ccbank.bg.

OUR STRATEGIC OBJECTIVE IS NASDAQ

Tsvetan Aleksiev, Chief Executive Officer of Sirma Group Holding, talks to THE INFLIGHT MAGAZINE

By KONSTANTIN TOMOV / Photography IVAYLO PETROV

Mr. Aleksiev, what was 2023 like for the IT sector in Bulgaria in general, and for the companies of the Sirma group? What are your expectations for 2024?

2023 started strong, using the momentum from the previous year. 2022 was really good for the IT sector: The post-COVID-19 recovery was well underway, there was a lot of money printed everywhere during the pandemic, and business in general was determined to go digital in the wake of COVID-19. 2023 also started well, but towards the middle of the year, a serious crisis began to be felt, especially in the IT sector and especially strongly in the United States. Many large companies laid off a lot of people, and many unemployed American IT specialists appeared and started to compete with us in terms of prices. This hit our business in the US. Fortunately, in Europe things were better, so 2023 wasn't such a bad year. Sirma reported growth, although not as big as we had planned. 2024 is starting well. The first quarter is very strong. The big problem in Europe is the uncertainty concerning the war in Ukraine. This is the biggest obstacle. In addition, some large economies like Germany, which were not used to cheap resources, are now in different situations. At least these are my observations from working with our clients.

Clients from 60 markets worldwide....

We sell to many countries worldwide, indeed. We can boast of significant projects such as the development of virtual AI assistants

for conversations and process management, modernization and digitalisation of core banking systems, data management and analysis, no-code implementation digitalisation systems in the insurance sector, smart wallets and solutions based on open banking, integration services, etc. Sirma is among the world leaders in developing software for managing diabetes and chronic conditions, remote patient monitoring and digital health record keeping.

The number of countries where we operate can go as high as 120 if we count the medical mobile apps. Besides them, we sell actively in over 60 countries.

Bulgaria had advantages in the field of information technology, which was already established in the previous historical period. But what is the country doing today, at the level of political power, to maintain these advantages?

The answer is just one word: nothing. Paradoxically, but a decade ago, the governments put more effort in our sector: conferences were organized, participations in IT exhibitions around the world were sponsored... Now these things are rare.

Yes, we once started with a good momentum inherited from the former socialist camp, but then it got a bit lost. The big problem for the Bulgarian IT sector is that it doesn't have enough money. IT companies initially require significant funding, especially in the early stages. It is true that there are a lot of funds in Bulgaria at the moment that provide funding for

the very first stage - at the level of ideas, and start-ups. But there is no VC, there is no venture capital to stand behind the next stages.

With Sirma you attempted to attract funding through the BSE-Sofia, which rather did not meet your expectations. At the same time, the Bulgarian IT sector often has to compete with Alphabet, Microsoft, Amazon, and Oracle – giants with inexhaustible portfolios...

The competition of big American companies is not only a problem of the Bulgarian IT sector. Everybody in the world is in this situation. In the US, financial resources are indeed inexhaustible – when money is needed, you know what the US does... What do Amazon, Meta, Oracle and the rest do when a competition emerges? They simply buy it. These companies are practically monopolies. You cannot compete with Google by offering a strong web search engine, for example. Technologically, a company like Sirma can do it, but practically the chance is zero. It needs a lot of money, marketing and so on.

In Bulgaria the problem is not in the competition with the giants, but mostly in the fact that there is not enough capital for investments. For this reason, most Bulgarian companies try to manage with their own funds. But this is possible only if you make a service-focused business. If you want to make a strong product company that becomes a unicorn, nowadays without a lot of money it is absolutely impossible. Back in the day, when we started Sirma, it was more achievable. Back then we created ►

SECURITIES
ON AIR
ARTIFICIAL
INTELLIGENCE

SIRMA WAS FOUNDED IN 1992 and is the largest publicly traded Bulgarian IT group with over 600 highly qualified employees with offices and sales representatives in the US, Brazil, Canada, United Kingdom, Sweden, Germany, Albania, etc. The company's portfolio includes market-proven software products, high-tech innovative solutions, and services in one of the most dynamic strategic verticals: financial, packaging, healthcare and life sciences, logistics and transportation, hospitality, and e-commerce. The holding's main horizontal specializations are in the fields of artificial intelligence and knowledge management, IT consulting, and systems integration.

► one really good product company that today is the second largest in the world in terms of market share. Although in a relatively smaller market – the packaging industry. We still have one of the two best products in the packaging industry today. That involves designing a paper, cardboard, or whatever packaging, being able to create it, fold it in 3D, put the pictures in, see what it's going to look like, and then operating the laser plotters to cut the die grooves, to design the dies so you can organize your overall packaging production. Back then we managed to create such product, because times were like that – it didn't require that much money, that much marketing. The 90s were a time of enthusiasm.

What is the way out of this situation for the Bulgarian companies? How can this funding gap be overcome? You had plans to go to one of the major world exchanges...

We still have. The main strategic objective of the company is to list on a bigger world exchange. What is the way out for the Bulgarian companies? Most of them become service companies, trying to grow organically by reinvesting their earnings. Such a business model is more about people, not so much about marketing and big investments, as it is with product companies. So they manage. The bad thing is that there are not so many large Bulgarian companies left – most of them were sold.

Sirma is probably one of the few companies with Bulgarian ownership: it is owned by several thousand people on the Bulgarian Stock Exchange.

You made a series of acquisitions of markets in the region, you have development centres in Albania, North Macedonia and even Egypt. Is it easier to run a multinational business nowadays?

We work with people from many countries worldwide – we've had Indians, Pakistanis, people from Nigeria, Egypt. We have two companies in Albania. I hope that soon enough I will be able to announce another acquisition of a sizeable company in a neighbouring country. We are looking at companies not only in the region, but we also have acquisition targets in Germany, in the Nordic countries. Our strategy is to grow in both directions: organically, by improving our processes, building new offices and creating new companies in the markets we are interested in; and at the same time growing by acquiring new companies.

You mentioned our experience on the BSE. It was not entirely disappointing: we did a successful IPO for the time. I do not regret being on the BSE, because this made us much more organized, and it improved our reporting and accounting processes. Today we are one very well-organized company on a European scale, and on a global scale, with very good report-

ing, because those are the regulations on the stock exchange, with investor relations as they should be... Yes, the BSE is rather small, it is difficult to raise the extra money you need to grow. This is the reason why our plans involve listing on a bigger stock exchange. Our big goal is NASDAQ. But now, along with the new BSE initiative and the easier route to listing on the Frankfurt Stock Exchange, it is also an opportunity that we will seriously consider as an intermediate step.

Intermediate rather than substitute?

You can never know. Unfortunately, now we are in the Chinese curse: to live in interesting times. At the moment it is difficult to predict what will happen even in just 2-3 years.

You started buying out the minority stakes of your subsidiaries. What is the purpose of this restructuring?

The plan is to bring in all subsidiaries and go from a holding organization to a large operating company. First, it will improve the organization processes. Second, it will be favourable for listing on a major exchange because operating companies are always better received than holding companies. In addition, we have switched to a verticalization approach to working: that is, we specialize in key industries for the company, where we gather a lot of know-how, references, and sometimes ready-made

solutions. Such key industries are the financial sector, insurance, healthcare, transport and logistics, and hospitality. When you have structured knowledge, references, customers, salespeople, marketing, products, then you manage to sell much more successfully and at much better prices. You go to the clients and you demonstrate that you are aware of their problems and you have the solutions for them. It is important because smaller companies in Bulgaria are from the "let us do something for you" type. The "thing" should be figured out by the client. Whereas we can go to the customer with ready-made solutions, and with an understanding that their investment should pay off.

When will this restructuring end?

This year. Our next target is growth – to reach BGN 100 million in revenue this year and to grow further next year through acquisitions. We have decided that we will do a NASDAQ

"We IT people are like that: if something is interesting, we rush to do it, without thinking much about the consequences. Humans in general like to play. But there's always a chance for things to go bad"

listing when we exceed \$100 million in annual revenue.

Is it easier to run one multinational business today, after the Covid-19 effects? The pandemic has turned sectors and individuals towards new technologies that were previously sceptical. What was the impact on your business?

In the IT sector even before COVID-19 we were used to remote jobs, teleconferences and constant online communication. We were already in the game. After COVID, everybody else joined. But it is never easy to run a multinational business. Everywhere we have partners and managers, and every region has its cultural specifics, so you have to be flexible and have pretty good political skills. But this is not something one cannot handle.

What is the role of Bulgaria as a market for Sirma? Some time ago BASCOM quoted paradoxical statistics, according to which the country is among the leaders in the creation of digital products, and at the same time Bulgarian business is at the tail in the degree of digitalisation.

Bulgaria as a market cannot be ignored. For us, the Bulgarian financial sector is a really good client. But unfortunately outside of it and perhaps the public sector, there are not many big consumers of IT services in our country.

There are no big companies that would constantly need such services. As far as the public sector is concerned, there is a very unpleasant periodicity associated with electoral processes, and practically nothing can ever be planned.

One analyst company some time ago compiled a list of the six areas where digitisation will advance fastest: artificial intelligence, augmented and virtual reality, Big Data, cloud infrastructure, mobile HR applications, robots and drones. Which look most promising to you?

Naturally, the most relevant area at the moment is LLM – large language models. There is some overheating on the topic. You know what the usual curve is with technology: it usually goes up first, then there's a bit of a pullback, and only then does the steady growth begin. I think we are now in the initial build-up phase

with AI. After that, there will be some pullback, because you can still see the limitations of big language models.

That was going to be my next question: Are we overreacting to advances in artificial intelligence? "Sirma" has been working in this field since the 90s...

We overreact, yes, but there is a reason for it. All technologies related to artificial intelligence had reached a stage in which no one expected a big leap. However, with LLM a big leap really happened. Personally, I was sceptical and expected something like this to emerge in many years. The surprise of how well the large language models worked raised high expectations. Except that their limitations are already starting to show. We are now in that phase where the CEO of every big business, of every big bank, is getting the executives together and saying: we need to start using AI in our business, think how. So all sorts of shenanigans are born, of course, but also useful things.

Can we even call the large language models "artificial intelligence" according to the classical notions of people such as Alan Turing? Or are they just more sophisticated search engines?

By definition, LLMs fit the notion of "artificial intelligence". If we're talking about an

analogue of human intelligence, the answer is no, obviously. But we haven't reached their technological limit yet either. Now they are starting to try to create human-like motivation in large language models. So we don't know how far the technology can go yet. In its present form it has limitations, but research is going on very hard. It's even starting to get a little dangerous.

Not a few people – thinkers of the stature of Yuval Noah Harari – see automation and robotization as a threat to human civilization. Is there a reason for alarm in your view?

In my view, a technology could emerge that is dangerous and over which we could lose control. We IT people are like that: if something is interesting, we rush to do it, without thinking much about the consequences. Humans in general like to play. But there's always a chance for things to go bad.

Returning to the topic of financing, Bulgaria is visibly having a harder time gaining the trust of investors than other countries in Central and South-Eastern Europe. Why is that?

I have asked myself the same question, and I don't have a good answer. What repels the investors? Bureaucracy? It is no worse in our country than in other countries. Business climate? I don't think it is worse here than it is in, let's say, Romania. Especially in our sector, it is quite normal to do business. Is our reputation as a country a problem? I really have no idea. I believe that if we convert to euro, we will become a little bit more attractive. If we become full members of Schengen, it will be a boost to our economy and to how we are perceived in Europe.

Speaking about the obstacles to the development of the IT sector in Bulgaria, we should not overlook the labour market. Is the problem with the shortage of qualified personnel getting worse? I know that in 2021 and 2022 the situation in the IT sector was...

It was a horror. But in 2023 the labour market loosened up and it is relatively good at the moment, at least in our sector. Sirma has a good reputation as an employer, so we usually don't struggle to hire people when we need them. In addition, we do a lot of internal initiatives: we have our own academy where young people come in, do a few months of training, and get certificates and diplomas. Some of these people we take on. Many other companies do the same. Again we come to the question of state involvement. This should be the role of universities: to churn out quality, trained people. Some universities are doing that. But the need in the country is much greater, and companies are having to take matters into their own hands. ■

COMPASS

INVEST

ДФ “Компас Евро Облигации” Вашият избор за сигурност и доходност!

КАК ДА ИНВЕСТИРАМЕ В ОБЛИГАЦИИ ПРЕЗ 2024 Г.?

Много инвеститори търсят сигурност и предсказуемост. Това е причината голяма част от тях да инвестират в облигации. При дълговите финансови инструменти, каквито са облигациите, инвеститорите реализират доход по формата на лихва. В тази връзка облигациите предоставят възможност за по-сигурна и предсказуема инвестиция в сравнение с акциите, като същевременно носят по-висока доходност от банковите депозити.

Съществуват различни възможности за инвестиране в облигации като например директна покупка на облигации или дялове в договорни фондове, инвестиращи в облигации. Всеки от тези варианти има своите предимства, така че е важно инвеститорите внимателно да преценят кой от тях съответства на инвестиционните им цели и нивото им на толерантност към риск.

Облигации или договорен фонд, инвестиращ в облигации?

Облигации са дългови ценни книжа, емитирани от компании или правителства, които плащат фиксиран или плаващ лихвен процент за определен период от

време. Облигациите с инвестиционен кредитен рейтинг предлагат на инвеститорите по-висока доходност от банковите депозити, като в същото време са по-нискорискови инструменти спрямо други класове активи. За индивидуалните инвеститори основното предимство на инвестиции в облигации се изразява в предвидимостта на паричните потоци, които се очаква да бъдат реализирани до падежа на облигацията. Предвид високите минимални прагове за инвестиции в облигации (при повечето корпоративни облигации е 100 000 евро) за много индивидуални инвеститори това би било значително ограничение за изграждане на добре диверсифициран портфейл.

Разбира се, инвеститорът би могъл да се обърне към фонд, инвестиращ в облигации, който се управлява от професионалисти и така да намали риска от инвестиция в един емитент чрез диверсификация на портфейла. Фондът, инвестиращ в облигации предоставя и възможност за инвестиране с по-малки суми отколкото при директната покупка на облигации, осигурявайки бързо необходимата ликвидност. Инвестициите в облигации или във фонд, инвестиращ в облигации, са

обект на пазарни колебания и това намалява прецизното предвиждане на очакваната доходност.

Решението? Договорен фонд в облигации с цикличност на инвестициите!

Представяме Ви **ДФ „Компас Евро Облигации“** – фонд, инвестиращ в дългови финансови инструменти, следващ стратегия за цикличност на инвестициите, който съчетава предимствата на инвестицията в облигации (редовни, предварително фиксирани стойности на лихвените плащания и фиксирана дата на падеж на облигациите в портфейла) и ключовите предимства, предлагани от фонда (диверсификация между много облигации заедно с подбор на ценни книжа от професионален екип и ликвидност).

● Цикличност на инвестициите

Всички ценни книжа в портфейла на ДФ „Компас Евро Облигации“ ще падежират до септември 2028 година и след падежа ще бъде селектиран нов портфейл от облигации с падеж след 4 години. Всички инвеститори във фонда имат възможност да изтеглят инвестициите си или да ги запазят, за да бъдат реинвестирани в следваща кош-

ница от облигации. Инвеститорите ще имат възможност да изтеглят инвестицията си или част от нея по всяко време преди падежа на облигациите в портфейла и в такъв случай продажната стойност зависи от пазарните условия.

● **Очаквана годишна доходност – 4.65% (към 31.05.2024 г.)**

Очакваната доходност е прогнозирана на база лихвените проценти на облигациите, в които инвестира фондът. При допускане, че инвестицията се държи до септември 2028 г., индивидуалният инвеститор може приблизително да определи своя доход.

● **Диверсифициран портфейл от облигации с нисък риск**

ДФ „Компас Евро Облигации“ предоставя възможност на инвеститорите чрез покупка на дялове от фонда да получат индиректно кошница от облигации със сравнително малка сума. Целта на диверсификацията е да се намали риска чрез разпределение на инвестициите в различни емисии, което може да помогне да се избегнат или ограничат загубите в случай на промяна в пазарните условия. При изграждане на

диверсифициран портфейл от облигации се цели улавяне на възможности за добра доходност, като се инвестира в различни икономически сектори и региони на света и се разпределя риска между различни емитенти. ДФ „Компас Евро Облигации“ използва стратегията “купи и гръж”. Този тип стратегии предлагат профил на “намаляващ риск”: колкото по-близо е датата на падежа на облигациите, в които инвестира фондът, толкова по-ниска е неговата чувствителност към лихвените и кредитния риск.

● **Без данък**

Печалбите от договорни фондове в България не се облагат с данъци.

● **Ниски такси**

Намаляваме разходите, предлагайки поизгодни условия за инвеститорите.

Без такса за емитиране* до 17 юли 2024 г.!

По-ниска такса за управление** – 0.5% за първата година (до 11 април 2025 г.)!

РИСКОВЕ: Пазарен риск със следните компоненти: лихвен риск, свързан с намаляването на стойността на инвестицията, поради изменение нивото на лихве-

ните проценти; Валутен риск, свързан с намаляване на стойността на инвестицията, деноминирани във валута, различна от лев и евро; ценови риск, свързан с намаляване на стойността на инвестицията при неблагоприятни промени на пазарните цени; Кредитен риск – свързан с намаляване на стойността на позицията при неочаквани събития от кредитен характер. Операционен риск – от грешки или несъвършенства в системата на организация; Ликвиден риск – при наложителни продажби на активи при неблагоприятни пазарни условия; Риск от концентрация – при неправилна диверсификация на експозиции към групи свързани клиенти, от един и същ икономически отрасъл, географска област и др. Други рискове: данъчен, политически, ликвиден, макроикономически и др. Допълнителна информация за рисковете се съдържа в Проспекта на съответния фонд, който е достъпен на интернет адрес: www.compass-invest.eu

Важна информация

Този материал е с маркетингова цел и не представлява препоръка за инвестиране. Информацията е валидна към датата на издаване на маркетинговия материал и може да се промени в бъдеще. Информацията за представянето на финансовите инструменти в миналото не е надежден показател за бъдещи резултати. Фонда е активно управляван без да следва индекс. Препоръчително е да се запознаете с Проспекта и Основният информационен документ преди вземане на окончателно инвестиционно решение. Може да направите тези документи, на български, на интернет страницата на „Компас Инвест АД – www.compass-invest.eu, както и при поискване може да получите хартиено копие безплатно в офиса на управляващото дружество на адрес: гр.София, ул. Алабин № 36, ет. 4 всеки работен ден от 9 до 17 ч. Бъдещите резултати подлежат на данъчно облагане, зависещо от личното положение на всеки инвеститор и може да се промени за в бъдеще. Информираме Ви, че УД Компас Инвест АД може да вземе решение да прекрати предлагането на фондовете на територията на Република България. Резюме на правата като инвеститори е достъпно на следния линк: <https://bit.ly/investor-rights>.

Информация за разходите: *Това е максималната сума, която може да бъде удържана от вашите средства преди тяхното инвестиране. Посочените такси са включени в обявените цени за покупка на дяловете. ** Такса, която управляващото дружество получава от фонда за неговото управление, вкл. администриране, вземане на решения за инвестициите и други дейности. Тези разходи водят до намаляване на потенциала за растеж на инвестицията, тъй като биха могли да окажат въздействие върху доходността.

ПО СЛЕДИТЕ НА ИЗЧЕЗНАЛИЯ ЗАВОД

Китай планира множество нови автомобилни фабрики в Европа. Но България не е в особено добра позиция да привлече някоя от тях

Текст КАЛИН НИКОЛОВ / Фотография iSTOCK, АРХИВ

Това са моите принципи, казваше някога Граучо Маркс, и ако не Ви харесват... е, тогава имам и други. Горещо-долу в този дух е политиката на гнешна Европа към китайските автомобили: Всички държавни лидери от ЕС се боят от тях и разчитат да ги спрат с ограничителни мита... и успоредно с всички сили се мъчат да убедят китайците да построят заводи в страните им. Даже България участва в тази нова игра, въпреки традиционната апатия на българските правителства, когато стане дума за привличане на промишлени инвестиции.

ПРЕДПАЗЛИВО ИЗЧАКАЛА ДА МИНАТ европейските избори, Европейската комисия обяви официално бъдещите мита върху китайски електромобили, които влизат в сила от юли. Вариращи от 17 до 38% за различните компании, тези мита се добавят към вече действащите 10% и на практика слагат край на надеждите на потребителите за по-евтина алтернатива на грасично поскъпналите в последните години европейски, японски и корейски автомобили. Новите мита ще ударят и много модели на европейски марки, които се правят в Китай - от новото електрическо MINI Cooper до Dacia Spring, най-евтиния електромобил в Европа. Куриозното е, че Dacia и BMW ще плащат по 21% мито за сглобяваните в Китай свои

модели, докато китайската BYD ще плаща само по 17%, защото е съдействала на разследването на ЕК.

ВСЕ ОЩЕ НЕ Е ЯСНО КАКВА ЩЕ Е ответната реакция на Китай. Шефът на VDA, германската браншова организация на автомобилната индустрия, предупреди, че с този ход ЕК отива към разпалване на глобална търговска война. Разследвания на ЕС, започнали на 4 октомври миналата година, констатираха, че китайските коли „се възползват от несправедливи правителствени субсидии“ и че „причиняват заплаха от икономически щети на производителите в ЕС“. За разлика от френската индустрия, която така и не успя да пробие на китайския пазар, германската присъства много сериозно там. Министърът на транспорта на Германия Волкер Висинг подчерта, че „наказателните тарифи на ЕК ще навредят на германските компании и на техните върхови продукти“. „Автомобилите трябва да стават по-евтини чрез повече конкуренция, открити пазари и значително подобряване на условията за бизнес в ЕС, а не чрез търговски войни“, добави Висинг. Министърът на икономиката Роберт Хабек заяви, че „митата са последното убежище като политическа мярка, и често са най-лошата възможност“. ▶

► **ДОКАТО ГЕРМАНЦИТЕ СЕ БУНТУВАТ** срещу новите мита обаче, другаде се канят да се възползват от тях. Поне дузина национални правителства от ЕС вече активно преговарят с китайски производители, убеждавайки ги да построят заводи на тяхна територия и по този начин да заобиколят тарифите. Впрочем водещите китайски компании така или иначе планираха подобни стъпки, дори и преди новите мита. "Китайците знаят, че техните автомобили трябва да се възприемат като европейски, ако искат да привлекат интереса на европейските потребители. Това значи да произвеждат в Европа", коментира Джанлука Ди Лорето от консултантската компания Bain & Company пред агенция Reuters. Друга консултантска компания, AlixPartners, прогнозира, че делът на китайските автомобили на европейския пазар ще порасне от сегашните 4% до 7% през 2028 година.

ЕДНИ ГЪРДИ НАПРЕД В РАЗГОВОРИТЕ с китайците е Унгария, която вече си осигури няколко големи инвестиции. Още преди година гигантът BYD потвърди, че първата му европейска фабрика за леки автомобили ще е на унгарска територия, където вече функционира заводът ѝ за автобуси (между другото, въпросният завод по оригинален замисъл трябваше да е в България, в Брезник. Причините китайците да се откажат в напреднал етап от строителството никога не бяха обявени публично). Освен това правителството на Виктор Орбан води разговори с Great Wall за нещо, което и двете страни наричат "първия завод на компанията в Европа" (очевидно фариката за слобка на Great Wall от готови комплекти край Ловеч, построена от "Литекс Моторс" и работила няколко години, не влиза в сметката). Ун-

гария предлага директни парични помощи за потенциалните инвеститори, данъчни отстъпки и значително облекчени регулаторни и административни процедури. Тази политика донесе на унгарците няколко големи завода - на Suzuki в Естергом, на Audi в Дьор, на Mercedes в Кечкемет и, от догодина, най-модерната фабрика на BMW в Дебрецен. Към това трябва да се добавят и заводите за батерии на CATL, SK On и Samsung SDI, а догодина към тях ще се присъедини и фабрика на EVE, която ще снабдява споменатия завод на BMW.

ОСТАНАЛИТЕ СТРАНИ ОТ ЦЕНТРАЛНА ЕВРОПА също са много активни в преследването на китайските инвеститори. Полша вече си осигури производство на китайски електромобили на марката Leapmotor, в която участие има групата Stellantis. Производството ще става в завода на Stellantis в Тухи, където се правят модели на Fiat и, от това лято, на Alfa Romeo. Полша има програми на стойност 9 милиарда евро за насърчване на подобни инвестиции, като в добавка обещава отстъпка от корпоративния данък до 50%. В Италия правителството на Джорджа Мелони влезе в открит конфликт със Stellantis заради намерението на групата, родена от обединението между Fiat-Chrysler и Peugeot-Citroen, да съкрати производства и работници на италианска земя за сметка на други производствени дестинации. Мелони се надява китайците да запълнят очертаващата се вакуум в италианската автомобилна индустрия. Рим преговаря с Chery за изграждането на по-големия от двата планирани завода на китайската компания. Мелони може да използва средствата в Националния автомобилен фонд - около 6 милиарда евро - за да поглади сделката за китайците.

ИТАЛИЯ ПРЕГОВАРЯ И С DONGFENG, за чиято фабрика се конкурира с... България. Преди няколко месеца италиански официални лица дори оповестиха успешния край на преговорите, но от Dongfeng побързаха да ги опровергаят. Като алтернатива, китайският гигант проучва възможностите за строителство на фабрика край Бургас. Липсата на редовно правителство в България обаче не позволява да се предложат поощрения на държавно ниво - дори да приемем, че управляващите биха искали да го направят. Като анекдот се разказва, че навремето амбицията на Hyundai да направи завод за автомобили край Варна била попарена от български министър, който поискал подкуп в размер една трета от цялата инвестиция. Няма никакви доказателства за подобно нещо, разбира се, но е факт, че Hyundai рязко промени плановете си и се насочи към Чехия, а впоследствие по същия път мина и BYD. В по-ново време българските власти проявиха повече активност в ухажването на Volkswagen, но изборът на германците за бъдещата им фабрика в крайна сметка падна върху Турция, а впоследствие планът бе изоставен. Все пак Турция си остава сериозен конкурент на европейските държави, защото ниската цена на труда, благоприятната демографска перспектива и договореният с ЕС безмитен режим я правят много атрактивна дестинация.

СПОМЕНАТАТА CHERY ВЕЧЕ РАЗПОЛАГА с първия си европейски завод, след като откупи част от бившата производствена мощност на Nissan в Барселона. Китайците ще започнат производство там още тази есен. И тук натеза намесата на правителството, което през 2020 създаде програма на стойност 3.7 милиарда евро за насърчване на инвестициите в автомобилния сектор. По тази програма бе привлечен китайският производител на батерии Envision Group, чиято испанска фабрика е инвестиция за 2.5 милиарда евро и отваря 3000 нови работни места. В Испания най-вероятно ще е и бъдещата гигафабрика за батерии, съвместен проект на CATL и Stellantis. Топърва предстои и боричкането за бъдещите две европейски фабрики на групата гигант от Китай - SAIC, собственик на нашумялата марка MG. Първата ще е относително малка, с годишен капацитет от 50,000 автомобили, и ще слобява готови комплекти. Вторият завод ще е по-голям, ще бъде построен от нулата и ще прави поне по 200,000 коли годишно. Локациите все още не са обявени, според информацията на Reuters в съкратения списък на SAIC били Германия, Италия, Испания и Унгария. Дали България ще проспи и тази голяма инвестиционна вълна, както проспа предишните? На този етап и при текущата политическа ситуация в страната, въпросът изглежда реторичен. ■

mypos.com

Payments at the speed of ideas

- No binding contracts
- No monthly fees
- Instant access to funds
- No minimum turnover required

- 📍 Sofia - bul. James Baucher 76A, Hill Tower 1407
- 📍 Varna - Business Park Varna, Building B1
- ✉ sales.bg@mypos.com

Scan the QR for a special offer

RAIDERS OF THE LOST PLANT

China is planning a slew of new car factories in Europe. But Bulgaria is not in a particularly good position to attract any of those

These are my principles, Groucho Marx once said, and if you don't like them... well, I have others. More or less this is the spirit of the current European policy towards Chinese cars: all EU state leaders are afraid of them and count on stopping them with restrictive tariffs... while in parallel, they are trying with all their might to convince the Chinese to build factories in their respective countries. Even Bulgaria is participating in this new game, despite the traditional apathy of Bulgarian governments when it comes to attracting industrial investments.

HAVING CAUTIOUSLY WAITED for the European elections to pass, the European Commission officially announced the future tariffs on Chinese electric cars, which will come into force in July. Ranging from 17 to 38% for different companies, these duties are added to the 10% already in place and effectively end consumers' hopes for a cheaper alternative to European, Japanese and Korean cars that have risen in price dramatically in recent years. The new duties will also hit many models of European brands that are made in China, from the new electric MINI Cooper to the Dacia Spring, Europe's cheapest electric car. The curious thing is that Dacia and BMW will each pay a 21% duty on their models assembled in China, while the Chinese BYD will pay only 17% because it cooperated with the EC investigations.

IT IS NOT YET CLEAR WHAT CHINA'S RESPONSE will be. The head of the VDA, Germany's association for the automotive industry, warned that with this move the EC was heading towards igniting a global trade war. EU investigations, launched on October 4 last year, found that Chinese cars "benefit from unfair government subsidies" and that they "threaten economic harm to EU manufacturers".

Unlike the French automotive industry, which never managed to set foot on the Chinese market, the German industry is very seriously represented there. German Transport Minister Volker Vissing stressed that "the EC's punitive tariffs will harm German companies and their top products". "Cars should become cheaper through more competition, open markets and a significant improvement in business conditions in the EU, not through trade wars," Vissing added. Economy Minister Robert Habeck said that "tariffs are the last resort as a political measure, and often the worst option."

WHILE THE GERMANS ARE REBELLING against the new tariffs, however, elsewhere the politicians

are trying to take advantage of them. At least a dozen EU national governments are already actively negotiating with Chinese manufacturers, persuading them to build factories on their territory and thus circumvent the tariffs. The leading Chinese companies were planning such steps anyway, even before the new tariffs. "The Chinese know that their cars must be perceived as European if they want to attract the interest of European consumers. This means producing in Europe," commented Gianluca Di Loreto from the consulting company Bain & Company to the Reuters agency. Another consultancy, AlixPartners, predicts that the share of Chinese cars in the European market will grow from the current 4% to 7% in 2028.

ONE CHEST AHEAD IN TALKS WITH THE CHINESE is Hungary, which has already secured several major investments. A year ago, the giant BYD confirmed that its first European passenger car factory would be in Hungarian territory, where its bus plant already operates (by the way, the bus plant in question was originally supposed to be in Bulgaria, in Breznik. The reasons why the Chinese pulled away at an advanced stage of construction were never announced publicly).

In addition, Viktor Orbán's government is in talks with Great Wall about what both sides call "the company's first plant in Europe" (apparently Great Wall's prefab assembly plant near Lovech, built by Litex Motors and operated for several years, does not count). Hungary offers direct cash grants to potential investors, tax breaks and significantly eased regulatory and administrative procedures. This policy brought the Hungarians several large factories - Suzuki in Esztergom, Audi in Győr, Mercedes in Kecskemet and, from next year, the state-of-the-art BMW factory in Debrecen. We should add here the battery plants of CATL, SK On and Samsung SDI, and from 2025 they will be joined by an EVE factory, which will supply the aforementioned BMW plant.

The rest of the Central European countries are also very active in pursuing Chinese investors. Poland has already secured the production of Chinese electric cars of the Leapmotor brand, in which the Stellantis group has a share. Production will take place at the Stellantis plant in Tichy, where Fiat and Alfa Romeo models are made. Poland has programs worth 9 billion euros to encourage such investments, in addition to promising a corporate tax discount of up to 50%.

IN ITALY, THE GOVERNMENT OF GIORGIA MEL-

ONI came into open conflict with Stellantis over the intention of the group born from the merger between Fiat-Chrysler and Peugeot-Citroen to cut production and workers on Italian soil at the expense of other production destinations. Meloni hopes the Chinese will fill the looming vacuum in the Italian car industry. Rome is in talks with Chery to build the larger of the Chinese company's two planned plants. Meloni can use the funds in the National Automobile Fund - about 6 billion euros - to sweeten the deal for the Chinese.

ITALY IS ALSO NEGOTIATING WITH DONGFENG, for whose factory it competes with... Bulgaria. A few months ago, Italian officials even announced the successful conclusion of the negotiations, but Dongfeng was quick to refute them. As an alternative, the Chinese giant is exploring the possibilities of building a factory near Burgas. However, the lack of a regular government in Bulgaria does not allow incentives to be offered at the state level - even if we assume that the rulers would like to do so. As an anecdote, it is told that two decades ago, Hyundai's ambition to build a car factory near Varna was scalded by a Bulgarian minister who demanded a bribe in the amount of one third of the entire investment. There is no evidence of such a thing, of course, but it is a fact that Hyundai abruptly changed its plans and turned to the Czech Republic, and later BYD followed. More recently, Bulgarian authorities have been more active in courting Volkswagen, but the Germans' choice for their future factory ultimately fell on Turkey (the plan was subsequently abandoned). However, Turkey remains a serious competitor to European countries, because the low cost of labor, the favourable demographic outlook and the duty-free regime agreed with the EU make it a very attractive destination.

THE AFOREMENTIONED CHERY NOW HAS its first European plant after buying part of Nissan's former production capacity in Barcelona. The Chinese will start production there already this fall. And here I weigh the intervention of the government, which in 2020 created a program worth 3.7 billion euros to encourage investment in the automotive sector. Under this program, the Chinese battery manufacturer Envision Group was attracted, whose Spanish factory is an investment of 2.5 billion euros and opens 3,000 new jobs. The future gigafactory for batteries, a joint project of CATL and Stellantis, will also most likely be located in Spain.

The fight for the future of two European factories of another giant from China - SAIC, owner of the famous MG brand, is yet to come. The first plant will be relatively small, with an annual capacity of 50,000 cars, and will assemble ready-made kits. The second plant will be larger, built from scratch, and will make at least 200,000 cars a year. The locations have not yet been announced, but according to Reuters, SAIC's shortlist includes Germany, Italy, Spain and Hungary. Will Bulgaria sleep through this big investment wave, as it slept through the previous ones? At this stage and with the current political situation in the country, the question seems rhetorical. ■

АВТОМОБИЛИТЕ НА БЪЛГАРИЯ

THE CARS OF BULGARIA

От Bulgarrenault до първия китайски завод в Европа: кратка история

България има отлично развита автомобилна индустрия: за последните десет години този сектор набъбна до над 75 000 заети и до около 10% от Брутен вътрешен продукт на страната (по данни на Автомобилния клъстер). Но финалната сглобка на готови автомобили е нещо, което упорито не се случва в България, въпреки множеството опити. Нека си припомним по-съществените.

МЕЖДУ ВОЙНИТЕ. Първите опити за производство на автомобили в България датират още от 20-те години на XX век. На няколко места у нас се правят каросерии, които се монтират върху вносни шасита. Сред пионерите е работилницата на Рачо Джамбов в Ботевград, която впоследствие е национализирана и се превръща в автобусния завод "Чавдар". Подобни начинания има и в Русе, Варна и Казанлък.

ПЪРВИЯТ БЪЛГАРСКИ АВТОМОБИЛ. По-голямата част от историята на българските автомобили е обвързана с ловешкия завод "Балкан", създаден първоначално за производство на самолети, после преминал през велосипеди и мотоциклети. През 1960 инженери от завода създават първия прототип на български автомобил, наречен Балкан 1200. Двигателят е копие на агрегата от VW Beetle, а дизайнът носи доста прилики с Opel Olympia Record и с вдъхновения от него съветски "Москвич 402". Създадени са два действащи прототипа от Балкан 1200, но по неизвестни причини проектът е спрял, преди да стигне до серийно производство.

БЪЛГАРСКОТО RENAULT. През 1963 България започва да преговаря с френската Renault за лицензионно производство на автомобили чрез компанията "Булет". Първоначално идеята е да се сглобява Renault 4, но после то е заменено с по-модерното Renault 8. Първите бройки са сглобени във военните заводи в Казанлък, после производството се премества в Пловдив. За четири години са произведени около 4000 бройки Bulgarrenault 8 и Bulgarrenault 10, а също и стомина екземпляра от Bulgaralpine - българска версия на спортния модел Alpine A110. През 1970 производството внезапно е спряно - според някои източници, в отговор на пряко нареждане от Москва, която вижда в него ▶

Bulgaralpine

From Bulgarrenault to the first Chinese plant in Europe: a brief history

Today, Bulgaria has a well-developed automotive industry: over the last ten years, this sector has swelled to over 75,000 employees and to about 10% of the country's Gross Domestic Product (according to data from the Automotive Cluster). But the final assembly of finished cars is something that stubbornly does not happen in Bulgaria, despite many attempts. Let's recall the most important ones.

BETWEEN THE WARS. The first attempts to manufacture cars in Bulgaria date back to the 1920s. In several places, bodies were made that were mounted on imported chassis. Among the pioneers was Racho Djambov's workshop in Botevgrad, which was subsequently nationalized and became the "Chavdar" bus factory. There were similar initiatives in Ruse, Varna and Kazanlak.

THE FIRST BULGARIAN CAR. Most of the history of Bulgarian cars is tied to the "Balkan" plant in Lovech, which was originally created for the production of aeroplanes, and then switched to bicycles and motorcycles. In 1960, engineers from the plant created the first prototype of a Bulgarian car, called the Balkan 1200. The engine was a copy of the unit from the VW Beetle, and the design bore many similarities to the Opel Olympia Record and its Soviet copy - "Moskvich 402". Two working prototypes of the Balkan 1200 were built, but for unknown reasons, the project was halted before it reached series production.

BULGARIAN RENAULT. In 1963, Bulgaria started negotiations with the French company Renault for the licensed production of cars through the company "Bulet". Initially, the idea was to assemble the Renault 4, but then it was replaced by the more modern Renault 8. The first units were assembled in the military factories in Kazanlak, then the production was moved to Plovdiv. In four years, about 4,000 units of the Bulgarrenault 8 and Bulgarrenault 10 were produced, as well as about a hundred Bulgaralpine - the Bulgarian version of the sports model Alpine A110. In 1970, production was suddenly stopped - according to some sources, in response to a direct order from Moscow, which saw it as competition for its car factories.

PIRIN-FIAT. Renault was not the only Western company with which Bulgaria negotiated in the 1960s. In 1967, a contract was signed with the Italian FIAT for the assembly of the 850 and 124 models (the ▶

► конкуренция за своите автомобилни заводи.

ПИРИН-ФИАТ. Renault не е единствената западна компания, с която България преговаря през 60-те. През 1967 е подписан договор с италианската FIAT за сглобка на моделите 850 и 124 (първообразът на прословутата съветска "Жигули") в завод "Балкан". Сглобяването у нас фиати са наречени Пирин. До 1971 са произведени общо 758 бройки от Fiat 850 и Fiat 124. След изтичането на петгодишния договор с FIAT той не е поновен.

Рила 1400 / Rila 1400

ПИОНЕР В ЕЛЕКТРОМОБИЛИТЕ. Покрай водещите си позиции в производството на електрокари и мотокари, България създава едни от най-напреднатите електрически прототипи през 60-те години. Разработени в института НИПКИЕМ, тези прототипи, наречени Пионер-67 и ЕЛМО-70, са представени на Пловдивския панаир, но не получават подкрепа за серийно производство. ЕЛМО-70 ползва новаторска цинково-въздушна батерия, която чувствително превъзхожда като показатели използваните по това време от BMW и от Honda. Пробегът с едно зареждане е рекордните за онова време 240 км.

РИЛА И АЛЕКО. През 1969 в ловешкия завод "Балкан" започва производството на Москвич-412 и Москвич-408, под марката "Рила" (Рила 1500 и Рила 1400) Това е едва вторият случай, в който съветски модел се прави зад граница, след полския лиценз за "Победа". В началото това в Ловеч е само сглобка от готови съветски комплекти, но с течение на времето все повече компоненти започват да се правят у нас. През 1976 от поточната линия в Ловеч започва да слиза Москвич-2140, а от 1988 - Москвич-2141 Алеко.

ROVER ВЪВ ВАРНА. През 1995 с много шум е открит първият "западен" автомобилни завод в България: фабриката на британската Rover във Варна. Планът е да се правят 10,000 бройки от Maestro и Montego годишно. Но в проекта има много слаби места: поточната линия е стара, самите модели са вече отдавна остарели, компанията Rover има тежки финансови затруднения, които по-късно ще доведат до окончателния ѝ фалит. Производството във Варна продължава само няколко месеца, сглобени са малко над 3600 автомобили. По-късно интерес към завода има от Hyundai, но той внезапно спира след срещи с представители на българското правителство.

GREAT WALL В ЛОВЕЧ. През 2012 в село Баховица край Ловеч официално е открит новият завод на "Литекс Моторс", който трябва да сглобява от готови комплекти няколко различни модела - малките Voleex C10 и C30, кросоувъра Haval H6 и пикапа Steed. Това е на практика първият завод на китайска компания в Европа. Плановете са за експанзия на външни пазари - не само на Балканите, но и в Полша и Италия. Това обаче не се случва и след пет години производството е прекратено. Днес част от завода е отдадена под наем на германски производител на кабели, останалото пуснее. ■

► latter being the blueprint for the notorious Soviet "Zhiguli") at the "Balkan" plant. Fiats assembled in Bulgaria were called Pirin. A total of 758 units of the Fiat 850 and Fiat 124 were produced until 1971. After the five-year contract with FIAT expired, it was not renewed.

A PIONEER IN ELECTRIC CARS. Along with its leading positions in the production of electric forklifts, Bulgaria created some of the most advanced electric prototypes in the 1960s. Developed at the NIPKIEM Institute, these prototypes, named Pioneer-67 and ELMO-70, were presented at the Plovdiv Fair, but did not receive support for serial production. ELMO-70 used an innovative zinc-air battery, which significantly outperformed those used at the time by BMW and Honda. The mileage on a single charge was a record 240 km.

RILA AND ALEKO. In 1969, the production of Moskvich-412 and Moskvich-408 under the brand name "Rila" (Rila 1500 and Rila 1400) began at the "Balkan" plant in Lovech. This was only the second case in which a Soviet model was made abroad, after the Polish license for "GAZ Pobeda". At the beginning, it was only an assembly of ready-made Soviet kits, but over time, more and more components began to be made in our country. In 1976, Moskvich-2140 started coming off the production line in Lovech, and from 1988 - Moskvich-2141 Aleko.

ROVER IN VARNA. In 1995, the first "western" car factory in Bulgaria was opened with great fanfare: the British Rover factory in Varna. The plan was to make 10,000 units of Maestro and Montego per year. But there were many weak points in the project: the assembly line was old, the models themselves were already long outdated, the Rover company had severe financial difficulties, which would later lead to its final bankruptcy. Production in Varna lasted only a few months, a little over 3,600 cars were assembled. Later, there was interest in the plant from Hyundai, but it suddenly stopped after meetings with representatives of the Bulgarian government.

THE GREAT WALL OF LOVECH. In 2012, in the village of Bahovitsa near Lovech, the new factory of "Litex Motors" was officially opened, which must assemble several different models from ready-made kits - the small Voleex C10 and C30, the Haval H6 crossover and the Steed pickup truck. This was practically the first plant of a Chinese company in Europe. The plans were for expansion in foreign markets - not only in the Balkans but also in Poland and Italy. However, this did not happen and after five years the production was discontinued. Today, part of the plant is leased to a German cable manufacturer, the rest is empty. ■

Пирин-Фиат / Pirin-FIAT

40 | **НЕВИДИМИ ПОЛИТИЦИ,
ФАНТОМНИ ГЛАСОВЕ**
INVISIBLE POLITICIANS, PHANTOM VOTES

38 | **КАЛЕЙДОСКОП**
KALEYDOSCOPE

52 | **СВЯТ НА КОНТРАСТИ**
A WORLD OF CONTRASTS

МЕЛОНИ СРЕЩУ ОЛИГАРХИЯТА MELONI VERSUS OLIGARCHY

Италианският премиер Джорджа Мелони реагира много остро на разпределението на постове в новата Европейска комисия, обвинявайки направилите го Еманюел Макрон, Олаф Шолц и Доналд Туск, че мислят само за интересите на олигархията. Лидерите на Франция, Германия и Полша потвърдиха плана си да номинират Урсула фон дер Лайен за втори мандат начело на комисията, и да разпределят другите два ключови поста между социалистите и либералите, игнорирайки възхода на десните партии на последните европейски избори. Позицията им бе подкрепена и от премиерите на Испания, Нидерландия и Гърция.

В реч пред италианския парламент Мелони заяви, че такова решение може да бъде взето само от хора, които вярват, че "олигархията е единствената приемлива форма на демокрацията". Според нея ходовете на Макрон, Шолц и Туск "изразяват схващането, че гражданите не са достатъчно зрели да вземат определени решения".

Мелони има основания да негодува, защото групата на Европейските конзерватори и реформисти, в която членува и нейната партия, се издигна на последните избори го третата по сила в европарламента, далеч пред либералната група Renew, представлявана от Макрон. Въпреки това конзерваторите няма да получат нито един от трите ключови поста в новата европейска администрация. Мелони нарече ЕС "бюрократичен гигант" и напомни, че нейната управляваща коалиция е получила 52% от гласовете в Италия, докато партията на Макрон взе едва 16% във Франция, а тази на Шолц - само 32% в Германия.

Italian Prime Minister Giorgia Meloni reacted very harshly to the distribution of posts in the new European Commission, accusing those who did it - Emmanuel Macron, Olaf Scholz and Donald Tusk - of thinking solely of the interests of the oligarchy. The leaders of France, Germany and Poland confirmed their plan to nominate Ursula von der Leyen for a second term as head of the commission, and split the other two key posts between the socialists and liberals, ignoring the rise of right-wing parties in recent European elections. Their position was also supported by the prime ministers of Spain, the Netherlands and Greece.

In a speech to the Italian parliament, Meloni said that such a decision could only be taken by people who believe that "oligarchy is the only acceptable form of democracy". According to her, the actions of Macron, Scholz and Tusk "express the perception that citizens are not mature enough to make certain decisions".

Meloni has reason to be angry because the group of European Conservatives and Reformists, of which her party is a member, rose in the last elections to the third most powerful in the European Parliament, far ahead of the liberal group Renew, represented by Macron. However, the Conservatives will not get any of the three key posts in the new European administration. Meloni called the EU a "bureaucratic giant" and reminded that her ruling coalition received 52% of the vote in Italy, while Macron's party took just 16% in France, and Scholz's - just 32% in Germany. ■

ГЪРЦИЯ ВЪВЕДЕ 6-ДНЕВНА РАБОТНА СЕДМИЦА

GREECE INTRODUCED A 6-DAY WORKING WEEK

Докаато все повече гържави експериментират с 4-дневни работни седмици, Гърция въвежда... 6-дневна. От 1 юли влизат в сила законодателни промени, които позволяват на определени предприятия в частния сектор да работят с 48-часова работна седмица. Правителството на Кирякос Мицотакис предложи тези промени заради влошената производителност на труда и негостига на работна ръка покрай свиващото се население. Според властите и сега много хора са принудени да работят извънредни часове, но с новия закон поне ще бъдат компенсирани затова. Промените изискват извънредният труд да се заплаща с 40% над нормалната надница, а работата по време на национални празници - със 115% отгоре. Опозицията и синдикатите реагираха остро и обвиниха Мицотакис, че създава "варварски" условия на труд.

While more and more countries are experimenting with 4-day work weeks, Greece is introducing... a 6-day one. Legislative changes to allow certain private sector businesses to operate a 48-hour work week come into force on 1 July. The government of Kyriakos Mitsotakis proposed these changes because of deteriorating labour productivity and worker shortages alongside a shrinking population. According to the authorities, many people are already forced to work overtime, but with the new law, they will at least be compensated for it. The changes require overtime to be paid 40% above the normal wage, and work on national holidays - 115% above. The opposition and unions reacted strongly and accused Mitsotakis of creating "barbaric" working conditions. ■

Бяхме деца.

*Бяхме, но времето лети.
Планирай бъдещето с пенсионноосигурителна
компания „Съгласие“*

Професионален фонд

Универсален фонд

Доброволен фонд

 СЪГЛАСИЕ
ПЕНСИОННООСИГУРИТЕЛНА КОМПАНИЯ

С ПОГЛЕД КЪМ ТВОЕТО БЪДЕЩЕ!

НЕВИДИМИ ПОЛИТИЦИ, ФАНТОМНИ ГЛАСОВЕ

България гази във все по-дълбото политическо блато. Но никои не
иска да говори за възможния изход от него

Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотография iSTOCK

На пръв поглед няма никакви особени причини да започнем изборите "двe в едно" (за национален и за европейски парламент), които България проведе на 9 юни. Шести вот за последните три години, те не излъчиха ясен победител, подобриха още веднъж рекорда за най-ниска избирателна активност (едва 34%) и само задълбочиха още повече политическата криза в страната. Но в едно отношение те бяха по-различни от останалите 15 парламентарни вота от 1990 година насам: в тях сякаш напълно отсъстваха... политиците.

"НЕВИДИМИЯТ ПОЛИТИК" Е ТЕНДЕНЦИЯ, която постепенно се налагаше в България в последните години. Но в нощта на 9 юни за пръв път цялата политическа класа изчезна от сцената. Победителят в изборите даде първата си официална пресконференция два дни след тях. Загубилите се задоволиха с изяви по социалните медии. Дори шепата политици, които все пак се показаха пред камерите, категорич-

но отказаха да говорят за неща като бъдещото управление на страната. В нощта, когато по правило би трябвало да се правят заявки за политики и да се потвърждават ангажименти към избирателите, българските политици се скриха напълно. "Политиците бяха големите отсъстващи", коментира социологът Боряна Димитрова. "И в Европа има несигурност в резултатите. Но навсякъде другаде виждаме отговорността на политиците към техните избиратели".

Впрочем това растящо пренебрежение към традиционните политически механизми не би трябвало да ни изненадва. Традиционният път на един политик в западните демокрации - постепенно печелене на популярност и симпатии с визитка, с обществена работа, с активни позиции - сякаш не върее у нас. Българските политици като цяло са назначени, а не самоиздигнали се. Има и изключения, разбира се, но като цяло системата не ги харесва и при първа възможност ги елиминира. ▶

► За назначените политици е важно не хората да ги харесват, а хората да не гласуват. След две десетилетия постоянно отблъскване на електората целта изглежда постигната: две трети от българите не гласуват (или може би дори повече от две трети, но за това след малко). Държавата се управлява с гласовете само на т.нар. твърди ядра: хора, които са тясно свързани с партиите и зависими от тях за работните си места, за бизнеса си и така нататък. Тези ядра не се нуждаят от убеждаване, не е нужно да им се харесваш, нито да им даваш отчет.

СГРОМОЛЯСВАНЕТО НА ШИРОКАТА ПОДКРЕПА за партиите е очевидно. ГЕРБ може и да спечели изборите, но го стори с по-малко от една трета от гласовете, които получи през 2009. И със 140,000 загубени гласа спрямо миналата година. ДПС, една от съвсем малкото партии, които повишиха резултата си спрямо предишния вот, все пак има с 25% по-малко гласове, отколкото получи през 2014, и с 40% по-малко спрямо изборите през 2009. Коалицията между "Продължаваме промяната" и "Демократична България"

получи с 50% по-малко гласове спрямо миналите избори, и с над 55% по-малко, отколкото събраха поотделно двете формации през 2022.

И накрая БСП: през 2017 година, няколко месеца след като Корнелия Нинова стана лидер на т. нар. "левица", тя взе 955 000 гласа. Сега социалистите получиха 151,000 - или над 6 пъти по-малко.

НЯКОИ ПОЛИТОЛОЗИ, като Първан Стефанов например, говорят за нарастване на всички форми на протестен вот. Но числата подсказват друго: възходът на т. нар. "протестни" партии е функция само на ниската избирателна активност. Проруската "Величие", която неочаквано за мнозина влезе в парламента, всъщност би останала под чертата, ако активността беше като през 2023. Дори и да съберем гласовете за "Величие" с тези за "Възраждане", те пак остават под резултата на предшественика им "Атака" на изборите през 2009. Подкрепата за националистически, евроскептични формации не се е увеличила за последните петнайсетина години. Но гласовете за тях са по-ценни заради отлива от традиционните партии.

Заради това и разни гоморасли "анализатори" побързаха да стоварят вината за политическото развитие върху... негласуващите. Но всъщност отказът от гласуване има и полезна функция: загубата на толкова гласове може най-после да разчисти терена от провалилите се или съзнателно саботиращите. Българската политическа сцена е пълна със серийно губещи фигури, които оцеляват, само защото се представят като по-малкото зло (между другото, това не е български патент. Опротивелият на французите Макрон се готви за пореден път да изиграе същата карта, като се провъзгласи за единствената преграда пред т. нар. "крайнодесни" от Националния съюз). Катастрофата на изборите през юни доведе до оставките на Христо Иванов от "Демократична България" и на Корнелия Нинова от БСП. Остава да видим дали тези оставки ще се окажат трайни. Но ако да, това ще е първа крачка към нормализация на политиката в България: лидерите да носят отговорност, когато не постигат резултати.

НИСКАТА АКТИВНОСТ НА ПРЪВ ПОГЛЕД ИЗГЛЕЖДА удобна за партиите на ста-

Очакванията на повечето политолози за промяна в българската политика се свързват главно със създаването на евентуална "президентска" партия от Румен Радев

The expectations of most political scientists for a change in Bulgarian politics are mainly associated with the creation of a possible "presidential" party by Rumen Radev

туквото, партиите с твърди ядра като ГЕРБ или ДПС. Но отблъскването на все по-голяма част от избирателите носи и сериозни рискове. Огромната инертна маса негласуващи може изведнъж да спре да бъде инертна при появата на симпатична алтернатива. Видяхме го през 2001, когато завръщането на Симеон II отвя съществуващия политически рег и му донесе почти 2.2 милиона гласа (включително почти четвърт милион за фалшиви формации с неговото име, регистрирани от съда само с цел да откраднат гласове). Видяхме го и през 2021, когато непознатите дотогава Кирил Петков и Асен Василев успяха да спечелят над 670,000 гласа само с няколко месеца участие в служебния кабинет и с категоричната заявка да се борят срещу корупцията и управлявалите дотогава партии. Впоследствие Петков и Василев не изпълниха тази заявка, но това не значи, че някой друг не може да я повтори и да получи същата подкрепа. Сегромоясването на БСП според мнозина отваря възможности за нов ляв проект, воден от президента Румен Радев.

ВЪПРОСЪТ ЗА НИСКАТА ИЗБИРАТЕЛНА

АКТИВНОСТ има и една друга страна, за която политиките панически избягват да говорят. Става дума за действителния брой на избирателите.

В списъците на ЦИК има 6 593 275 души с право на глас. Според преброяването от 2021 обаче населението на страната е само 6 519 789 души. А според най-актуалните данни на НСИ към 31 декември 2023 населението е 6 445 481 души. От тях обаче 911 025 души са деца на възраст до 14 години. Други 313 235 души са на възраст между 15 и 19 години. Тоест хората, които имат право на глас, реално са не повече от 5.35 милиона души - или с 1.2 милиона по-малко, отколкото са в избирателните списъци. Тези 1.2 милиона фантомни гласа се равняват на почти 53% от погадените гласове на 9 юни.

ИМА ОФИЦИАЛНО ОБЯСНЕНИЕ за това разминаване: българите в чужбина. Никой не знае точно колко са те - за 35 години след старта на активната миграция нито една власт не положи дори минимално усилие да ги преброи. Но при всички случаи става дума за над 1.5 милиона души - може би дори над два милиона. Мнозинството от тях запазват българското си гражданство и имат същото право на глас като онези, постоянно живеещи в България. Преброяването от 2021 носи информация по демографски принципи, които нямат отношение към съставянето на избирателните списъци, коментира преди година тогавашният служебен министър на регионалното развитие Иван Шишков, под чието наблюдение е служба ГРАО. Според него няма основание за актуализация на избирателните списъци.

НО ВСЪЩНОСТ ОСНОВАНИЯ за това има - дори и само за да се разсеят упоритите подозрения, че от десетилетия в изборните схеми у нас участват няколкостотин хиляди фантомни гласа. Напълно достатъчни да контролират изцяло политическата ситуация. Милион и двеста хиляди гласа разлика между избирателните списъци и преброяването трудно могат да се обяснят само с българите в чужбина. Особено като отчетем, че на този вот пожелалите да гласуват зад граница бяха само 140,494 души. Съмненията биха могли да се разсеят по два начина. Единият е нова задължителна регистрация на избирателите преди следващия вот. Вторият, несравнимо по-лесен и логичен, е избирателните списъци да се актуализират с предстоящото въвеждане на електронни лични карти. Но по някаква причина и това е тема, която политиките като цяло предпочитат да избягват. ■

НОВА ЕКСПЕРТНА ИНФОРМАЦИОННА СИСТЕМА В ПОМОЩ НА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ

„AML АСИСТЕНТ“

съвместен продукт на адвокатско съдружие „Ърнст и Янг“/ЕУ/ и „АПИС Европа“

Законът за мерките срещу изпирането на пари поставя пред задължените да го изпълняват субекти задачата да разработят собствена политика за превенция, контрол и предотвратяване на опити, съмнителни операции и сделки, целящи укриване на незаконно придобити имуществото и пари, както и техните източници. Адвокатско съдружие „Ърнст и Янг“ (EY) и „АПИС Европа“ разработиха съвместен информационен продукт - „AML Асистент“, който да бъде в помощ на ползващите го да изпълняват изискванията на законодателството в областта на мерките срещу изпирането на пари, борбата с тероризма и противодействието на корупцията.

Основната нормативна база, върху която се изгражда съдържанието на модула, включва европейски и български актове: Директива (ЕС) 2015/849 (известна като Четвърта Директива), изменена и допълнена с Директива (ЕС) 2018/843 (Пета), Закон за мерките срещу изпирането на пари, Закон за мерките срещу финансирането на тероризма и Закон за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество. Информационната система „AML АСИСТЕНТ“ може да се ползва в web и десктоп версия. Тя осигурява на потребителя:

- **достъп до действащата правна рамка** в България и ЕС; указания, образци и други документи на компетентните български институции;
- **насоки, указания и практики** на международни организации с резюмета на български език;
- **експертни авторски статии**, анализи и коментари на високо професионално ниво, осигурено от специалистите на „Ърнст и Янг“;
- **пакет от примерни образци на документи**, които помагат на задължените лица да изградят собствена политика и контрол за постигане на съответствие с изискванията на законодателството. Сред предвидените образци на документи са примерни вътрешни правила, процедура за извършване на комплексна проверка на клиентите, въпросник „Опознай своя клиент“ и др. Документацията има общ характер и при ползването ѝ всеки потребител трябва да вземе предвид спецификите на своята дейност, правоорганизационна, административна и управленска структура.
- **интерактивни форми**, които насочват потребителя какви дейности следва да се предприемат в съответната организация за изпълнение на задълженията и отчетността. Въз основа на отговорите, получени от „Въпросника за самооценка на съответствието“ клиентът може да стигне до обоснован извод за постигнатата степен на съответствие с изискванията на законодателството;
- **връзка с модул за „Идентификация на клиента“**

„Идентификация на клиента“ е самостоятелен модул, разработен от АПИС по поръчка на български банки, въз основа на информация и функционалности, съдържащи се в продукта „Апис Регистър+“. Информацията в него се базира върху данните от публичните декларации по чл. 35, ал. 1 от ЗПКОНПИ.

Целта на модула е да предоставя информация дали дадено лице е:

- видна политическа личност по смисъла на чл. 36, ал. 2 от ЗМИП;
- лице, заемащо висша публична длъжност по смисъла на чл. 6, ал. 1 от ЗПКОНПИ;
- „Свързано лице“ по смисъла на чл. 36, ал. 5 от ЗМИП с горните две категории лица, като информация за свързаността се извлича от декларациите по чл. 35, ал. 1 от ЗПКОНПИ и от данните за търговците в Търговския регистър.

Продуктът „AML АСИСТЕНТ“ е динамичен, с възможности за лесно и удобно търсене на информация, която е свързана чрез хипер линкове. Връзката с модула за идентификация на клиента позволява на потребителя да прави индивидуални заявки за конкретно лице, ако иска да провери дали то попада в някоя от посочените по-горе категории, както и да поиска да бъде известен автоматизирано за промени в статуса на дадена група, на всички свои клиенти или контрагенти по отношение на принадлежността им към някоя от посочените категории лица.

Повече информация за „AML АСИСТЕНТ“ можете да намерите на www.apis.bg.

INVISIBLE POLITICIANS, PHANTOM VOTES

Bulgaria is wading into an ever deeper political quagmire. But no one wants to talk about the possible way out of it

By KONSTANTIN TOMOV / Photography ISTOCK

At first glance, there are no particular reasons to remember the "two-in-one" elections (for national and European Parliament), which Bulgaria held on June 9. The sixth vote in the last three years, they could not point out a clear winner, once again broke the record for the lowest voter turnout (only 34%) and only deepened the political crisis in the country. But in one respect they were different from the other 15 parliamentary votes since 1990: they seemed to be completely devoid of... politicians.

THE "INVISIBLE POLITICIAN" IS A TREND that gradually took hold in Bulgaria in recent years. But on the night of June 9, for the first time, the entire political class disappeared from the scene. The winner of the election gave his first official press conference two days later. The losers settled for appearances on social media. Even the handful of politicians who did appear on camera flatly refused to talk about things like the future governance of the country. On the night when, as a rule, political agendas should be made and commitments to the voters confirmed, Bulgarian politicians went into stealth mode. "Politicians were the big absentees," commented sociologist Boryana Dimitrova. "Elsewhere in Europe there is uncertainty in the results as well. But everywhere else we see the responsibility of politicians to their voters".

However, this growing disregard for traditional political mechanisms should not surprise us. The traditional path of a politician in Western democracies - gradually gaining popularity and sympathy with his achievements, with public work, with active positions - does not seem to thrive in our country. Bulgarian politicians are generally appointed, not self-made. There are

exceptions, of course, but in general, the system does not like them and eliminates them as soon as possible.

For appointed politicians, it is not important that the people like them, but that the people do not vote. After two decades of constantly repelling the electorate, the goal seems to have been achieved: two-thirds of Bulgarians did not vote (or maybe even more than two-thirds, but we'll come back to that later). The country is governed by the votes of only the so-called party hard cores: people who are closely connected to the parties and depend on them for their jobs, their business, and so on. These cores don't need convincing, you don't have to make them like you, and you don't have to be accountable to them.

THE COLLAPSE OF BROAD SUPPORT FOR THE PARTIES is evident. GERB may have won the election, but it did so with less than a third of the votes it received in 2009. And with 140,000 votes lost compared to last year.

The Movement for Freedom and Liberties (DPS), one of the very few parties to increase its result compared to the previous vote, still has 25% fewer votes than it received in 2014, and 40% fewer than in the 2009 election.

The coalition between "We continue the change" and "Democratic Bulgaria" received 50% less votes compared to the last election, and 55% less than the two formations collected individually in 2022.

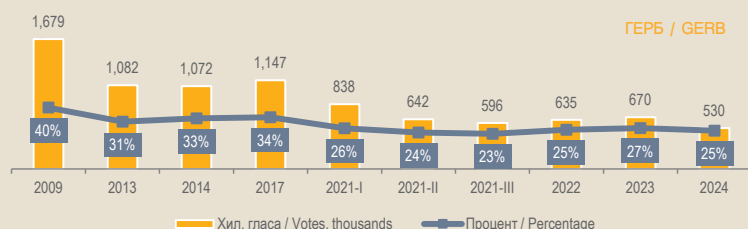
Last but not least, comes the Bulgarian Socialist Party (BSP). In 2017, a few months after ►

БЪЛГАРСКИТЕ ИЗБОРИ 1990-2024

THE BULGARIAN ELECTIONS 1990-2024

Изборните резултати от миналото могат да са объркващи заради постоянно появяващите се и изчезващи коалиции. Няколко уточнения:

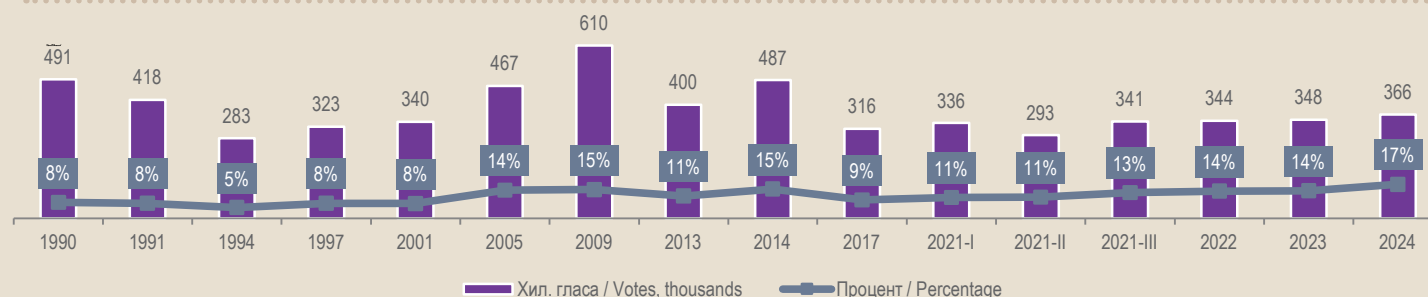
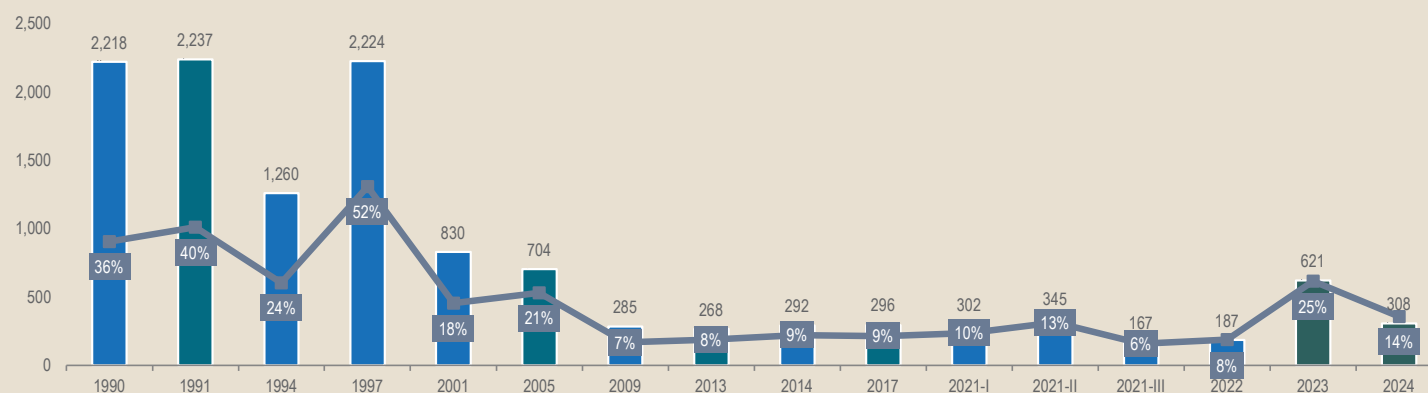
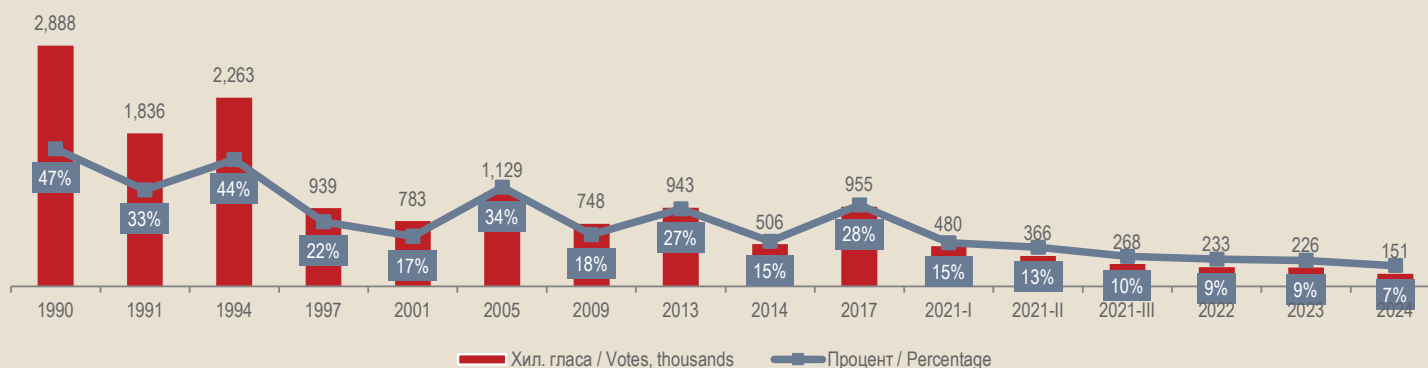
Резултатите на БСП са всъщност резултатите на коалицията, в която партията е участвала за конкретните избори

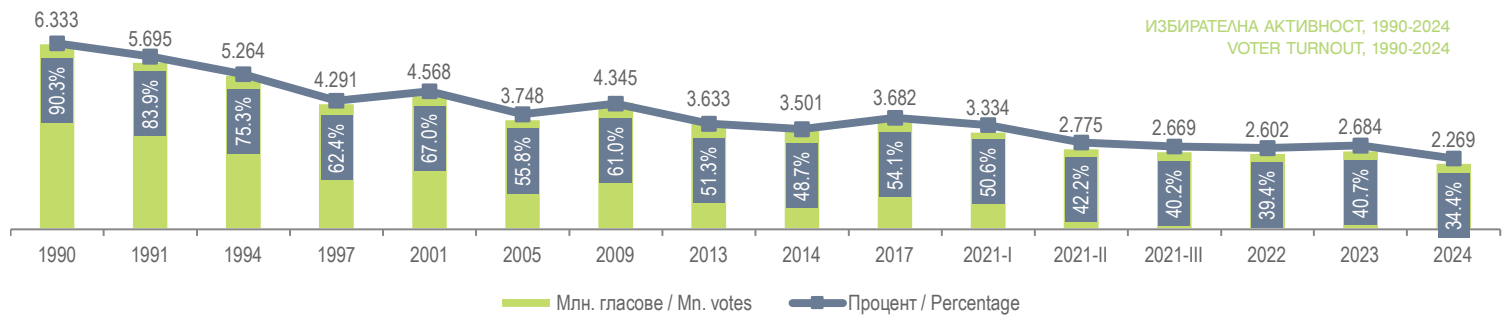
Резултатите за т. нар. "десница" включват основните сили, разпознавани от избирателите като десни и като наследници на оригиналния СДС. На някои от изборите те са се явявали като две или повече формации - тук сме посочили общия им брой гласове (примерно резултатите за 1991 включват СДС, СДС - Център и СДС - Либерали; резултатите за 2017 включват "Да, България", "Реформаторски блок" и "Нова Република", които се явиха поотделно и не влязоха в парламента, макар общият им резултат да клони към 9-те процента)

THE ELECTION RESULTS of the past can be confusing because of the ever-emerging and disappearing coalitions. A few clarifications:

The results of the BSP are in fact the results of the coalition in which the party participated in the specific elections

The results for the so-called "right" include the main forces recognized by the voters as right and as successors of the original UDF. In some of the elections they appeared as two or more formations - here we have indicated their total number of votes (for example, the results for 1991 include UDF, UDF - Center and UDF - Liberals; the results for 2017 include "Yes, Bulgaria", "Reformist Bloc" and "New Republic", which appeared separately and did not enter parliament, although their overall result was close to 9 percent)

► Kornelia Ninova became the leader of the so-called "left", BSP took 955,000 votes. Now the Socialists got 151,000 - or over 6 times less.

SOME POLITICAL SCIENTISTS, such as Parvan Stefanov for example, speak of an increase in all forms of protest voting. But the numbers suggest otherwise: the rise of so-called "protest" parties is only a function of low voter turnout. The pro-Russian "Velichie" (Greatness), which unexpectedly for many entered the parliament, would actually remain below the line if the turnout was as it was in 2023. Even if we add the votes for Velichie with those for "Vazrazhdane" (Revival), they still remain below the result of their predecessor "Ataka" in the 2009 elections. Support for nationalist, Eurosceptic formations has not increased for the last fifteen years. But votes for them are more valuable because of the outflow from traditional parties.

BECAUSE OF THIS, VARIOUS HOMETOWN "ANALYSTS" hastened to place the blame for the political development on... the non-voters. But in fact, the refusal to vote also has a useful function: losing so many votes can finally clear the field of the failed politicians or willful saboteurs. The Bulgarian political scene is full of serial loser figures who survive only because they present themselves as the lesser evil (this is not a Bulgarian patent, by the way. In France, the ever-less-liked President Macron is preparing to play the same card once again by declaring himself the only obstacle to the so-called "extreme right" from the National Union). The disaster of the elections in June led to the resignations of Hristo Ivanov from "Democratic Bulgaria" and Kornelia Ninova from the BSP. Whether these resignations prove to be permanent remains to be seen. But if so, this will be the first step towards the normalization of politics in Bulgaria: for the

leaders to bear responsibility when they do not achieve results.

AT FIRST SIGHT, THE LOW TURNOUT seems convenient for the parties of the status quo, the parties with hard cores like GERB or DPS. But alienating a growing number of voters also carries serious risks. The vast inert mass of non-voters may suddenly cease to be inert at the appearance of a sympathetic alternative. We saw it in 2001 when the return of Simeon II overthrew the existing political order and brought him almost 2.2 million votes (including almost a quarter of a million for fake formations with his name registered by the court just to steal votes). We also saw it in 2021, when the unknown until then Kiril Petkov and Asen Vasilev managed to win over 670,000 votes with only a few months of participation in the official cabinet and with the categorical promise to fight against corruption and the political status quo. Subsequently, Petkov and Vassilev did not fulfil this promise, but this does not mean that someone else cannot repeat it and receive the same support. The collapse of the BSP, according to many, opens up opportunities for a new left-wing project led by President Rumen Radev.

THERE IS ANOTHER SIDE TO THE ISSUE of low voter turnout, which politicians panickedly avoid talking about. It is about the actual number of voters.

There are 6,593,275 people with the right to vote in the lists of the Central Electoral Commission. According to the 2021 census, however, the country's population is only 6,519,789. According to the most up-to-date data of the National Statistical Institute, as of December 31, 2023, the population is 6,445,481 people. Of these, however, 911,025 people are children under the age of 14. Another 313,235 people are between the ages of 15 and 19.

That is, the people who have the right to vote are actually no more than 5.35 million - or 1.2 million fewer than are on the electoral lists. Those 1.2 million phantom votes equalled almost 53% of the votes cast on June 9.

THERE IS AN OFFICIAL EXPLANATION for this discrepancy: Bulgarians abroad. No one knows exactly how many there are - for 35 years after the start of active migration, no authority made even the slightest effort to count them. But in any case, we are talking about more than 1.5 million people - maybe even more than two million. The majority of them retain their Bulgarian citizenship and have the same right to vote as those permanently living in Bulgaria. The 2021 census brings information based on demographic principles that are not relevant to the compilation of electoral lists, commented a year ago the then-acting minister of regional development, Ivan Shishkov, under whose supervision the GRAO office was. According to him, there was no reason to update the voter lists.

BUT THERE ARE ACTUAL GROUNDS for this - if only to dispel persistent suspicions that several hundred thousand phantom votes have been involved in election schemes in Bulgaria for decades. Quite enough to completely control the political situation. One million and two hundred thousand votes difference between the voter lists and the census can hardly be explained only by the Bulgarians abroad. Especially considering that only 140,494 of the emigrants voted on June the 9th. Doubts could be dispelled in two ways. One is a new mandatory voter registration before the next vote. The second, incomparably simpler and more logical, is to update the voter lists with the upcoming introduction of electronic identity cards. But for some reason, this is also a topic that politicians generally prefer to avoid. ■

Ипотечен кредит

ДОМ за теб

- Ниска лихва, без скрити такси и условия
- Безплатна имуществена застраховка

Централна Кооперативна Банка
Важният си ти.

*5050
www.ccbank.bg

ЕДИН ЯПОНСКИ УРОК ЗА БЪЛГАРСКИЯ ПРЕХОД

Рецептите как да догоним развития свят наблягаха на гуми като "демокрация" и "пазар", но сякаш пропуснаха "дисциплина"

Текст БОЙКО ВАСИЛЕВ / Фотография iSTOCK

Преходът в България, както впрочем и в целия европейски Изток, има много оплаквачки. Всички ние, които го преминахме, често си търсим гумите, за да го опишем. Рядко ги намираме.

МОЖЕ БИ ЗАЩОТО УЧЕБНИК ПО ПРЕХОД НЯМАШЕ, а историята на нашия се писа на живо месо, или ако щете, на наш гръб. Чуждестранните експерти се объркваша в рецептите още в началото на 90-те – и главно предписваха „демокрация“ и „пазарна икономика“. Колкото го нас, българите, единодушни сме само в едно: емоционалният връх на прехода бе футболното лято на 1994. Точно преди три десетилетия българският национален отбор направи чудо на Световното първенство в САЩ. Победи Аржентина, Мексико и Германия и завърши четвърти в света. Нищо друго не бе отпразнувано с повече щастие.

ОТТОГАВА ВСЕ ТЪРСИМ ТОЗИ УСПЕХ. Но защо не го намираме? Какво ѝ е на нашата демокрация? Защо свободата тук е толкова уязвима?

Няма да се присъединя към оплаквачките, нито ще храня загадъчния и упорит български скепсис. Само ще споделя една идея. Даде ми я наскоро японският посланик Хисаши Мичигами.

Дипломатът ми разказа за една прочута японска книга от 1949 година. Авторът Киюоши Икеда е учен, специалист по английска литература. В нея той описва своя опита в британските интернати. Дълбоката му тема е патриотизмът и отговорността на младия елит към родината. Книгата се казва „Свобода и дисциплина“.

„Смисълът е, че свободата и демокрацията се постигат само въз основа на дисциплина, ред и уважение към другите“, ми каза посланик Мичигами. „Свободата не трябва да се отъждествява просто със самоугаждане или незачитане на общест-

вените норми.“

Мичигами прочита тази книга преди 45 години – и после отново, след началото на посланическият му мандат в България през есента на 2023. „Тази книга послужи като важно ръководство за Япония след Втората световна, когато хората бяха объркани и не разбираха напълно значението на демокрацията и свободата. Те често приемаха погрешно егоизма, мисленето само за себе си и дори пренебрегването на правилата и другите хора за демокрация и свобода“.

БЯХ ПОРАЗЕН КАК ТОЗИ ЯПОНСКИ БЕСТСЕЛЪР обяснява един дълбок проблем на българската демокрация – крайният индивидуализъм и егоизъм, съчетани с липсата на правила и елементарна дисциплина. България имаше слаба институционална култура и преди комунизма, така че той не може да служи като единствено оправдание. При това в началото на прехода

"Смисълът е, че свободата и демокрацията се постигат само въз основа на дисциплина, ред и уважение към другите. Свободата не трябва да се отъждествява просто със самоугаждане или незачитане на обществените норми"

съдебната система, службите и администрацията бяха прочистени с най-добри намерения: да си угат компрометираните кадри на режима. Но демонтажът на старата система по неизбежност се обърка с демонтажа на държавата като цяло. Например прочистването на тайните служби вкара опитни експерти в избуяващата организирана престъпност.

Както Мичигами правилно отбелязва, „дисциплината и авторитаризмът са различни неща“. Дисциплината е да се подчиняваш на законови правила, а не на незаконни босове. Без върховенство на закона демокрацията се превръща в анархия, а пазарната икономика в мафия. В началото на прехода това не бе толкова ясно. Нали си спомняте призивите: „Демонтирайте! Приватизирайте! Минимизирайте държавата! Алчността е добра! Невидимата ръка на пазара ще свърши работата сама!“ Е, не я свърши.

ОБРАЗОВАНИЕТО Е ПОРЕДНИЯТ ПРИМЕР. Днес България преживява последиците от срива през 90-те години. Да бяхме прочели японската книга. „Лично аз смятам, че в училищното образование трябва първо да се въведат базисни знания, а после „либерално“ образование. Ако позволим на ученици без основни познания да опитат да правят „свободни презентации“, резултатите ще бъдат госта ниски“, коментира Мичигами, анализирайки наблюденията на Икеда.

Може би това е обяснението за лошите резултати, които българските ученици постигат в тестове на PISA – на гъното по учене с разбиране, на върха по разсейване със смартфони. Явно през последните 35 години в българските класни стаи имаше твърде много свобода – и твърде малко дисциплина.

НО ДА СЕ ВЪРНЕМ НА ФУТБОЛНИЯ ТРИУМФ от 1994. Дали и той не показва теза-

та на Икеда, само че в положителен смисъл? Чудесният отбор на България уцели точното време и правилния микс. Играта като Христо Стоичков, Емил Костадинов и Красимир Балъков бяха първите, които се възползваха от свободата да играят в най-добрите европейски клубове, в най-добрите си години. Те бяха и последните, които спечелиха от суровата дисциплина на комунистическия спорт. Комбинацията се оказа печеливша.

Уви, после дисциплината се срина, заедно с голямото поколение и българския футбол като цяло. Но това е друга история.

Може ли България, която е едновременно в Европейския съюз, и на Балканите, да постигне свобода и дисциплина в едно – или рискува демокрацията е завинаги да изглежда празна, лицемерна и неработеща? Да не искаме твърде много от една 75-годишна книга, написана в другата част на света. И без това Кийоши Икеда ни казва достатъчно. ■

A JAPANESE LESSON FOR THE BULGARIAN TRANSITION

Recipes on how to catch up with the developed world emphasized words like "democracy" and "market" but seemed to leave out "discipline"

By BOYKO VASILEV / Photography iSTOCK

The transition in Bulgaria, as well as throughout the European East, has many complainers. All of us who have been through it, we often search for words to describe it and we rarely find them.

MAYBE BECAUSE THERE WAS NO TEXT-BOOK on transition, and the history of ours was written on live meat, or if you will, on our backs. The foreign experts were getting the prescriptions wrong in the early 1990s – and mainly prescribed "democracy" and "market economy". As for us Bulgarians, we agree on only one thing: the emotional peak of the transition was the football summer of 1994. Exactly three decades ago, the national football team performed a miracle at the World Cup in the US. They won over Argentina, Mexico, and Germany and finished fourth in the world. Nothing else was celebrated with more happiness.

WE HAVE BEEN LOOKING FOR THIS SUCCESS ever since. But why don't we find it? What is it about our democracy? Why is freedom here so vulnerable?

I won't join the complainers, nor will I feed the Bulgarian mysterious and persistent scepticism. I will only share one idea that was recently given to me by the Japanese ambassador Hisashi Michigami.

The diplomat told me about a famous Japanese book from 1949. The author, Kiyoshi Ikeda, was a scholar who specialized in English literature. In it, he describes his experience in British boarding schools. His deep theme is patriotism and the responsibility of the young elite to the motherland. The book is called "Freedom and Discipline".

"The idea is that freedom and democracy are

achieved only based on discipline, order and respect for others," Ambassador Michigami told me. "Freedom should not be identified simply with self-preservation or disregard for societal norms."

MICHIGAMI READ THE BOOK 45 YEARS AGO – and then again after the start of his ambassadorship in Bulgaria in the autumn of 2023. "This book served as an important guide for post-World War II Japan when people were confused and did not understand the meaning of democracy and freedom to the fullest. They often mistook selfishness, thinking only of oneself, and even ignoring rules and other people for democracy and freedom."

I was shocked at how this Japanese best-seller explains such a deep problem of the Bulgarian democracy – extreme individualism and egoism, combined with a lack of rules

"Freedom and democracy are achieved only based on discipline, order and respect for others. Freedom should not be identified simply with disregard for societal norms"

and basic discipline.

BULGARIA HAD A WEAK INSTITUTIONAL CULTURE even before communism, so it cannot serve as the only excuse. Moreover, at the beginning of the transition the judiciary, the services, and the administration were purged with the best intentions: to let the compromised cadres of the regime go. However, the dismantling of the old system inevitably became confused with the dismantling of the state as a whole. The purge of the secret services, for example, brought experienced experts into the burgeoning organized crime.

As Michigami correctly points out, "Discipline and authoritarianism are different things." Discipline is to obey legal rules, not illegal bosses. Without the rule of law, democracy becomes anarchy, and the market economy becomes mafia. At the beginning of the transition, this wasn't so clear. You remember the call "Dismantle! Privatise! Minimize the state! Greed is good! The invisible hand of the market will do the job!" Well, it didn't.

EDUCATION IS ANOTHER EXAMPLE. Today Bulgaria is experiencing the consequences of the collapse in the 90s. If only we had read the Japanese book. "Personally, I think that basic knowledge should be introduced in school education first, and then the "liberal" education. If you allow students without basic knowledge to try to make "free presentations," the results will be quite low," said Michigami, analysing Ikeda's observations.

Perhaps this is the explanation for the bad results of the Bulgarian students on PISA exams – at the bottom of reading comprehension, at the top in distraction with smartphones. Apparently, during the last 35 years, there was too much freedom and too little discipline in Bulgarian classrooms.

BUT LET'S RETURN TO THE FOOTBALL TRIUMPH of 1994. Does it prove Ikeda's thesis too, only in a positive way? Bulgaria's wonderful team hit the right time and the right mix. Players such as Hristo Stoichkov, Emil Kostadinov, and Yordan Lechkov were the first to take advantage of the freedom to play for the top European clubs in their prime years. They were also the last to benefit from the harsh discipline of the communist sport. The combination proved to be a winning one.

Alas, later the discipline collapsed, along with the great generation and Bulgarian football as a whole. But that's another story.

Can Bulgaria, which is both in the European Union and in the Balkans, achieve freedom and discipline in one – or it risks its democracy forever looking empty, hypocritical and dysfunctional? Let us not ask too much of a 75-year-old book written on the other side of the world. Kiyoshi Ikeda tells us enough anyway. ■

DETELINA'S

n u t s   a n d   d r i e d   f r u i t s

СВЯТ НА КОНТРАСТИ

A WORLD OF CONTRASTS

Istanbul Photo Awards е един от най-престижните международни конкурси за фотография, организиран от над 100-годишната Anadolu Agency. В първите му десет издания са участвали над 16,000 фотографи от цял свят – професионалисти и любители. Ето и някои от отличените снимки от Istanbul Photo Awards 2024.

Istanbul Photo Awards is one of the most prestigious international photography contests organized by the over 100-year-old Anadolu Agency. Over 16,000 photographers from all over the world – professionals and amateurs – participated in its first ten editions. Here are some of the award-winning photos from the Istanbul Photo Awards 2024.

All images courtesy of the Istanbul Photo Awards

Палестинска жена прегръща тялото на племенницата си, от Мохамед Салем. Снимка на годината

A Palestinian Woman Embraces the Body of Her Niece, by Mohammed Salem, Photo of the Year

Където световите пропагат, от Адем Алтан. След голямото земетресение в Турция
Where Words Fail, by Adem Altan. In the aftermath of the big earthquake in Turkey

Европейско първенство по колоездене, от Лука Бетини.
Швейцарецът Стефан Кунг падна тежко, но завърши състезанието
2023 UEC Road European Championships, by Luca Bettini. Swiss rider
Stefan Kung crashed badly but completing the race

Украина под атака, от Евгений Малолетка.
Украинската въздушна защита прехваща дрон Шахид
Ukraine Under Attack, by Evgeniy Maloletka. Ukrainian air
defence intercepts Shahed drone

Слон върху планина от боклук в Шри Ланка, от Минчян Лу
Elephant on Garbage Mountain in Sri Lanka, by Minqiang Lu

Чайната на Мао, от Джон Станмеър
Mao TeaHouse, by John Stanmeyer

Снежната ми крава, от Ваталия Сапрунова. Жена, отглеждаща крави в Оймякон, т. нар. "Полус на стуга"
My Snow Cow, by Natalya Saprunova. A cow breeder in Оуууакоп, Yakutia, known as Pole of Cold

Уимбълдън, от Ейдрън Денис
Wimbledon, by Adrian Dennis

Мексико в
хватката на
наркокартелите,
от Магс Нисен
Mexico in the Grip of
the Cartels, by Mads
Nissen

Мръсна красота, от Сандип Саха. Река Хули в Индия, пълна с хвърлени идоли след фестивала Дурга Пуджа
 Dirty Beauty, by Sandip Saha. The Hooghly River in India, filled with immersed idols after the Durga Puja festival

Море на траура, от Ана Сурияч. Средно 9 души загиват всеки ден, опитвайки се да достигнат Европа по вода
 Sea of Mourning, by Anna Surinyach. An average of nine people have died every day since 2014 trying to reach Europe by sea

Целофан, от Емеке Обанор. В Нигерия годишно се използват над 50 млрд. пластмасови торбички
 Cellophane, by Emeke Obanor. In Nigeria, about 50 billion plastic bags are used every year

Животът от пластмаса е фантастичен, от Максим Шеметов. Руската знаменитост Татяна Тузова позира с част от своите 12,000 кукли Барби

Life in Plastic is Fantastic, by Maxim Shemetov. Russian celebrity Tatiana Tuzova poses with her 12,000 Barbie doll collection

Къща, оцеляла от големия пожар на остров Хавай, от Джеймс Кейвом

Red-roofed House that Survived Lahaina Wildfire in Hawaii, by James Keivom

Омизу, от Адам Прити. Поредица от Световното първенство по плуване във Фукуока

Omizu, by Adam Pretty. Series documenting the 2023 Fukuoka World Swimming Championships

ОТДАЙ СЕ НА ЛЯТНО СПОКОЙСТВИЕ

Застраховка „Защитен дом“
с 40% отстъпка.

Винаги с Вас!

Застраховка „Защитен дом“ от ЗАД „Армеец“ осигурява пълно застрахователно покритие на гвжимо и недвижимо имущество срещу:

- Пожар, мълния, експлозия
- Природни бедствия
- Земетресение
- Аварии от ВиК
- Късо съединение и токов удар
- Кражба и грабеж, злоумишлени действия на трети лица (вандализъм)
- Други рискове, в зависимост от конкретните нужди на застрахования.

Застраховка „Защитен дом“ е на промоционална лятна цена с 40% допълнителна отстъпка от 1 юни до 30 септември 2024 г. За повече информация посетете интернет страницата на дружеството www.armеец.bg или се обадете на националния ни номер 0700 1 39 39.

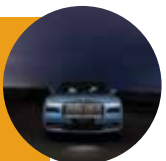
62 | **ВЕЧНАТА ВОЙНА**
THE ETERNAL WAR

60 | **ЩЕ ЖИВЕЕМ С 5 ГОДИНИ ПОВЕЧЕ**
WE'LL LIVE 5 YEARS LONGER

72 | **ГОСПОДАРТ НА ТИШИНАТА**
THE LORD OF SILENCE

ЩЕ ЖИВЕЕМ С ПЕТ ГОДИНИ ПОВЕЧЕ

Средната продължителност на живота в България ще се увеличи с 4 години при жените до 2050, и с почти 5 години при мъжете, показват прогнозите на годишното проучване Global Burden of Disease Study, публикувано в престижното списание The Lancet. Изследването се прави от Института по здравна метрика и оценяване към Университета на Вашингтон в САЩ. Това е приблизително колкото средната прогноза в глобален мащаб, която е за 4.2 години удължаване на продължителността на живота на жените през следващите 25 години, и 4.9 години удължаване при мъжете. В страни, които сега се радват на висока продължителност на живота, положителният ефект ще е по-скромен - по 1-2 години допълнително.

По последните засега обобщени данни, които са от 2021, българските жени живеят средно по 76 години, а българските мъже - едва по 68.9. Това е горе-долу колкото средната продължителност на живота в Русия и малко под тази в Румъния. За сравнение жените в Гърция живеят средно с почти 7 години по-дълго, а мъжете - с почти 9 години по-дълго. В Италия продължителността на живота е с 9 години по-висока за жените и с почти 12 - за мъжете.

През следващия четвърт век животът на българките ще се удължи средно до 80 години, а на българите - до почти 74 години. За жалост само част от тези допълнителни години ще прекарваме в добро здраве - средно 2.6.

Главните причини за глобалното увеличение на продължителността на живота е в напредъка в превенцията на сърдечносъдовите заболявания и елиминирането на някои заразни и вродени болести. За сметка на това ще се увеличават метаболитните проблеми, предизвикани от некачествена храна и замърсяване на околната среда. През 2019 година, преди COVID-19 да обърка подреджването, трите най-чести причини за смърт са били исхемична болест на сърцето (111 случая на 100,000 души), удар (89) и хронична обструктивна белодробна болест (46 на 100,000). ■

WE WILL LIVE FIVE YEARS LONGER

By 2050, the average life expectancy in Bulgaria will increase by 4 years for women, and by almost 5 years for men, according to the forecasts of the annual Global Burden of Disease Study, published in the prestigious journal The Lancet. The research is being done by the Institute for Health Metrics and Evaluation at the University of Washington in the US.

This is roughly the same as the global average forecast of a 4.2-year increase in life expectancy for women over the next 25 years, and a 4.9-year increase for men. In countries that now enjoy high life expectancy, the positive effect will be more modest - 1-2 years extra.

According to the latest aggregated data (from 2021), Bulgarian women live an average of 76 years, and Bulgarian men - only 68.9 years. This is about the same as the average life expectancy in Russia and slightly below that of Romania. In comparison, women in Greece live on average almost 7 years longer, and Greek men - almost 9 years longer. In Italy, life expectancy is 9 years higher for women and almost 12 for men.

In the next quarter of a century, the life expectancy of Bulgarian women will increase to 80 years on average, and to almost 74 years for Bulgarian men. Unfortunately, only a fraction of these extra years will be spent in good health - an average of 2.6.

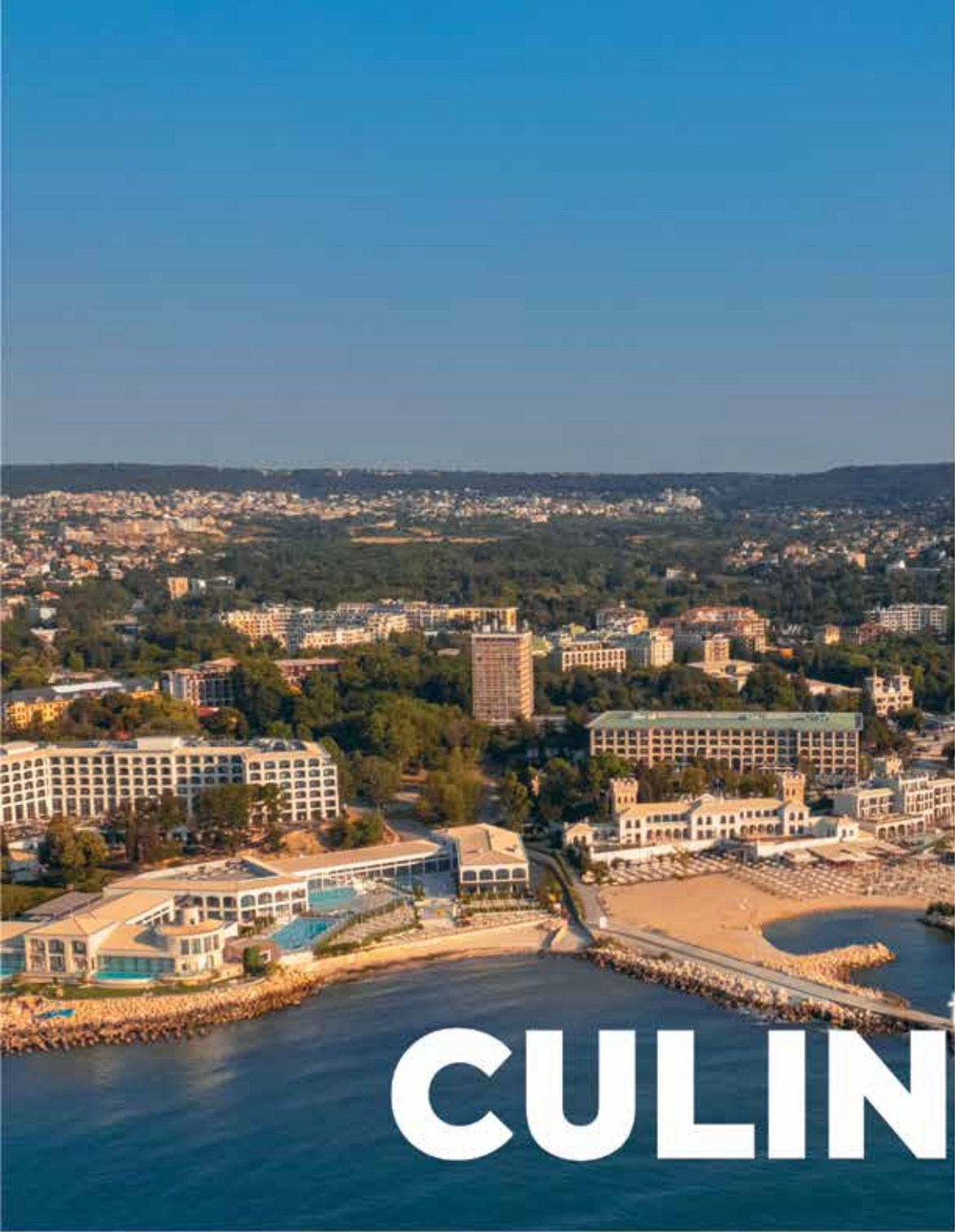
The main reasons for the global increase in life expectancy are advances in the prevention of cardiovascular diseases and the elimination of some infectious and congenital diseases. On the other hand, metabolic problems caused by poor-quality food and environmental pollution will increase. In 2019, before COVID-19 messed up the rankings, the three leading causes of death were ischemic heart disease (111 per 100,000 people), stroke (89) and chronic obstructive pulmonary disease (46 per 100,000). ■

ОЧАКВАНА ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ НА ЖИВОТА AVERAGE LIFE EXPECTANCY

	2022	2030	2050
Япония / Japan	88.1 / 82.2	88.8 / 83.1	89.2 / 84.2
Франция / France	85.9 / 80.3	86.9 / 81.7	87.2 / 82.6
Италия / Italy	85.1 / 80.8	86.3 / 82.3	86.8 / 83.4
Гърция / Greece	82.9 / 77.7	84.4 / 79.7	85.0 / 81.1
Чехия / Czechia	82.4 / 76.7	83.9 / 78.4	85.3 / 80.3
САЩ / USA	80.9 / 75.7	82.0 / 77.3	82.4 / 78.4
Хърватия / Croatia	80.7 / 74.8	82.8 / 77.5	84.0 / 79.3
Турция / Turkey	80.1 / 75.0	81.8 / 77.2	83.4 / 79.5
Румъния / Romania	79.0 / 71.7	80.8 / 73.7	82.9 / 76.0
Сърбия / Serbia	77.8 / 73.0	79.7 / 75.3	81.4 / 77.2
Русия / Russia	77.0 / 68.2	79.2 / 71.0	82.0 / 75.1
България / Bulgaria	76.0 / 68.9	78.3 / 71.5	80.0 / 73.7
Египет / Egypt	71.4 / 69.7	72.7 / 71.2	75.1 / 73.2
Танзания / Tanzania	69.1 / 66.0	72.2 / 69.3	76.6 / 74.5
Афганистан / Afghanistan	63.2 / 62.7	66.1 / 66.8	71.9 / 72.4
ЦАР / Central African Republic	55.9 / 49.2	61.9 / 55.0	68.3 / 61.1

*V колонките: страна, 2022 жени и мъже, 2030 жени и мъже, 2050 жени и мъже
In columns: country, 2022 women and men, 2030 women and men, 2050 women and men*

SEA.
SPA.
CULINARY.

ONE DESTINATION, MANY OPPORTUNITIES

Sts. Constantine and Helena Resort

ASTOR GARDEN HOTEL

Sts. Constantine and Helena Resort

ensana
AQUAHOUSE HOTEL

AZALIA
HOTEL BALNEO & SPA
★★★★

**HOTEL
PRIMORSKI**

THERMAL & BEACH

Sts. Constantine and Helena Resort

0700 70 799

www.visitstconstantine.bg

ВЕЧНАТА ВОЙНА

Кафе или чай? Вече столетия човечеството се дели на две според избора на сутрешна напитка. Ето какво казва науката

Текст КАЛИН АНГЕЛОВ / Фотография iSTOCK

Най-голямото разделение в съвременния свят не е заради религия, политика или спорт. Най-голямото разделение се отнася до избора на сутрешна напитка. "I don't drink coffee, I take tea, my dear", пиеше Стинг в своя хит *Englishman in New York*: В зависимост от това къде се намирате, изборът между кафе и чай определя дали сте пришълец или свой. Тази "война в чаша" изглежда безобидна, но всъщност е предизвикала безброй действителни войни. В наши дни тя се води с оръжията на маркетинга, рекламата и уж "независимите" научни изследвания. Няма физически жертви, но това не я прави по-малко ожесточена. Няма и как да е иначе, защото залозите са огромни. Световният пазар на чай през 2023 година се оценяваше на 49.5 милиарда долара, и се очаква да достигне 100 милиарда долара през следващото десетилетие. Световната кафе индустрия се изчислява на около 200 милиарда долара годишно.

КОЙ Е ПО-ПОПУЛЯРЕН? В исторически план чаят винаги е бил далеч пред кафето. Това е факт и днес: на всяка чаша кафе, която се изпива някъде по света, се падат по три чаши чай (всъщност чаят е втората най-популярна напитка на планетата след водата). Но съотношението се променя. Кафето, покорило култури като американската, италианската и френската, има далеч по-моцнен маркетингов и пропаганден апарат. Все още двете най-многолюдни държави в света - Индия и Китай - си остават бастиони на чая. Но не е изключено някъде в следващите десетилетия двете напитки да се изравнят по популярност. Помага и фактът, че, както споменахме, кафето е по-доходната от двете индустрии.

Разбира се, уважаемите ни читатели вероятно са направили решаващия избор на база вкусовете си предпочитания, а не от грижа за приходите на производителите на чай и кафе. Вкусът е индивидуално усещане. Но как стоят нещата със здравословните ползи и негативните ефекти? Кой печели надпреварата от ►

► гледна точка на науката: чаят или кафето? Отговорът варира в зависимост от това за кой точно от множеството полезни ефекти говорим. А също и, уви, от това коя индустрия е спонсорирали или насърчила поредното научно изследване.

КОЙ СЪБУЖДА ПО-ДОБРЕ? Простичък въпрос, но с доста сложен отговор. И при чая, и при кафето веществото, което ни действа събуждащо, се нарича кофеин. При кафето концентрацията е почти двойно по-голяма: по данни на американската Mayo Clinic, 250-милилитрова чаша филтърно кафе съдържа средно 100 милиграма кофеин. Същата чаша, но пълна с еспreso, съдържа 64 милиграма, при черния чай кофеинът е средно 47 милиграма, а при зеления чай - средно 28 милиграма.

"При кафето концентрацията е почти двойно по-голяма: по данни на Mayo Clinic, 250-милилитрова чаша филтърно кафе съдържа средно 100 милиграма кофеин"

Кофеинът подобрява способността да се съсредоточаваме, скоростта на пемакциите ни и изобретателността. Но само когато е в умерени количества. Поглъщането на твърде много кофеин има обратен ефект. Така че кафето е по-добрият избор, ако искате рязко да се приведете в бодро състояние - при него не само кофеинът е повече, но и се усвоява по-бързо от организма. Съответно обаче и ефектът му отминава по-бързо, а след това следва рязко оклюмване. При чая кофеинът се усвоява доста по-бавно благодарение на някои други съединения като аминокиселината теанин. Кофеинът може и да е по-малко, но действа по-продължително, и без толкова рязък спад след отминаването на действието му.

НАПИТКАТА НА ДОБРОТО НАСТРОЕНИЕ.

Споменатият теанин - аминокиселина, която не се среща естествено в човешкото тяло - има свои собствени ефекти върху организма. Няколко независими изследвания настояват, че хората, които приемат големи количества теанин чрез чая си, имат по-добра концентрация и допускат по-малко грешки в работата си. Теанинът понижава стреса и стимулира мозъка, което обикновено води до подобряване на настроението. В английската култура е прието, когато някой страда, да му предложите "симпатия и чай" - и това явно не е случайно, защото едно проучване от 2022 показва, че хората, пиещи три чаши чай дневно, имат с 37% по-нисък риск да изпадат в депресия от онези, които не пият чай изобщо. Тук е важно да вметнем, че навсякъде в тази статия под "чай" разбираме на-

питка от листата на растението чай, *Camelia Sinensis*. У нас наричаме "чай" отварата от всевъзможни билки и плодове, но казаното тук не се отнася за тези напитки.

ЗА ПО-ДОБЪР СЪН? Хората, които пият по няколко кафета на ден, често имат проблеми със заспиването вечер. Причината е, че кофеинът блокира аденозина - нуклеозид в мозъка, който контролира съня. Чаят има подобен ефект, разбира се, но при него концентрацията на кофеин е по-ниска, а и теанинът и някои други аминокиселини действат в обратната посока. Изследване на Университета Съри във Великобритания показва, че пиещите кафе често имат проблеми със съня, докато при пиещите чай те са рядкост.

СРЕЩУ ДИАБЕТ И РАК. Обогряващата функция далеч не е единствената полза, която извличаме от кафето и чая. И двете са богат източник на здравословни фибри (кафето повече, заради начина на приготвяне). И двете са богати на полифеноли - съединения, които понижават съществено риска от сърдечносъдови заболявания и стимулират полезните микроорганизми в червата. Кафето и тук е едни гърди напред: 100 милилитра от него съдържат средно около 200 милиграма полифеноли, срещу 115 милиграма за зеления чай и около 95 за черния. Според обобщени резултати от 59 различни изследвания, чаят и кафето понижават риска от рак на черния дроб (с цели 46%), от рак на простатата (21%) и от рак на гърдата (9%). При хората, които редовно пият кафе, вероятността да развият диабет тип 2 е с 25% по-ниска, отколкото при хората, които изобщо не пият. Учените го отдават на съдържащата се в него хлорогенна киселина. В чая няма хлорогенна киселина, но има други съставки, които са благоприятни за контрола на кръвната захар.

ЦЕНАТА ЗА ВСИЧКО: УСМИВКАТА. И

кафето, и чаят носят безброй ползи, но имат и един очевиден негативен ефект - върху вашата усмивка. И двете напитки предизвикват пожълтяване на зъбите. Но не в еднаква степен. Повечето експерти са категорични, че ефектът от чая е по-силен - неговите естествени пигменти по-лесно се прикрепят към зъбния емайл. Процесът се усилва при хората, които използват вода за уста, съдържаща хлорхексидин. Макар петната от кафе по грехите да са по-мъчни за отстраняване от чаените, при зъбите нещата стоят по точно обратния начин. Кафето също води до потъмняването им, разбира се, но все пак е по-малкото зло.

С ХИМИЯ ИЛИ БЕЗ ХИМИЯ. Когато говорим за ползите от кафето и чая, имаме предвид техните минимално обработени варианти. Кафето трябва да е просто изпечено и смляно, а не подлагано на химическа обработка, какъвто е случаят с готовите капсули или с разтворимите гранули. Частен случай е все по-популярното напоследък безкофеиново кафе, при което по-голямата част от кофеина се премахва по химически път. Като цяло то запазва повечето си полезни свойства. Но много зависи от използвания метод за отстраняване на кофеина.

Има множество техники за това, но една от най-популярните е чрез химикал, наречен дихлорметан (или метилхлорид). Той се използва като разтворител: кафените зърна се накисват в него, докато кофеиновите молекули се отделят. Проблемът е, че част от дихлорметана неизбежно остава в зърната, а напоследък се натрупва данни, че той може да е канцерогенен. В Съединените щати има внесена петиция до FDA да забрани употребата му за обработка на кафе. Има немалко алтернативи - с етилацетат (естествено съединение, срещано в много плодове), с вълероген диоксид и дори с гореща вода (т. нар. "швейцарски метод"). Проблемът е, че те или са по-скъпи от дихлорметана, или променят вкуса на кафето. Или и двете. ■

THE ETERNAL WAR

Coffee or tea? For centuries, humanity has been divided according to the choice of morning drink. Here's what the science says

By KALIN ANGELOV / Photography iSTOCK

The greatest division in the modern world is not over religion, politics or sports. The biggest divide concerns the choice of morning drink. "I don't drink coffee, I take tea, my dear", sang Sting in his hit *Englishman in New York*: depending on where you are, the choice between coffee and tea determines whether you are an alien or a native. This "war in a cup" seems harmless, but in fact, it has caused countless actual wars. These days it is fought with the weapons of marketing, advertising and supposedly "independent" scientific research. There are no physical casualties, but that doesn't make the war any less fierce. There is no other way because the stakes are huge. The global tea market in 2023 was estimated at \$49.5 billion and is expected to reach \$100 billion in the next decade. The global coffee industry is estimated at around \$200 billion a year.

WHICH IS MORE POPULAR? Historically, tea

has always been far ahead of coffee. This is a fact even today: for every cup of coffee drunk anywhere in the world, there are three cups of tea (in fact, tea is the second most popular drink on the planet after water). But the ratio is changing. Coffee, having conquered cultures such as American, Italian and French, has a far more powerful marketing and propaganda apparatus. Yet the two most populous countries in the world - India and China - remain bastions of tea. It is possible, however, that sometime in the next decades the two drinks will become equal in popularity. It also helps that, as mentioned, coffee is the more profitable of the two industries.

Of course, our dear readers probably made the decisive choice based on their taste preferences, and not out of concern for the income of tea and coffee producers. Taste is an individual sensation. But what about the health benefits and negative effects? Who wins the race from the point of view of sci-

ence: tea or coffee? The answer varies depending on exactly which of the many beneficial effects we are talking about.

WHICH WAKES YOU UP BETTER? A simple question, but with a rather complex answer. In both tea and coffee, the substance that wakes us up is called caffeine. In coffee, the concentration is almost double: according to data from the Mayo Clinic, a 250-milliliter cup of filter coffee contains an average of 100 milligrams of caffeine. The same cup full of espresso contains 64 milligrams, black tea has an average of 47 milligrams of caffeine, and green tea has an average of 28 milligrams.

Caffeine improves our ability to focus, the speed of our reactions and our creativity. But only when in moderation. Consuming too much caffeine has the opposite effect. So coffee is the better choice if you want to rapidly get in a cheerful state - not only does it have more caffeine, but it is also absorbed faster ▶

"According to aggregated results from 59 different studies, tea and coffee lower the risk of liver cancer (by as much as 46%), prostate cancer (21%) and breast cancer (9%)"

Надеждни куриерски услуги за страната и чужбина

Доставяме пратки навсякъде
в България на следващия
работен ден, за по-малките
населени места - по график.

Заедно с **GLS** доставяме колетни
пратки навсякъде в Европа.

► by the body. Accordingly, its effect wears off faster, and then there is a sharp downslide. In tea, caffeine is absorbed much more slowly thanks to some other compounds such as the amino acid theanine. Caffeine may be less, but it works longer, and without such a sharp drop after its effect wears off.

THE GOOD MOOD DRINK. Said theanine - an amino acid that does not occur naturally in the human body - has its own effects on the body. Several independent studies insist that people who consume large amounts of theanine through their tea have better concentration and make fewer mistakes at work. Theanine reduces stress and stimulates the brain, which usually results in improved mood. In English culture, it is accepted when someone is suffering to offer them "sympathy and tea" - and this is clearly no accident because a 2022 study showed that people who drank three cups of tea a day had a 37% lower risk of becoming depressed than those who do not drink tea at all. It is important to note here that throughout this article by "tea" we mean a drink made from the leaves of the tea plant, *Camelia Sinensis*. In Europe, we call the decoction of all kinds of herbs and fruits "tea", but what is said here does not apply to these drinks.

FOR BETTER SLEEP? People who drink several coffees a day often have trouble falling asleep at night. The reason is that caffeine blocks adenosine, a nucleoside in the brain that controls sleep. Tea has a similar effect, of course, but the concentration of caffeine is lower, and theanine and some other amino acids work in the opposite direction. A study by the University of Surrey in Great Britain shows that coffee drinkers often have sleep problems, while tea drinkers rarely have them.

DIABETES AND CANCER PROTECTION. The invigorating function is far from the only benefit we derive from coffee and tea. Both are a rich source of healthy fibres (coffee more so, because of the way it's made). Both are rich in polyphenols - compounds that significantly lower the risk of cardiovascular disease and stimulate beneficial microorganisms in the gut. Coffee is a step ahead here: 100 milliliters of it contains on average about 200 milligrams of polyphenols, against 115 milligrams for green tea and about 95 for black tea. According to aggregated results from 59 different studies, tea and coffee lower the risk of liver cancer (by as much as 46%), prostate cancer (21%) and breast cancer (9%). People who regularly drink coffee are 25% less likely to develop type 2 diabetes than people who don't drink at all. Scientists attribute it to the chlorogenic acid it contains. There is no chlorogenic acid in tea, but there are other ingredients that are beneficial for blood sugar control.

СМЪРТОНОСНОТО КАКАО THE DEADLY COCOA

Като предпочитана сутрешна напитка, какаото е далеч зад чая и кафето. Въпреки че и то носи почти същите здравословни ползи. Но също така крие и сериозен риск, макар и не за вас, а за вашите домашни любимци.

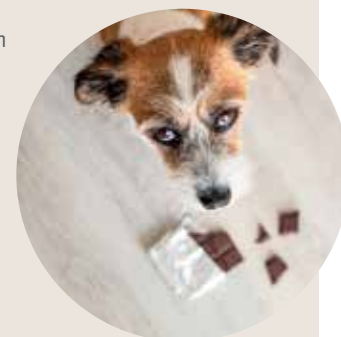
Какаото, получавано от плодовете на какаовото дърво (*Theobroma cacao*), съдържа вещество, наречено теобромин. Леко горчиво на вкус, това вещество не е опасно за хората - дори може да има приятен отпускащ ефект върху някои мускули.

Но може да е смъртоносно за кучета и котки. Кучетата, чиито организъм по-бавно преработва теобромин, могат да получат отравяне от съвсем малка доза - към 50 грама млечен шоколад за малко куче, и до 200 грама за едро животно. В черния шоколад съдържанието на теобромин може да е от 5 до 10 пъти по-високо, отколкото в млечния. При по-малки количества теоброминът предизвиква повръщане и разтройство при кучетата. Дози от над 100 милиграма теобромин за килограм тегло могат да са смъртоносни. Котките също са податливи на теоброминово отравяне, но понеже им липсват вкусови рецептори за сладко, вероятността да поsegнат на шоколад е значително по-ниска.

As a preferred morning drink, cocoa is far behind tea and coffee. Although it has almost the same health benefits. But it also poses a serious risk, though not to you, but to your pets.

Cocoa, obtained from the fruit of the cocoa tree (*Theobroma cacao*), contains a substance called theobromine. Slightly bitter in taste, this substance is not dangerous for humans - it can even have a pleasant relaxing effect on some muscles.

But it can be deadly to dogs and cats. Dogs, whose body processes theobromine more slowly, can get poisoning from a very small dose - up to 50 grams of milk chocolate for a small dog, and up to 200 grams for a large animal. Dark chocolate can contain 5 to 10 times more theobromine than milk chocolate. In smaller amounts, theobromine causes vomiting and confusion in dogs. Doses of more than 100 milligrams of theobromine per kilogram of body weight can be fatal. Cats are also susceptible to theobromine poisoning, but because they lack sweet taste buds, they are much less likely to reach for chocolate.

THE PRICE TO PAY: YOUR SMILE. Both coffee and tea have countless benefits, but they also have one obvious negative effect: on your smile. Both drinks cause yellowing of teeth. But not to the same extent. Most experts are adamant that the effect of tea is stronger - its natural pigments are more easily attached to tooth enamel. The process is enhanced in people who use mouthwash containing chlorhexidine. Although coffee stains on clothes are more difficult to remove than tea stains, the opposite is true for teeth. Coffee also causes them to darken, of course, but it's still the lesser evil.

WITH OR WITHOUT CHEMISTRY. When we talk about the benefits of coffee and tea, we mean their minimally processed versions. The coffee should be simply roasted and ground, not chemically processed, as is the case with ready-made capsules or soluble granules. A special case is the recently increasingly pop-

ular decaffeinated coffee, where most of the caffeine is chemically removed. In general, it retains most of its beneficial properties. But much depends on the decaffeination method used.

There are numerous techniques for this, but one of the most popular is through a chemical called dichloromethane (or methylene chloride). It is used as a solvent: the coffee beans are soaked in it until the caffeine molecules are released. The problem is that some of the dichloromethane inevitably remains in the beans, and recently there has been evidence that it may be carcinogenic. In the United States, a petition has been filed with the FDA to ban its use in coffee processing. There are quite a few alternatives - with ethyl acetate (a natural compound found in many fruits), with carbon dioxide and even with hot water (the so-called "Swiss method"). The problem is that they are either more expensive than dichloromethane or they change the taste of the coffee. Or both. ■

EO Dent

DENTAL CLINIC

ДЕНТАЛНА ЕСТЕТИКА

ИМПЛАНТОЛОГИЯ

ОРАЛНА ХИРУРГИЯ

ПАРОДОНТОЛОГИЯ

ДЕТСКА ДЕНТАЛНА

МЕДИЦИНА

ЛЕЧЕНИЕ С ЛАЗЕР

ОРТОДОНТИЯ

ОРТОПЕДИЯ

3D ДИАГНОСТИКА

ФИЗИОТЕРАПИЯ

АЛЕРГОЛОГИЯ

DENTAL ESTHETICS

IMPLANTOLOGY

ORAL SURGERY

PERIODONTOLOGY

CHILDRENS

DENTISTRY

LASER TREATMENT

ORTHODONTICS

ORTHOPEDY

3D DIAGNOSTICS

PHYSIOTHERAPY

ALLERGOLOGY

Създаваме усмивки с любов!

We create smiles with love!

Подарете си красива усмивка в EO Дент и решете своите проблеми със зъбите за една седмица в България. Цялостна грижа - от избелване до имплантология, 3D диагностика, лечение с лазер, фасети и циркониеви конструкции.

В EO Дент можете да заспите (със специална упойка - седация) и да се събудите с преобразена усмивка. Всичко това е реалност при нас. Много години опит, доверие и сигурност! EO Дент е клиниката, която преобрази усмивките на много известни личности.

Treat yourselves to a beautiful smile at EO Dent and find a solution to your teeth problems during one week in Bulgaria. Complete care for your smile - from teeth whitening to implant dentistry, 3D diagnostics, laser treatment, veneers and zirconia constructions. All this is a reality with us.

In EO Dent you can fall asleep (with special anesthesia) and wake up with a transformed smile. Many years of experience, confidence, and security. EO Dent is the clinic that has transformed the smile of many celebrities.

www.eo-dent.com

www.eo-implant.com

info@eo-dent.com

НОВИ КРИЛЕ, НОВИ ПРИКЛЮЧЕНИЯ

Полет от ново поколение с Airbus A220

ПРИЯТЕН
ПОЛЕТ

ПРИЯТНИ
ЕМОЦИИ

www.air.bg

NATUZZI
ITALIA

Усетете удобството
на Wellbe

Открийте всички функции
на natuszi.com

бул. Симеоновско шосе 14 — София
+359 88 330 5060

 SELAMORE
esenza мебели осветления

NATUZZI 65
65 years of Harmony

ГОСПОДАРЯТ НА ТИШИНАТА

Онова, което гругаде са недостатъци на електрическото задвижване,
при Rolls-Royce Spectre се превръщат в предимства

Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотография ROLLS-ROYCE

Може и да сме го позабравили напоследък, но легендата Rolls-Royce не е създадена на базата на меки килимчета или свръхлюксов интериор. В основата на тази легенда винаги е бил двигателят с вътрешно горене. Още от първия Silver Ghost, изминал някога 24,000 км без нито един проблем в епоха, когато всички останали се чупели ежедневно. Оттогава, преди повече от век, до актуалния V12 под капака на гнешния Phantom, компанията не бе спирала да усъвършенства това умение. До този момент.

ТОВА Е МОМЕНТЪТ НА ЗАПОЗНАНСТВОТО НИ със Spectre - най-необичайния модел на Rolls-Royce досега. А също и един от най-недостъпните автомобили на планетата, за който се чака толкова, колкото и за Ferrari Purosangue. Но за целта Ferrari трябваше нарочно да спре производството, докато при Rolls-Royce ефектът е напълно естествен.

Spectre е първият автомобил в историята на Rolls-Royce, който няма двигател с вътрешно горене. Но няма да бъде последният. Компанията вече обеща, че до 2030 година ще скъса с V12 и ще премине изцяло на електромотори. Означава ли това, че Spectre не е "истински Rolls-Royce"? Всъщност не. В много отношения тази кола е най-истинският Rolls-Royce от 120 години насам.

ОЩЕ ПРЕДИ ГОДИНИ ТОГАВАШИЯТ ШЕФ на Rolls-Royce Торстен Мюлер-Йотвош ни каза, че електрификацията е сякаш създадена специално за тази марка. Spectre доказва правотата му: всички негативни страни на електромобилите тук изведнъж се превръщат в позитиви.

Главната цел на Rolls-Royce винаги е била автомобилите ѝ да се движат без каквото и да е усещане за усилие - нещо, което мощните електромотори тук осигуряват с лекота. Високата цена на батерията не е никакъв проблем за клиентите на компанията, създава трите най-скъпи коли в историята. Липсата на шум от мотора, която другаде толкова гразни класическите автомобилни фенове, тук идва като венец на стогодишни усилия за обезшумяване. И даже най-силното възражение срещу електромобилите отпада, безсилно срещу Spectre.

Това най-силно и често оплакване срещу

електрическата мобилност е, естествено, теглото. Батерията и електромоторите обикновено са много, много по-тежки от конвенционалното задвижване. Но тук става дума за марка, която е надхвърлила двата тона тегло още през 1920 година, и не е спирала да тероризира асфалта оттогава. Spectre, с една от най-големите батерии, монтирани някога в европейски автомобил, тежи само със 100 kg повече от Phantom с бензинов двигател.

Батерията, която е въградена в пода, действително добавя малко килограми.

Но също така добавя 30% повече устойчивост на усукване, и смъква още малко центъра на тежестта. В резултат Spectre е много, много приятен автомобил в завои, колкото и да не ви се вярва при три тона тегло. Воланът е впечатляващо прецизен. Спирачките работят безукорно. Сложното адаптивно окачване успява да поддържа отлично сцепление и едновременно с това да ви вози с легендарното усещане за вълшебно килимче, с което толкова се хвали Rolls-Royce.

Задвижването идва от два синхронни електромотора, по един за всяка ос, осигуряващи обща максимална мощност от 584 конски сили, и шокиращите 900 нютонметра въртящ момент. Ускорението от 0 до 100 км/ч отнема 4.5 секунди. В първите тестове е било дори под 4 секунди, но инженерите нарочно са го озаптели, защото са преценили, че толкова усещане не подobaва на безукорния комфорт на един Rolls-Royce.

КАТО КАЗАХМЕ, ЧЕ БАТЕРИЯТА ДОБАВЯ "МАЛКО КИЛОГРАМИ", леко смекчихме истината. Въпросната батерия се състои от 804 отделни клетки, тежи 700 килограма и е с малко по-голям капацитет от онази в BMW i7 - 107 киловатчаса, от които използваме са 102. Това стига за пробег до 530 километра с едно зареждане. Spectre може да се зарежда до 195 киловата и тогава половин час на станцията ви дават нови 350 километра обхват. 530 километра не звучат кой знае колко внушително на фона на върховите модели на Lucid или Tesla. Но за клиентите на Rolls-Royce е предостатъчно. Защото тези клиенти, когато разстоянието е повече от 300 км, използват не колите, а самолетите си.

Все пак ефективността на Spectre е впечатляваща. В нашия тест средният ▶

► разход на енергия беше 21 kWh за 100 км - по-малко, отколкото постигнахме с Mercedes EQC, и далеч под огромната консумация на EQS SUV. За да постигнат това обаче, англичаните е трябвало да преглътнат малко гордостта си.

Повече от век дизайнерите на Rolls-Royce си позволяват откровена нагменост към неща като аеродинамика. Но тук вече им се е наложило да отстъпят леко. Решетката е доста по-ниска, отколкото сме свикнали, леко извита - също новост, и даже статуетката на Духа на екстаза е по-ниска, отколкото е в Ghost или Phantom. Това е довело на бял свят най-аеродинамичната кола в цялата история на марката.

СЛЕДВАЩОТО НАЙ-ИЗУМИТЕЛНО НЕЩО

в тази кола е колко е тиха. Естествено, всички електромобили са тихи по дефиниция, но техните производители го знаят добре и си позволяват да спестят доста от шумоизолация. Тук не е спестено нищо: тази кола е също толкова шумоизолирана, колкото е и Phantom. Това означава педантично внимание към въздушните шумове от страна на дизайнерите, близо 120 килограма шумопоглъщаща пяна, двойни стъкла с допълнителен слой между тях и нарочно създадени по-тихи гуми. Резултатът от всичко това е, че се е наложило да измислят един специален синтетичен звук за онези шофьори, на които пълната тишина действа дезориентиращо.

Колкото го интериора, Spectre се отличава значително от останалите Rolls-Royce, защото използва изцяло нова дигитална архитектура, наречена Spirit. Тя върви в комплект с ексклузивното мобилно приложение Whispers - тоест "шепоти" - което не можем да ви покажем, защото за да го имате, първо трябва да си купите Rolls-Royce. Но през него можете да направите на практика всичко: от резервация за ресторант или записване на час за фризьор, до организирани сватба.

Лишени от тази възможност обаче, ние се фокусираме върху интериора. Огромните промени в него си остават под повърхността - защото в Rolls-Royce отдавна са осъзнали, че истинският лукс е не да имаш все повече избор в колата си, а да имаш по-малко. Климатичната система тук има хиляди пъти повече изчислителна мощ от онази, която прати "Аполо 11" на Луната. Но за да я използвате, все така е достатъчно да завъртите едно колелце към червеното или към синьото.

Приборите са вече изцяло дигитални, но запазват класическата стилистика. Мултимедията включва неща като Spotify, YouTube и видеорегистратор. Но не се опитва да се набива на очи. Можете да насочите вниманието си към по-естествени неща - например към новата илюминирана фаза на таблото, която постига впечатляващия звезден ефект с 5500 диода и е разработвана в продължение на 14 месеца. Към познатото ни звездно небе в та-

вана вече можете да добавите погобен ефект и във вратите.

КЪМ ФИНАЛА НА НАШИТЕ РЕВИЮТА

ОБИКНОВЕНО споменаваме цените. Но при Rolls-Royce принципът винаги е бил - ако питаш, значи не ти е по гжоба. В тази компания не обичат да говорят за пролетарски неща като цени и ценови листи. Ценова листа всъщност не съществува. Но мога да ви кажа, че най-базовата, началната цена за този автомобил е 379,900 евро. Естествено, нито един клиент на Rolls-Royce не би си поръчал базова кола. Тази, която караме ние - с умерено количество индивидуализация - струва 440,000 евро. А понеже автомобилите на Rolls-Royce стават все по-индивидуални, средната цена на поръчаните бройки от Spectre тази година е доста над половин милион евро, увериха ни от компанията. В което няма нищо чудно, защото в този особен пазарен сегмент вселенските закони действат наопаки: колкото по-скъпо, толкова по-добре.

След всичко, казано до момента, въпросът дали има бъдеще за Rolls-Royce без V12 изглежда нелеп. Особено като отчетем, че ако си поръчате тази кола в момента, ще трябва да я чакате повече от две години - толкова голям е интересът.

Още едно доказателство, че ако изобщо някога е имало марка, подходяща за електрическо задвижване, това е тъкмо тази. ■

ЦКБ Сила
пенсионноосигурително
акционерно дружество

С грижа за Вас!

ИЗБЕРИ ПОАД „ЦКБ-СИЛА“: ПЪРВОТО УЧРЕДЕНО В БЪЛГАРИЯ ПЕНСИОННООСИГУРИТЕЛНО ДРУЖЕСТВО ПРЕЗ ФЕВРУАРИ 1994 Г. КЪМ 31.03.2024 Г. – С 408 ХИЛЯДИ КЛИЕНТИ И НАД 2.1 МИЛИАРДА ЛВ. УПРАВЛЯВАНИ НЕТНИ АКТИВИ В ПЕНСИОННИТЕ ФОНДОВЕ (ДАННИ НА КФН: WWW.FSC.BG). ИЗПЛАЩА ПЕНСИИ ОТ ДОБРОВОЛЕН ПЕНСИОНЕН ФОНД ОТ МАРТ 1996 Г., ОТ 2019 Г. ИЗПЛАЩА ПЕНСИИ ОТ ПРОФЕСИОНАЛЕН ПЕНСИОНЕН ФОНД, ОТ ОКТОМВРИ 2021 Г. ИЗПЛАЩА ПОЖИЗНЕНИ ПЕНСИИ И РАЗСРОЧЕНИ ПЛАЩАНИЯ НА ОСИГУРЕНИ ЛИЦА В УНИВЕРСАЛЕН ПЕНСИОНЕН ФОНД.

*ПОСОЧЕНИТЕ РЕЗУЛТАТИ НЯМАТ ПО НЕОБХОДИМОСТ ВРЪЗКА С БЪДЕЩИ РЕЗУЛТАТИ.

С грижа за Вас!

1113 София, бул. Цариградско шосе 87, Клиентски център - тел.: 0700 11 322, e-mail: office@ccb-sila.com, www.ccb-sila.com

THE LORD OF SILENCE

What elsewhere are disadvantages of electric propulsion, become advantages in the new Rolls-Royce Spectre

By KONSTANTIN TOMOV / Photography ROLLS-ROYCE

We may have forgotten it lately, but the Rolls-Royce legend wasn't built on thick carpets or ultra-luxurious interiors. At the heart of this legend has always been the internal combustion engine. Ever since the very first Silver Ghost clocked 24,000 km without a single problem in an era when everyone else was breaking down daily. Since then, more than a century ago, up to the current V12 under the hood of today's Phantom, the company has not stopped perfecting this skill. Until now.

THIS IS THE MOMENT OF OUR INTRODUCTION TO THE SPECTRE, the most unusual Rolls-Royce model to date. And also one of

"Naturally, no Rolls-Royce customer would order a base car. The one we drive - with a moderate amount of customization - costs €440,000. The average price of Spectre orders this year is well over half a million"

the most inaccessible cars on the planet: you have to wait for it as much as for the Ferrari Purosangue. But to achieve this, Ferrari had to stop production on purpose, while at Rolls-Royce the effect is completely natural.

The Spectre is the first car in the history of Rolls-Royce to not have an internal combustion engine. But it won't be the last. The company has already promised that by 2030 it will do away with the V12 and switch entirely to electric motors. Does that mean the Spectre isn't a "true Rolls-Royce"? Not really. In many ways, this car is the most authentic Rolls-Royce of the last 120 years.

Years ago, the then-head of Rolls-Royce Torsten Müller-Otvos told us that electrification seemed to be made especially for this brand. Spectre proves him right: all the negative sides of electric cars here suddenly turn into positives.

Rolls-Royce's main goal has always been for its cars to move without any sense of effort - something the powerful electric motors here provide with ease. The high cost of the battery is not a problem for the customers of the company that created the three most expensive cars in history. The lack of engine noise that elsewhere irritates classic petrolheads here comes as the culmination of a hundred years of noise reduction efforts. And even the strongest objection to electric cars falls away, powerless against the Spectre.

THIS LOUDEST AND MOST COMMON COMPLAINT against electric mobility is, of course, weight. The battery and electric motors are usually much, much heavier than a conventional drive. But here we are talking about a brand that exceeded two tons of weight back in 1920 and hasn't stopped terrorizing the tarmac since. The Spectre, with one of the largest batteries ever fitted to a European car, weighs just 100kg more than the ▶

► petrol-powered Phantom.

The battery, which is built into the floor, does add some weight. But it also adds 30% more rigidity, and lowers the center of gravity a bit more. As a result, the Spectre is a very, very nice car to corner, no matter how unbelievable that sounds at three tonnes. The steering wheel is impressively precise. The brakes work flawlessly. The sophisticated adaptive suspension manages to maintain excellent grip while driving you with the legendary magic carpet feel that Rolls-Royce is so proud of.

Propulsion comes from two synchronous electric motors, one for each axle, providing a total maximum power of 584 horsepower and a shocking 900 Newton meters of torque. Acceleration from 0 to 100 km/h takes 4.5 seconds. In the first tests, it was even less than 4 seconds, but the engineers deliberately raised it, because they decided that such a feeling did not suit the impeccable comfort of a Rolls-Royce.

WHEN WE SAID THE BATTERY ADDED "A FEW POUNDS," we were softening the truth slightly. The battery in question consists of 804 individual cells, weighs 700 kilograms and has a slightly larger capacity than the one in the BMW i7 - 107 kilowatt hours, of which 102 are usable. This is enough for a range of up to 530 kilometres on a single charge. The Spectre can be charged up to 195 kilowatts, so that half an hour at the station gives you another 350 kilometres of range.

530 kilometres does not sound very impressive against the background of the top models of Lucid or Tesla. But for Rolls-Royce customers, it's enough. Because these customers, when the distance is more than 300 km, use not their cars but their planes.

Still, Spectre's performance is impressive. In our test, the average energy consumption was 21 kWh per 100 km - less than we achieved with the Mercedes EQC, and far below the huge consumption of the EQS SUV. To achieve this, however, the English had to swallow their pride a little.

For more than a century, Rolls-Royce designers have indulged in downright arrogance about things like aerodynamics. But here they have already had to give way slightly. The grille is much lower than we are used to, slightly curved - also a novelty, and even the statuette of the Spirit of Ecstasy is lower than it is in Ghost or Phantom. This has brought to light the most aerodynamic car in the entire history of the brand.

THE NEXT MOST AMAZING THING about this car is how quiet it is. Naturally, all electric cars are quiet by definition, but their manufacturers know it well and allow themselves to save a lot on sound insulation. No expense spared here: this car is as soundproof as the Phantom. That

means meticulous attention to airborne noise from the designers, nearly 120 kilograms of noise-absorbing foam, double-glazed windows with an extra layer in between, and purpose-built quieter tyres. The result of all this is that they had to invent a special synthetic sound for those drivers who find complete silence disorienting.

As for the interior, the Spectre is significantly different from other Rolls-Royces because it uses an all-new digital architecture called Spirit. It comes bundled with the exclusive Whispers mobile app, which we can't show you because you have to buy a Rolls-Royce to get it. But through it you can do practically everything: from making a reservation for a restaurant or an appointment for a hairdresser, to organizing a wedding.

Deprived of this opportunity, however, we focus on the interior. The huge changes in it remain

under the surface - because at Rolls-Royce they have long realized that the real luxury is not to have more choices in your car but to have less. The climate system here has thousands of times more computing power than the one that sent Apollo 11 to the moon. But to use it, it's still enough to turn one simple wheel to the red or to the blue.

The instrument panel is now fully digital but retains the classic style. Media includes things like Spotify, YouTube, and DVR. But it doesn't try to stand out. You can turn your attention to more aesthetic things - for example, the new illuminated dashboard fascia, which achieves the impressive star effect with 5,500 diodes and was developed over 14 months.

TOWARDS THE END OF OUR REVIEWS, we usually mention the prices. But at Rolls-Royce, the principle has always been - if you have to ask, you can't afford it. In this company, they don't like to talk about proletarian things like prices and price lists. A price list does not actually exist. But I can tell you that the most basic, starting price for this car is 379,900 euros. Naturally, no Rolls-Royce customer would order a base car. The one we drive - with a moderate amount of customization - costs €440,000. Because Rolls-Royce cars are becoming more and more individual, the average price of Spectre orders this year is well over half a million euros, the company assured us. This is not surprising, because, in this particular market segment, universal laws work in reverse: the more expensive, the better.

After all that has been said so far, the question of whether there is a future for Rolls-Royce without a V12 seems ludicrous. Especially considering that if you order this car now, you will have to wait more than two years for it - that's how great the interest is.

Further proof that if ever there was a brand suitable for electric propulsion, it's this one. ■

Rolls-Royce Spectre

584

к. с. максимална мощност
hp maximum power

900

Нм максимален въртящ момент
Nm maximum torque

250

км/ч максимална скорост
km/h maximum speed

4.5

секунди 0-100 км/ч
seconds 0-100 km/h

JUDAS PRIEST В СОФИЯ! JUDAS PRIEST IN SOFIA!

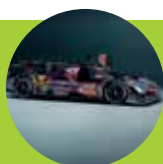
Точно 50 години след първото си международно турне, великаните на хевви метъла Judas Priest отново са по световните сцени - и България е една от спирките, благодарение на планираното за 19 юли шоу на "Арена София", организирано от Fest Team. За разлика от други рок ветерани, Judas са в оригиналния си състав, начело с Роб Халфорд, и изглеждат в отлична форма след спечеленото през 2010 Grammy, след албума Firepower от 2018, който им донесе най-високото класиране в класациите, и след включването им в Залата на славата през 2022.

Още една световноизвестна група - Five Finger Death Punch, ще стъпи на софийската сцена. Американците ще изнесат третия си концерт у нас на 2 юли, на Колодрума в Борисовата градина. Билети и за двата концерта можете да откриете на ticketstation.bg.

Exactly 50 years after their first international tour, heavy metal giants Judas Priest are back on the world stage - and Bulgaria is one of the stops, thanks to the show scheduled for July 19 at Arena Sofia, organized by the Fest Team. Unlike other rock veterans, Judas are in their original lineup, fronted by Rob Halford, and look to be in fine form following their 2010 Grammy win, their chart-topping 2018 album Firepower, and their inclusion to the Hall of Fame in 2022.

Another world-famous band - Five Finger Death Punch, will step on the Sofia stage. The Americans will perform their third concert in our country on July 2, at the Colodrum in Borisova Garden. You can find tickets for both concerts at ticketstation.bg.

82 | ИЗКУСТВО С 320 КМ/Ч
ART AT 200 MILES PER HOUR

88 | ОСТРОВЪТ НА СЪКРОВИЩАТА
TREASURE ISLAND

АФИШ

КОНЦЕРТ

С МУЗИКАТА НА HOLLYWOOD // Любимият ни сезон на концертите на открито включва и това предложение на оркестъра на Държавната опера във Варна. Под диригентството на Бенедето Монтебело, музикантите ще представят някои от най-обичаните филмови мелодии за всички времена: от класическите "Казабланка" и "Отнесени от вихъра", пред поредиците за Джеймс Бонд и "Междузвездни войни", до "Форест Гъмп" и "Джурасик Парк".

28 юни, Варна, Летен театър

CONCERT

THE MUSIC OF HOLLYWOOD // Our favorite outdoor concert season also includes this offering by the orchestra of the State Opera in Varna. Conducted by Benedetto Montebello, the musicians will perform some of the most beloved movie tunes of all time: from the classics Casablanca and Gone with the Wind, through the James Bond and Star Wars franchises, to Forrest Gump and Jurassic Park.

June 28, Varna, Summer Theater

АНИМАЦИЯ

АЗ, ПРОКЛЕТНИКЪТ 4 // Неписано правило е, че когато идеите на сценаристите в някоя популярен сериал започнат да се изчерпват, те прибегват към изпитаното спасение: ражда се екранно бебе. Четвъртата част от поредицата за Гру и минионите не е изключение - но първите отзиви за филма са доста позитивни. Гру, Луси, трите им осиновени гъщери и най-малкият член на семейството трябва да се изправят срещу нов злодей.

В кината от 5 юли

ANIMATION

DESPICABLE ME 4 // It's an unwritten rule that when the writers of a popular series start to run out of ideas, they resort to the tried-and-true salvation: a screen baby is born. The fourth part of the series about Gru and the minions is no exception - but the first reviews of the film are quite positive. Gru, Lucy, their three adopted daughters and the youngest member of the family must face a new villain.

In theaters from July 5

КОНЦЕРТ

SMOKIE // Легендарната рок група пристига в състав, който класическите ѝ фенове може и да не разпознаят: Крис Норман отдавна не е част от нея, а от сегашните музиканти двамата са се присъединили през 80-те години (пианистът Бълард и барабанистът Пинел), останалите - по-късно. Кое-то не пречи да чуем на живо Living Next Door To Alice, I'll Meet You at Midnight, Oh Carol, Needles and Pins и всички останали любими хитове. След успеха в София през април сега идва и концерт в Пловдив.

28 юни, Пловдив

CONCERT

SMOKIE // The legendary rock band arrives in a line-up that its classic fans may not recognize: Chris Norman is long gone, and of the current musicians, two joined in the 1980s (pianist Bullard and drummer Pinnell), the rest - even later. Which should not prevent us from hearing Living Next Door To Alice, I'll Meet You at Midnight, Oh Carol, Needles and Pins and all other favorite hits. After the success in Sofia in April, now comes a concept in Plovdiv.

June 28, Plovdiv

EN

POSTER

ОПЕРА

ПУЧИНИ ЗАВИНАГИ // Традиционната лятна оперна гала на Софийската филхармония този път е посветена изцяло на Джакомо Пучини, а специални гости ще са австрийският диригент Томас Рьознер и харизматичният италиански тенор Матео Фалчер. Партньорка на Фалчер на сцената ще е Мила Михова. В програмата са както познатите ни шедеври от "Турандот", "Бохеми", "Тоска" и "Мадам Бътърфлай", така и някои по-рядко чувани у нас арии.

18 юли, София, Зала "България"

ТРИЛЪР

ИЗРИГВАНЕ // Когато Майкъл Крайтън, авторът на бестселъри от ранга на "Щамът Андromeда", "Джурасик парк", "Сфера" и "Конго", си отиде през 2008, той остави след себе си един последен недовършен роман. Сега творбата най-после е завършена от друг легендарен автор на трилъри - Джеймс Патерсън. Вулканично изригване е на път да унищожи остров Хавай, но по-страшна е тайната, пазена от десетилетия от американската армия.

Издателство Little, Brown and Co.

КИНО

ПОКАЖИ МИ ЛУНАТА // Преди няколко години историята за стъпването на човека на Луната рого великолепия "Първият човек". Сега със същата тема са се захванали създателите на безгрижни летни комедии. "Покажи ми Луната", със Скарлет Йохансон и Чанинг Тейтъм в главната роля, проследява граматичните взаимоотношения между командира на "Аполо" и експертката по PR, наета да отвлече вниманието от гафове на NASA.

В кината от 12 юли

EN

ОПЕРА

PUCCINI FOREVER // The traditional summer opera gala of the Sofia Philharmonic this time is entirely dedicated to Giacomo Puccini, with the Austrian conductor Thomas Rösner and the charismatic Italian tenor Matteo Falcier as special guests. Falcier's partner on stage will be Mila Mihova. The program includes the well-known masterpieces from "Turandot", "Bohème", "Tosca" and "Madame Butterfly", as well as some arias that are less frequently heard in Bulgaria.

July 18, Sofia, Hall "Bulgaria"

THRILLER

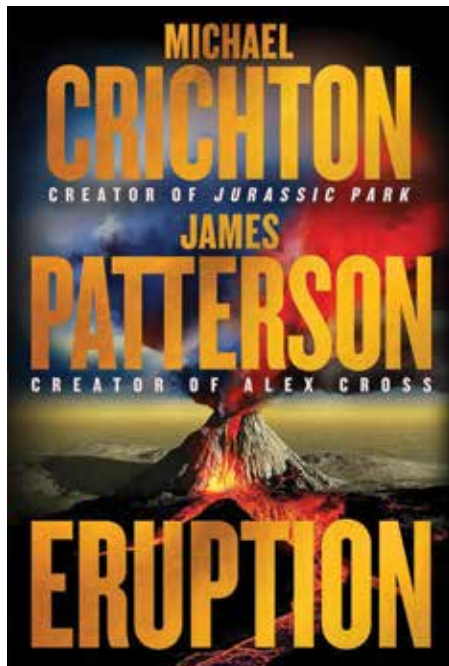
ERUPTION // When Michael Crichton, the best-selling author of The Andromeda Strain, Jurassic Park, Sphere and Congo, passed away in 2008, he left behind one final unfinished novel. Now the work has finally been completed by another legendary author of thrillers - James Patterson. A volcanic eruption is about to destroy the island of Hawaii, but what's even more frightening is a secret kept for decades by the US military.

Little, Brown and Co. Publishing.

CINEMA

FLY ME TO THE MOON // A few years ago, the story of man landing on the moon gave birth to the magnificent "The First Man". Now the same theme has been tackled by the creators of light-hearted summer comedies. Fly Me to the Moon, starring Scarlett Johansson and Channing Tatum, follows the dramatic relationship between the Apollo commander and the PR expert hired to distract the public from NASA's blunders.

In theaters from July 12

ИЗКУСТВО С 320 КМ/Ч

Най-новата творба на Джули Мерету вдига шум не само в арт средите, но и по състезателните писти

Текст КОНСТАНТИН ТОМОВ / Фотография BMW

Автомобилните състезания рядко попадат в полезрението на изкуствоведите. Но тазгодишните "24 часа на Льо Ман" бяха изключение: имаше реален шанс легендарното състезание за издръжливост да бъде спечелено от едно от най-интересните произведения на изкуството в последните години. В крайна сметка не се случи: BMW M Hybrid V8 Art Car, с номер 20, се гвжкеше в челната десетка, когато пилотът изпусна завой и катастрофира в предпазните гуми. За механиците на BMW бе пределно ясно, че няма как да наваксат

изоставането. Но все пак те работиха трескаво няколко часа, направиха чудото и върнаха автомобила на пистата, така че да успее да пресече финалната линия. Сториха го от уважение към Джули Мерету - художничката, създава 20-ата "арт кола" от прочутата поредица на BMW.

НАЧАЛОТО НА ТАЗИ УДИВИТЕЛНА ТРАДИЦИЯ е поставено през 1975. Ерве Пулен - френски състезател, писател и колекционер, се обръща към Йохен Неерпаш, основателя на спортното поделение ▶

Джули Мерету с 20-ама порег BMW Art Car
Julie Mehretu with the 20th BMW Art Car

► на BMW. Пулен има необичайна идея: вместо с традиционните реклами, да украси колата си за "Льо Ман" с творбата на художник. И по-точно - на световно-известния скулптор Александър Колдър, негов личен приятел. От този разговор се ражда колекцията BMW Art Cars: 20 автомобили, превърнати в произведения на изкуството от геници като Рой Лихтенстайн, Дейвид Хокни, Джеф Куунс, Франк Стела и дори самия Андри Уорхол.

ДОРИ И В ТАЗИ ЗВЕЗДНА КОМПАНИЯ ОБАЧЕ ДЖУЛИ МЕРЕТУ си е съвсем на мястото. Родена в Етиопия, отраснала в Мичиган, учила в Сенегал и после в Роу Айлънд, Мерету е определяна като най-

прочутия африкански творец в момента, а през 2020 списание Time я включи в списъка си на 100-те най-влиятелни личности по света. Още през 2010 нейна творба нахвърли границата от 1 млн. долара. Същата година нашумялата инвестиционна банка Goldman Sachs ѝ плати 5 млн. долара, за да декорира фойето на новата ѝ централа в Манхатън. А през 2023 популярността на американско-етиопската художничка стигна върха си. На търг в Хонконг нейната "Untitled 1" се продаде за 9.34 млн. щатски долара. Месец по-късно на търг в Ню Йорк картината "Walkers With the Dawn and Morning" достигна цена от 10.74 мл. долара - абсолютен рекорд за африкански творец в историята. Малко преди това BMW обя-

ви, че ѝ възлага създаването на 20-ата от легендарните Art Cars.

Мерету признава, че разговорите с германците са започнали доста по-рано, но тя самата отначало се колебаела дали да приеме - "бях поласкана, но и объркана - как се рисува автомобил?". Но после размислила. Работата по проекта погълна близо две години непрекъснат труд на целия ѝ екип. Но на 21 май тази година готовият BMW Art Car бе представен пред медиите в Париж, в центъра "Помпиду" - последното значимо събитие в легендарния музей, преди да бъде затворен за продължителна реконструкция. На другата сутрин успяхме да поговорим с Джули, преди тя да отпътува за Вила д'Есте за официалната премиера на творбата ѝ пред публика.

ЕДНА СТАРА ДЕФИНИЦИЯ ЗА ИЗКУСТВОТО ГЛАСИ, че то няма никаква друга цел и функция, освен себе си. Но BMW Art Car номер 20 не е само естетически обект, каквито бяха последните ѝ предшественици. С тази кола BMW се върна към корените на идеята - към "24-те часа на Лео Ман", където баварците не бяха участвали точно четвърт век. Това вече далеч не е самоцелно изкуство, а изкуство като част от нещо много целеустремено. Впрочем това не е нещо ново: в последното десетилетие изкуството разшири значително границите си. Много марки - в целия диапазон от производителя на уиски Macallan до луксозните автомобили на Rolls-Royce - използват изкуство не само за да се отличат от останалите, но и да добавят стойност към продуктите си. Изкуството завладява нови територии: фасади, автомобили, дори битови уреди. Питам Джули къде минава границата: кога изкуството престава да бъде изкуство, и започва да изпълнява други функции. "Не зная", поклаща глава тя. "Виждам дизайна като съществена част от творческия процес: независимо дали е интериорен, промишлен, продуктовия дизайн. Има толкова много различни начини да изразиш себе си. Това изразяване е една част изобретателност и една част свобода - свобода дори как да се обличаш, как да оформиш косата си... Ако погледнете страни като Иран, там реалността е друга за хората. Ние живеем в пространство, където можем да имаме тази свобода, но дори и ние имаме толкова много ограничения. Имам гъщеря, която е транс и която все още трябва да преодолява толкова много остарели конструкции по отношение на половите. Творчеството и вдъхновението се отнасят до всички материални явления, и не бива да бъдат ограничавани. Аз лично бих се радвала изкуството да е част от колкото е възможно повече от тях". ■

ART AT 200 MILES PER HOUR

Julie Mehretu's latest work is causing a stir not only in art circles but also on the racetracks

By KONSTANTIN TOMOV / Photography BMW

Auto racing rarely falls under the radar of art critics. But this year's "24 Hours of Le Mans" was an exception: there was a real chance that the legendary endurance race would be won by one of the most interesting works of art in recent years. In the end, it didn't happen: the BMW M Hybrid V8 Art Car, number 20, was running in the top ten when the driver missed a turn and crashed into the safety tyres. It was abundantly clear to the BMW mechanics that there was no way to catch up. But still, they worked frantically for several hours, creating a miracle and getting the car back on the track so that it could cross the finish line. They did it out of respect for Julie Mehretu - the artist who created the 20th "Art car" from the famous BMW series.

The beginning of this amazing tradition was set in 1975. Herv Poulin, a French racer, writer and collector, turned to Jochen Neerpasch, the founder of BMW's sports division. Poulin has an unusual idea: instead of traditional advertisements, decorate his car for Le Mans with the work of an artist. And not just an artist but the world-famous sculptor Alexander Calder, his personal friend. From this conversation was born the BMW Art Cars collection: 20 cars transformed into works of art by geniuses such as Roy Lichtenstein, David Hockney, Jeff Koons, Frank Stella and even Andy Warhol himself.

EVEN IN THIS STELLAR COMPANY, HOWEVER, JULIE MEHRETU is quite in her place. Born in Ethiopia, raised in Michigan, studied in Senegal and then in Rhode Island, Mehretu has been described as the most famous African artist of the moment, and in 2020 Time magazine included her in its list of the 100 most influential people in the world. As early as 2010, her painting exceeded the 1 mil-

lion dollar mark. That same year, the infamous investment bank Goldman Sachs paid her \$5 million to decorate the lobby of its new headquarters in Manhattan. And in 2023, the popularity of the American-Ethiopian artist reached its peak. At an auction in Hong Kong, her "Untitled 1" sold for US\$9.34 million. A month later, at an auction in New York, the painting "Walkers With the Dawn and Morning" reached a price of 10.74 million dollars - an absolute record for an African artist in history. Shortly before that, BMW announced that it was commissioning her the creation of the 20th of the legendary Art Cars.

MEHRETU ADMITS THAT THE TALKS with the Germans started much earlier, but she herself at first hesitated whether to accept - "I was flattered, but also confused - how do you paint a car?". In the end, she decided to do it. The project consumed nearly two years of continuous work by her entire team. But on May 21 this year, the finished BMW Art Car was presented to the media in Paris, at the Center Pompidou - the last significant event at the legendary museum before it is closed for extensive reconstruction. The following morning, we

were able to talk to Julie before she left for the Villa d'Este for the official public premiere of her work.

AN OLD DEFINITION OF ART STATES THAT it has no purpose or function other than itself. But BMW Art Car number 20 is not just an aesthetic object, as its recent predecessors were. With this car, BMW returned to the roots of the idea - to the "24 Hours of Le Mans", where the Bavarians had not participated for exactly a quarter of a century. This is no longer art for its own sake, but art as part of something very purposeful. However, this is not something new: in the last decade, art has greatly expanded its boundaries. Many brands - ranging from the Macallan whiskey maker to Rolls-Royce luxury cars - use art not only to differentiate themselves from others but also to add value to their products. Art conquers new territories: facades, cars, and even household appliances. I ask Julie where the line is drawn: when art ceases to be art and begins to perform other functions. "I don't know," she shakes her head. "I see design as an essential part of the creative process: interior design, industrial design, product design. There are so many different ways to express yourself. That expression is a certain part invention and a certain part freedom - freedom even how to dress, how to style your hair... If you look at countries like Iran, the reality is different for people there. We live in a space where we can have that freedom, but even we have so many restrictions. I have a daughter who is trans and still has to overcome so many outdated gender constructs. Creativity and inspiration are about all material phenomena. I would personally like for art to be a part of as many of them as possible." ■

БЕЗГРИЖНИ ПОЛЕТИ ЗА МАЛКИ МЕЧТАТЕЛИ

- С „България Еър“ самостоятелното пътуване на Вашето дете протича комфортно и безгрижно. Служител го придружава от check-in гишето до предаването му на посрещача.
- Услугата е приложима за лица на възраст от 3 до 18 години.
- Необходима е предварителна заявка минимум 14 дни преди полет.

ПРИЯТЕН
ПОЛЕТ

ПРИЯТНИ
ЕМОЦИИ

За пълни подробности и условия посетете www.air.bg

ХИТОВИ ЗАГЛАВИЯ НА ФЕСТИВАЛА „ОПЕРА В ЛЕТНИЯ ТЕАТЪР – ВАРНА 2024“ ПРЕЗ ЮНИ И ЮЛИ

Наситени със спектакли в разнообразни жанрове са юни и юли в програмата на XV издание на Опера в Летния театър – Варна 2024. Концертът „С музиката на Холивуд“ на 28.06 ще представи мелодии от най-обичаните холивудски филми в изпълнение на Симфоничния оркестър на Варненската опера, дирижиран от Бенедето Монтебело. Зрителите ще се пренесат в няколко холивудски епохи с музикалните теми от „Отнесени от вихъра“, „Казабланка“, „Великолепната седморка“, „Форест Гъмпл“, „Джурасик парк“, „Междувъздушни войни“.

Световната прима Красимира Стоянова ще пее на 6.07 в премиерната постановка на една от най-красивите Пучиниеви опери – „Бохеми“. Ще е партнира тенорът Антонио Гандиа. Спектакълът, част от честванията на Пучини, е копродукция с Националната опера и балет на Албания и се реализира съвместно с ММФ „Варненско лято“. Режисьор е Ада Гура, а оркестъра дирижира емоционалният маестро Якопо Сипари ди Пескасериоли.

Операта „Летящият холандец“ на 11.07, представена в модерна режисура на Вера Немирова, със специални сценични похвати като камера, излъчваща в реално време, ще срещне зрителите със сюжета за необикновената саможертва от любов

и с внушителната музика на Вагнер. Дирижира Светослав Борисов. Спектакълът е съвместен проект с ММФ „Варненско лято“.

Милица Гладнишка ще разсмее и разплаче публиката на 17.07 и на 28.08 в най-новия мюзикъл на Варненската опера – „Дух“, по едноименния холивудски филм. Историята за любовта, която побеждава смъртта, е разказана с изключителни визуални ефекти, завладяваща музика и отлична актьорска игра. Любимият на публиката концерт „В чудния свят на оперетата“ на 20.07 ще поднесе букет от най-добрите оперетни откъси под диригентската палка на Найден Тодоров. На 23.07 е премиерата на „Самсон и Далила“ от Камий Сен-Санс с диригент Григор Паликаров. В библейската история за любов и лукавство на варненска сцена ще се изяви албанското сопрано Викена Каменица като Далила заедно с Дарио Ди Виетри като Самсон. Спектакълът се реализира съвместно с Албанската национална опера. На 27.07 малки и големи зрители ще се насладят на приказката „Спящата красавица“, разказана изцяло от Варненската балетна трупа в хореографията на Сергей Бобров. Музиката на Чайковски оркестърът ще изпълни под диригентството на Петър Тулешков.

FEATURED TITLES AT THE “OPERA AT THE SUMMER THEATRE – VARNNA 2024” FESTIVAL IN JUNE AND JULY

June and July will be packed with performances in a variety of genres as part of the programme of the 15th edition of Opera at the Summer Theatre – Varna 2024. The concert “The Music of Hollywood” on 28.06 will feature music from some of Hollywood’s most beloved films performed by the symphony orchestra of the Varna Opera with Benedetto Montebello as the conductor. The audience will be taken across to several Hollywood eras with the musical performances from “Gone with the Wind” and “Casablanca”. “The Magnificent Seven”, “Forrest Gump”, “Jurassic Park”, “Star Wars.”

The renowned opera lead Krassimira Stoyanova will perform on 6.07 in the premiere stage production of one of Puccini’s most beautiful operas – “La Bohème”. Tenor singer Antonio Gandia will be her partner. The spectacle, which is a part of the number of commemorative performances in Puccini’s name, is a co-production with the National Opera and Ballet of Albania and is made possible thanks to the joint efforts of “Varna Summer” IMF. Director is Ada Gurra, while the orchestra is in the masterful hands of Jacopo Sipari di Pescasseroli.

Presented through the lens of Vera Nemirova’s con-

temporary interpretation and featuring special stage effects, such as camera broadcasting in real time, “The Flying Dutchman” opera on 11.07 will introduce the audience both to the plot about exceptional love-driven sacrifice and to Wagner’s striking music. Svetoslav Borisov is conducting. The performance is a joint project with the “Varna Summer” IMF.

Militsa Gladnisha will bring both laughter and tears to the stage, as she performs on 17.07 and 28.08 in the newest musical of the Varna Opera – “Ghost”, based on the Hollywood film of the same name. The story of love that conquers death is being told alongside outstanding visual effects, captivating music and excellent acting. The audience favourite, the concert “The Wonder World of Operetta” on 20.07 will unfold a variety of the best operetta excerpts led by the masterful baton of maestro Nayden Todorov. The premiere of “Samson and Delilah” by Camille Saint-Saëns is on 23.07 with Grigor Palikarov as the conductor. The Albanian soprano singer Vikena Kamenica will make an appearance on the Varna stage as Delilah together with Dario Di Vietri as Samson in the biblical narrative of love and betrayal. The performance is made possible thanks to cooperation with the National Opera of Albania. On 27.07 both children and adults will be able to enjoy the tale of the “Sleeping Beauty”, in the exquisite performance of the Varna ballet troupe featuring Sergei Bobrov’s choreography. Tchaikovsky’s music will be performed by the orchestra with Peter Tuleshkov as the conductor.

ОСТРОВЪТ НА СЪКРОВИЩАТА TREASURE ISLAND

От минотавъра до крафт бирата: Крит предлага по много от всичко
Form the minotaur to the craft beer, Crete is more than a handful

Текст КАЛИН НИКОЛОВ / By KALIN NIKOLOV
Фотография / Photography iSTOCK

ИРАКЛИОН: ОТ МИНОТАВЪРА ДО КАЗАНДЗАКИС HERACLEION: FROM THE MINOTAUR TO KAZANDZAKIS

На малко места по света можете да се потопите толкова дълбоко в миналото, колкото в Ираклион, главния град на Крит. "Старият" град тук - тоест останките от прословутия дворец на Минос в Кносос - датира от минойската цивилизация, четири хиляди години назад във времето. "Новият" град на Ираклион е основан от арабите през IX век, преди да мине през ръцете на Източната римска империя, венецианците и османците, и накрая да стане част от независима Гърция през 1913 година.

Днес Ираклион е преливащ от живот град, четвъртият най-голям в страната (211 000 жители заедно с предградията), и може да ви предложи предостатъчно развлечения и удоволствия. Но все пак съветът ни е да го използвате като отправна точка и да опознаете колкото можете повече от този възшебен остров, извор на вдъхновение за нобелови лауреати като Никос Казандзакис и Одисеас Елитис. И също така производител на някои от най-забележителните бели вина, които сме опитвали.

Крит е най-големият от 227-те населени острова в състава на Гърция, и петият по големина в Средиземно море след Сицилия, Сардиния, Кипър и Корсика. Отдалечен на около 160 км от континентална Гърция, островът има площ от 8450 кв. километра - малко повече от Бургаска област. Столицата, наричана Ираклион или Ираклио, е приблизително по средата на острова, на северния му бряг, и е най-удобната отправна точка, за да опознаете това удивително място. Разстоянието от летището до центъра на града е едва около 4 км - десетина минути с автомобил, или двадесетина с автобус номер 01, който тръгва от летището. Билетът е 1.20 евро, ако си го купите отвън, или 2 евро от шофьора. Можете да вземете и целодневен билет за 6 евро.

There are few places in the world where you can dive as deep into the past as in Heraklion, the main city of Crete. The "old" city here - that is, the remains of Minos's infamous palace at Knossos - dates back to the Minoan civilization, four thousand years back in time.

The "new" city of Heraklion was founded by the Arabs in the 9th century before passing through the hands of the Eastern Roman Empire, the Venetians and the Ottomans, and finally becoming part of independent Greece in 1913.

Today, Heraklion is a bustling city, the fourth largest in the country (211,000 inhabitants including the suburbs), and can offer you plenty of entertainment and pleasures. But still, our advice is to use it as a starting point and explore as much as you can of this magical island, a source of inspiration for Nobel Laureates such as Nikos Kazantzakis and Odysseas Elytis. And also a producer of some of the most remarkable white wines we've tasted.

Crete is the largest of the 227 inhabited islands that make up Greece, and the fifth largest in the Mediterranean after Sicily, Sardinia, Cyprus and Corsica. Located about 160 km from mainland Greece, the island has an area of 8,450 square kilometres - slightly more than the Burgas region.

The capital, called Heraklion or Iraklio, is roughly in the middle of the island, on its northern coast, and is the most convenient starting point to explore this amazing place. The distance from the airport to the city centre is only about 4 km - ten minutes by car, or twenty minutes by bus number 01, which departs from the airport. The ticket is €1.20 if you buy it outside, or €2 from the driver. You can also get an all-day ticket for 6 euros.

ЧУДОВИЩА И МИСТЕРИИ MONSTERS AND MYSTERIES

Естествено, първата работа на всеки съвестен турист е да отметне главната забележителност: Двореца на Минос в Кносос (или Кнос), където някога е бил легендарният лабиринт с минотавърта. Кносос се намира само на 5 км от центъра и лесно може да бъде достигнат с автобус 02. Първите хора са се заселили тук още преди 9,000 години, но истинският разцвет на Кносос е през Бронзовата ера, между 3100 и 1350 година преди Христа. През лятото дворецът е отворен за посетители между 8:00 и 19:30, като горещата ни препоръка е да се придържате или към първия, или към втория час - през деня горещината може да бъде убийствена.

А ако обиколката из каменните улички и зали само е разпалила любопитството ви, можете да продължите с Археологическия музей в Ираклион, където са пренесени повечето открити в Кнос съкровища. А също и груги, начело с мистериозния диск от Фаистос.

Тази кръгла "чиния" с диаметър около 15 см е изработена от изпечена глина и е покрита с шамповани символи, каквито не са виждани никъде другаде. Открита е от италианския археолог Луиджи Перниер през 1908 при разкопките в древния дворец Фаистос, и е датирана някъде към 1850 - 1600 година преди Христа. Каква е мистерията ли? Никой не знае какво е предназначението на този предмет, и какво представляват символите върху него. Тези символи са общо 45, вдълбани в глината чрез щампи. Някои от тях са лесно разпознаваеми - ходещ човек, стрела, котка, кошер, зребен. Но груги не са познати от никакви груги находки. Няма дори единна теория какво изразяват тези символи - гали букви, цели срички, или пък са смислови иероглифи като някои от древноегипетските. Само десетина от 45-те символа имат някаква прилика с познатите критски иероглифи, така че немало учени погодират, че предметът не е местен, а е внесен отвън, от друга култура. Сред тях е и големият български лингвист Владимир Георгиев, който проучва диска през 70-те и допуска, че той е продукт на хетите - груга обвита в мистерии цивилизация, развила се в земите на днешна Турция.

Naturally, the first order of business for any conscientious tourist is to tick off the main attraction: the Palace of Minos at Knossos where the legendary minotaur labyrinth once stood. Knossos is only 5 km from the centre and can be easily reached by bus 02. The first people settled here as early as 9,000 years ago, but the real heyday of Knossos was during the Bronze Age, between 3100 and 1350 BC. In the summer, the palace is open to visitors between 8:00 and 19:30, and we strongly recommend sticking to either the first or second hours - during the day the heat can be killer.

And if the tour through the stone streets and halls only piqued your curiosity, you can continue with the Archaeological Museum of Heraklion, where most of the treasures discovered in Knossos have been transferred. And others too, led by the mysterious disc from Phaistos.

This round "plate" of about 15 cm in diameter is made of baked clay and is covered with stamped symbols, the like of which have not been seen anywhere else. It was discovered by the Italian archaeologist Luigi Pernier in 1908 during the excavations in the ancient Phaistos Palace, and is dated somewhere around 1850 - 1600 BC. What is the mystery? No one knows what the purpose of this object is, and what the symbols on it represent. These symbols are a total of 45 carved into the clay by stamping. Some of them are easily recognizable - a walking man, an arrow, a cat, a beehive, a comb. But others are not known from any other finds. There is not even a unified theory of what these symbols express - whether they are letters, whole syllables, or are meaningful hieroglyphs like some of the ancient Egyptian ones. Only a dozen of the 45 symbols have any resemblance to the known Cretan hieroglyphs, so many scholars suspect that the object is not local, but was imported from outside, from another culture. Among them is the great Bulgarian linguist Vladimir Georgiev, who studied the disk in the 1970s and assumed that it was a product of the Hittites - another civilization shrouded in mystery that developed in the lands of today's Turkey.

НАЙ-КРАСИВИТЕ ПЛАЖОВЕ

THE MOST BEAUTIFUL BEACHES

Ако се захванем да правим обективна класация на най-красивите плажове в Европа, спокойно можем да изпълним Top 10 само с места на Крит. Най-големият и най-впечатляващ гръцки остров има невероятно разнообразна плажна ивица. Все пак ви съветваме да пропуснете прекрасния Елафониси с неговия розов пясък и с хилядите туристи, позиращи в странни пози за Instagram. Вместо това заложете на Сейтан Лиманя - едно необикновено заливче с форма на мълния, до което се стига по спиращи дъха черни пътища. Но гледката веднага ще ви възнагради за изтърпените мъки. Сейтан Лиманя означава дяволското пристанище, но самият плаж местните наричат Paralia tou Stefanou, плажа на Стефан. Следобед скалите хвърлят приятна естествена сянка, и пазят от честите силни ветрове. Разстоянието от Ираклион е около 150 км в западна посока, малко след Ханя.

Друга суперзвезда в Instagram е плажът Балос, което означава, че шансовете да му се насладите в приятно усамотение клонят към нула. Но не е и твърде пренаселен, защото се намира в най-западното ъгълче на острова и достъпът до него не е лесен. Усилията обаче категорично си струват: тази лагуна с ослепително бял пясък и тюркоазени води е едно от най-красивите кътчета не само в Гърция, но и изобщо по Средиземноморието. Само имайте предвид, че тук няма ресторантчета или магазинчета. Опаковайте кошницата за пикник и се постарайте след вас да не остават следи. Разстоянието от Ираклион е около 190 км.

Ако снимките за социалните мрежи не са ви приоритет, можете да изберете плажа на Бали - кротко селце на петдесетина километра от Ираклион, с кристално чиста вода, хубав пясък и сравнително малко хора. Малко повече удобства, но пак без внушителни тълпи, предлага плажът на Панормос.

If we set out to make an objective ranking of the most beautiful beaches in Europe, we can easily complete the Top 10 with places in Crete only. The largest and most impressive Greek island has an incredibly diverse coastline. However, we advise you to skip the beautiful Elafonissi with its pink sand and thousands of tourists posing in strange poses for Instagram.

Instead, bet on Seitan Limania, an extraordinary lightning-shaped bay reached by breathtaking dirt roads. But the view will immediately reward you for the pains endured. Seitan Limania means the devil's harbour, but the beach itself is called Paralia tou Stefanou, Stefan's beach by the locals. In the afternoon, the rocks cast a pleasant natural shade, and protect from the frequent strong winds. The distance from Heraklion is about 150 km in the western direction, just after Chania.

Another Instagram superstar is Balos Beach, which means the chances of enjoying it in pleasant solitude are slim to none. But it is not too crowded because it is located in the westernmost corner of the island and access to it is not easy. However, the effort is definitely worth it: this lagoon with dazzling white sand and turquoise waters is one of the most beautiful corners not only in Greece, but also in the Mediterranean in general. Just keep in mind that there are no restaurants or shops here. Pack the picnic basket and try to leave no trace behind. The distance from Heraklion is about 190 km.

If photos for social networks are not your priority, you can choose the beach of Bali - a modest village about fifty kilometers from Heraklion, with crystal clear water, fine sand and relatively few people. The beach of Panormos offers a little more comfort, but again without annoying crowds.

ДРЕВНО ВИНО И МОДЕРНА БИРА

ANCIENT WINE AND MODERN BEER

Малко винарски центрове могат да се похвалят с по-дълга традиция от Крит. Но една опустошителна епидемия от филоксера през 70-те години почти унищожи лозята на острова и едва в последните години винарството започва да се съвзема. Струва си да посетите региона Дафнес, само на петнайсетина километра от Ираклион, където по склоновете на планината Псилоритис се отглеждат някои от най-интересните сортове грозде, включително местният фаворит видуано.

А ако виното не ви вълнува, можете спокойно да обърнете внимание на прочутата критска бира. Тук ви изненадахме, нали? Някак си не сме свикнали да свързваме гръцките острови точно с бирата - несъмнено узо, ципуро, вино и рецина са далеч по-традиционни напитки по тях. Но в последните години интересът към пивото в Гърция нарасна с мащабите на взрив. Само допреди няколко години на Крит имаше само четири пивоварни. Сега само по-значимите производители на крафт бира са 14, и повече от тях са съсредоточени около столицата Ираклион, до която лети "България Ер" (макар че Ханя и Ретимно също няма да се изложат в това отношение).

"Ветеранът" тук е Notos Brewery, която съществува още от 2010 и предлага удивително разнообразие от собствени продукти, включително и немалко сезонни. В Solo, създадена с норвежка помощ, има месечни специалитети. KASTA, което е абревиатура от имената на членовете на семейството и кучето, използва девет различни вида хмел и е носител на две големи награди от Франкфурт за своите Immortal IPA и Oatmeal Stout. И имайте предвид, че тези три пивоварни са само началото на списъка.

Few wine centres can boast a longer tradition than Crete. But a devastating phylloxera epidemic in the 1970s almost wiped out the island's vineyards, and only in recent years has the wine industry begun to recover.

It is worth visiting the Dafnes region, just fifteen kilometres from Heraklion, where some of the most interesting grape varieties are grown on the slopes of Mount Psiloritis, including the local favourite Vidiano.

And if wine does not excite you, you can safely pay attention to the famous Cretan beer. We surprised you here, didn't we? Somehow we are not used to associate the Greek islands exactly with beer - undoubtedly ouzo, tsipouro, wine and retsina are far more traditional drinks there. But in recent years, interest in beer in Greece has exploded. A few years ago, there were only four breweries in Crete.

Now only the more significant craft beer producers are 14, and more of them are centered around the capital city of Heraklion, to which Bulgaria Air flies (although Chania and Rethymno will not be exposed in this regard either).

The "veteran" here is Notos Brewery, which has been around since 2010 and offers an amazing variety of its own products, including quite a few seasonal ones. At Solo, created with Norwegian help, there are monthly specials. KASTA, which is an acronym of the names of the family members and the dog, uses nine different types of hops and has won two major awards from Frankfurt for its Immortal IPA and Oatmeal Stout. And keep in mind that these three breweries are just the beginning of the list.

РЕТИМНО И ЛАСИТИ RETHYMNO AND LASITI

Повечето посетители на Крит съсредоточават вниманието си върху Ираклион или Ханя, двата града с големи международни летища. Но разположеният между тях Ретимно също заслужава да му отделите от времето си: построен почти изцяло от венецианците, неговият стар град и до днес излъчва аристократизъм, рядко срещан другаде в Гърция. Елегантните къщи, разкошните фонтани и бдящата над града средновековна крепост не крият италианските си корени. Живописните улички на стария Ретимно са изпъстрени с кафенета и ресторанти. Постарайте се да не пропуснете Пиаца Римонди и Голямата порта (Megali Porta). Популярна забележителност е и старинната джамия Нерадже. А ако каменните улички ви омръзват, можете да се разходите и по 10-километровата плажна ивица между Ретимно и Скалета.

Още по-малко посещаван е Ласити, център на източната част на острова. Ако искате недокоснати плажове и автентични минойски руини (а не възстановени от археолозите и туристическите бордове), смело можете да се насочите в тази посока. Аѝос Николаос и Елунда са по-популярните крайбрежни селища, които можете да заобиколите, ако търсите усамотение.

Източната част на Крит е и удобна отправна точка за експедиции до близките островчета. От Аѝос Николаос тръгват круизните корабчета до Спиналонга - някогашна колония за прокажени, която днес е съблазнителна цел за фотографите.

Имате предвид, че в близко съседство съществуват и остров, и полуостров с името Спиналонга - непрактично решение, което понякога обръква туристите. Островът е по-интересната дестинация.

Друго островче, подходящо за кратка визита, е Хриси, докъдето се стига от Йеропетра. На петнайсетина километра от Крит, Хриси е защитен резерват, гъсто населен от зайци и всевъзможни гущери, и с много привлекателни, девствени плажове.

Most visitors to Crete focus on Heraklion or Chania, the two cities with major international airports. But Rethymno, located in between, is also worth your time: built almost entirely by the Venetians, its old town still exudes an aristocracy rarely found elsewhere in Greece.

The elegant houses, magnificent fountains and the medieval fortress watching over the city do not hide their Italian roots. The picturesque streets of old Rethymno are dotted with cafes and restaurants. Try not to miss Piazza Rimondi and the Megali Porta. The ancient Neraje Mosque is also a popular landmark. And if you get tired of the stone streets, you can also take a walk along the 10-kilometre beach between Rethymno and Scaleta.

Even less visited is Lasithi, the centre of the eastern part of the island. If you want untouched beaches and authentic Minoan ruins (not restored by archaeologists and tourist boards), you can safely head in this direction. Agios Nikolaos and Elounda are the more popular coastal villages that you can bypass if you are looking for seclusion.

The eastern part of Crete is also a convenient starting point for expeditions to nearby islands. Cruise ships depart from Agios Nikolaos to Spinalonga, a former leper colony that is now a tempting target for photographers.

Mind you, there is both an island and a peninsula named Spinalonga in close proximity - an impractical solution that sometimes confuses tourists. The island is the more interesting destination.

Another islet suitable for a short visit is Chrysi, which can be reached from Ieropetra. Fifteen kilometres from Crete, Chrysi is a protected reserve, densely populated by rabbits and all kinds of lizards, and with many attractive, pristine beaches.

ОСТРОВНИ ПРИКЛЮЧЕНИЯ ISLAND ADVENTURES

Ираклион е удобна отправна точка и за кратък набег до няколко от най-живописните гръцки острови, начело с разположения на едва около 130 км в северна посока Санторини. Със стръмните си улички, ослепително белите къщи и фантастичните гледки отвисоко към калдерата на някогашния вулкан, този остров е една от емблемите на Гърция. За жалост понякога се налага да се редите на половинчасова опашка, за да си направите селфи с въпросните гледки като фон. Ако не сте от почитателите на голямата гъстота на населението, можете спокойно да прескочите Санторини с неговите тълпи и завишени цени, и вместо това да посетите Фолегандрос. Също вулканичен, също с бели къщи, стръмни улички и смайващи панорамни гледки, той е несравнимо по-спокоен от прочутия си съсед. Единственото, което няма да откриете тук, е пясък - вместо това плажовете са покрити със ситни шарени камъчета. Извън това Фолегандрос е като изваден от стара брошура и ще напълни акаунта ви в Instagram за дълго време напред.

Друга възможност за приключение е да хванете ферибота от Сития за Касос и особено за Карпатос. Плаването ще трае общо над 5 часа, но наградата си струва: благодарение на мъчната си достъпност, Карпатос е един от най-запазените и автентични острови на Гърция, с множество прекрасни плажове, антични паметници и живописни таверни. Местното население едва надхвърля 6,000 души. Касос, междинната спирка по пътя към Карпатос, има още по-малко жители - 1200, но също заслужава да му се отдели малко време. Минал през ръцете на рицарите-хоспиталиери, на венецианците и на корсарите на Фарук Барбароса, островът е наследил по нещо от всичките си господари. Повечето забележителности са съсредоточени в района на Паная, където са и прословутите "Шест църкви" - група от ефектно разположени храмове.

Heraklion is also a convenient starting point for a short foray to some of the most picturesque Greek islands, headed by Santorini located only about 130 km north. With its steep streets, dazzling white houses and fantastic views from above of the caldera of the former volcano, this island is one of the emblems of Greece.

Unfortunately, sometimes you have to stand in line for half an hour to take a selfie with the views in question as a background. If you're not a fan of high population density, you can safely skip Santorini with its crowds and inflated prices and visit Folegandros instead. Also volcanic, also with white houses, steep streets and stunning panoramic views, it is incomparably calmer than its famous neighbour. The only thing you won't find here is sand - instead, the beaches are covered with tiny, patterned pebbles. Other than that, Folegandros is straight out of an old brochure and will fill your Instagram account for a long time to come.

Another option for adventure is to catch the ferry from Sitia to Kassos and especially to Karpathos. The sailing will last more than 5 hours in total, but the reward is worth it: thanks to its difficult accessibility, Karpathos is one of the most preserved and authentic islands of Greece, with many beautiful beaches, ancient monuments and picturesque taverns. The local population barely exceeds 6,000 people.

Kassos, the stopover on the way to Karpathos, has even fewer inhabitants - 1,200 - but is also worth spending some time on. Having passed through the hands of the Knights Hospitaller, the Venetians and the corsairs of Farouk Barbarossa, the island has inherited something from each of its masters. Most sights are concentrated in the area of Panagia, where there are also the famous "Six Churches" - a group of spectacularly located temples. ■

НОВИНИТЕ ON AIR

Чисти факти без излишен шум

следете
всеки ден

**ON
AIR**
БЪЛГАРИЯ

bgonair.bg

СВЕТЪТ БИЗНЕС

с Ивайло Лаков

Всеки
делник

20:30

Bloomberg
TV Bulgaria

www.bloombergtv.bg

РОК В ЛЯТНА НОЩ

От Бургас до Монтрьо: най-интересните музикални фестивали в Европа това лято

Текст КАЛИН АНГЕЛОВ / Фотография iSTOCK

Музиката на открито е една от най-очарователните страни на лятото. И очевидно все повече хора го откриват, защото интересът към музикалните фестивали в Европа е пораснал до рекордни нива - също като цените на билетите за тях, за съжаление. Подбрахме все пак девет, които си заслужават инвестицията.

GLASTONBURY

Кога: 26-30 юни

Къде: Гластънбъри, Югозападна Англия

Защо: Най-големият фестивал в Евро-

па - събира над 180 000 души по зелените (поне допреди фестивала) ливади на графство Съмърсет. Огромен списък с изпълнители, освен хедлайнерите можете да чуете и изпълнители, които нямат нищо общо с рока и големите тълпи.

Кой: Coldplay, Dua Lipa, PJ Harvey, Little Simz, SZA, Burna Boy, Shania Twain, Keane, Sindi Lauper, Michael Kiwanuka, Paul Heaton, Idles, The National, James Blake

Колко: Билетите струват по 355 лири (+50% спрямо 2023), но отдавна са разпродадени. Шансът ви е да се сдобиеете с нещо на място.

Какво друго: Опънете си палатката, слу-

шайте музика и се запознайте с нови хора. Друго не ви трябва.

Как: С България Ер до Лондон. Гластънбъри е на 200 км от летище "Хийтроу".

Връзка: glastonburyfestivals.co.uk

MONTREUX JAZZ FESTIVAL

Къде: Монтрьо, Швейцария

Кога: 27 юни - 6 юли

Защо: Митично място, където са се родили не само някои от най-великите творби на модерния джаз, но и рок хитове като Smoke on the Water на Deep Purple. Името "джаз" не бива да ви подвежда: програмата е много разноо-

бразна и през годините се е простирала в целия диапазон от Елтън Джон до Chemical Brothers. Миналата година фестивалът върна на сцената легенди като Боб Дилън и Иги Поп. Сега звученето е по-съвременно.

Кой: Andre 3000, Norah Jones, Laufey, Killer Mike, Pink Martini, Robert Glasper, Future Islands, Cory Wong, Hiatus Kaiyote, Orville Peck

Колко: Много от концертите са безплатни, за останалите цените варират значително.

Какво друго: Програмата е толкова богата, че няма да имате време за друго.

Връзка: montrealjazzfest.com

ROCK WERCHTER

Кога: 4-7 юли

Къде: В университетското градче Льовен, Белгия

Защо: Може би най-силният състав в цяла Европа това лято, и 80 000 души публика.

Кой: Jane's Addiction, Avril Lavigne, Dua Lipa, Foo Fighters, Lenny Kravitz, Pretenders, Dropkick Murphys, PJ Harvey, Johnny Marr, The Clockworks, Greta van Fleet, Maneskin, Snow Patrol, Deus, Roisin Murphy, Arlo Parks, Jungle.

Колко: Пакетните билети (по 309 евро)

отдавна са разпродадени, но още имате шанс за еднократен.

Какво друго: Льовен е рай за чревоугодници и любители на бирата.

Как: С България Ер до Брюксел, от летището до Льовен са 16 км.

Връзка: www.rockwerchter.be

LUCCA SUMMER FESTIVAL

Кога: юни и юли

Къде: Лука, Тоскана, Италия

Защо: Това не е еднократен фестивал, а поредица от отделни концерти. Локацията си заслужава дори без да гледате афиша, защото сцената е на централния ▶

▶ площад на едно от най-красивите средновековни грачета на Италия. На това място бихме слушали даже Гошо от Почивка. Но почтените организатори все пак са си свършили работата и вместо това ни предлагат Ерик Клентън и Duran Duran

Кои: Duran Duran, Eric Clapton, Ed Sheeran, The Smashing Pumpkins, Rod Stewart, Diana Krall, Lenny Kravitz, John Fogerty, Sam Smith, Swedish House Mafia

Колко: Варират според изпълнителя и мястото

Какво друго: Лука е един от най-красивите ренесансови градове на Италия

Как: с "България Еър" го Рим, влакът го Лука е под 3 часа

Връзка: lucsummerfestival.it

EXIT FESTIVAL

Кога: 10-14 юли

Къде: Петроварадинската крепост над Дунава, Нови Сад, Сърбия

Защо: Най-близкият до България голям международен фестивал. Вместо хот-дог и безалкохолна бира тук можете да опитате плескавица и гюлова ракия.

Кои: Black Eyed Peas, Carl Cox, Tom Morello, Black Coffee, Gucci Mane, Arbat, Iniko, Baby Lasagna, Vonovo, The Exploited

Колко: 124 евро за билет - двойно спрямо миналата година, но все още един от най-изгодните фестивали в Европа

Какво друго: Столица на автономната провинция Войводина, Нови Сад е приветлив град с отлична местна кухня.

Как: на 480 км от София по пътя E80.

Връзка: www.exitfest.org

SPICE MUSIC FESTIVAL

Кога: 2-3 август

Къде: Бургас, България

Защо: През 2019 идеята да се съберат на едно място авторите на двайсет от най-големите хитове на 90-те рогу купона на годината. След това през 2020 Spice Music едва ли не единствен в цяла Европа устоя на Covid-19 и все пак се проведе, и то по изключително приятен - казваме го от личен опит - начин. Шестото издание тази година е в два дни вместо в три, но с все така атрактивен набор от култови парчета от 90-те, плюс някои по-съвременни звезди.

Кои: John Newman, 2 Unlimited, David Tavare, E-Tурe, Фрагма, Gareth Gates, Haddaway, Pandjabi MC

Колко: 120 лева за двата дни

Какво друго: Всички прелести на южно-българско Черноморие са на максимум час път

Как: с "България Еър" го Бургас

Връзка: spicemusicfest.bg

ФЕСТИВАЛИТЕ В БЪЛГАРИЯ

SOFIA LIVE FEST. Om 21 go 23 юни, София. Със Selah Sue, Kovacs, Atmosphere, Dub FX, Bulgarian Cartrader, Woomb

A-TO-JAZZ. Om 4 go 7 юли в Южния парк в София. С Klower, Yik-CCN, Frantik Zen, Mista Future, Cyrille Aimee, Peyotoff, Austrian Syndicate, Postcard, Kinga Glyk

MIDALIDARE ROCK. Om 12 go 14 юли в Мозилово, край Чирпан. С Deep Purple, Accept, Mr. Big, Axel Rudi Pell, Saxon, Hammerfall, Beast in Black

HILLS OF ROCK. Om 25 go 27 юли, Гребна база, Пловдив. С Korn, Bring Me The Horizon, Amon Amarth, Suicidal Tendencies, Skindred, Spiritbox.

SOFIA METAL FEST. На 27 юли, Хиподром, София. С Behemoth, Testament, Pestilence, Maltwor.

BANSKO JAZZ FEST. Om 3 go 10 август, Банско. С Emmet Cohen Trio, Theodosii Spassov, Theo Croker, Mirla Riomar, Cinzia Tedesco, Peter Bernstein Quartet, Alune Wade, Jason Miles Lisbon Electric Quartet, Ceren Temel Quartet, Camilla George, Yo-Yo Band.

FESTIVALS IN BULGARIA

SOFIA LIVE FEST. From June 21 to 23, Sofia. With Selah Sue, Kovacs, Atmosphere, Dub FX, Bulgarian Cartrader, Woomb

A-TO-JAZZ. From July 4 to 7 in the South Park in Sofia. With Klower, Yik-CCN, Frantik Zen, Mista Future, Cyrille Aimee, Peyotoff, Austrian Syndicate, Postcard, Kinga Glyk

MIDALIDARE ROCK. From July 12 to 14 in Mogilovo, near Chirpan. With Deep Purple, Accept, Mr. Big, Axel Rudi Pell, Saxon, Hammerfall, Beast in Black

HILLS OF ROCK. From July 25 to 27, Rowing Base, Plovdiv. With Korn, Bring Me The Horizon, Amon Amarth, Suicidal Tendencies, Skindred, Spiritbox.

SOFIA METAL FEST. On July 27, Hippodrome, Sofia. With Behemoth, Testament, Pestilence, Maltwor.

BANSKO JAZZ FEST. From August 3 to 10, Bansko. With Emmet Cohen Trio, Theodosii Spassov, Theo Croker, Mirla Riomar, Cinzia Tedesco, Peter Bernstein Quartet, Alune Wade, Jason Miles Lisbon Electric Quartet, Ceren Temel Quartet, Camilla George, Yo-Yo Band.

SZIGET FESTIVAL

Кога: 7-12 август

Къде: остров Сигет, Будапеща, Унгария

Защо: Първо, продължава цяла седмица. Второ, събира хора от цяла Европа, така че няма да се чувствате като чужденци. Трето, освен музика атракциите включват състезания по плуване, уличен театър, карнавал в духа на 70-те и парти с прахови бои. Какво повече искате?

Кои: Kylie Minogue, Skrillex, Sam Smith, Martin Garrix, Stormzy, Liam Gallagher, Louis Tomlinson, FISHER, Bebe Rexha, Raye

Колко: 259 евро за тригневен пропуск

Какво друго: Будапеща в момента е една от най-горещите дестинации в Европа, с фантастичен нощен живот, вкусна храна и приятно съотношение между цени и качество.

Как: С България Ер го Будапеща. Сигет е едва на 18 км от летище Ферихеги.

Връзка: www.sziget.hu

FREQUENCY FESTIVAL

Кога: 14-17 август

Къде: Санкт Пьолтен, Австрия

Защо: Страхотно организиран и със силни изпълнители, но без умопомрачителните тълпи на Hurricane или Sziget.

Кои: Ed Sheeran, Apache 207, Raf Camora, Peter Fox, Calum Scott, The Offspring, Gigi D'Agostino, Tream, Rise Against, James Arthur, Макко, Кенуа Grace

Колко: 290 евро за целия фестивал с включен къмпинг и паркинг

Какво друго: Отскочете го Виена за малко класика и среща с най-добрите сладкари в Европа.

Как: С България Ер го Виена, разстоянието от летището го Санкт Пьолтен е 72 км.

Връзка: www.frequency.at

PUKKELPOP

Кога: 15-17 август

Къде: Хаселт, Белгия

Защо: Вторият най-голям фестивал в Белгия винаги се е отличавал с оригинален състав.

Кои: Queens of the Stone Age, The Offspring, Fred Again., Stormzy, Inhaler, Jorja Smith, Soulwax, Sam Smith, Goldband, Electric Callboy, The Vaccines, Flogging Molly, Skrillex

Колко: 279 евро за комбиниран билет (тук къмпингът е безплатен).

Какво друго: Близкият Хаселт се прочу като първия град в Европа, въвел напълно безплатен обществен транспорт (което увеличи броя на пътниците от 300 000 до 4 милиона годишно).

Как: С България Ер го Брюксел, от летището го Хаселт са 60 км.

Връзка: www.pukkelpop.be ■

Играй

и може да спечелиш

мъжки часовник Julianu

A MIDSUMMER NIGHT'S ROCK

From Burgas to Montreux: the most interesting music festivals in Europe this summer

Outdoor music is one of the most charming aspects of summer. And apparently, more people are discovering it, because interest in music festivals in Europe has grown to record levels - as have ticket prices, unfortunately. However, we have selected nine that are worth the investment.

MONTREUX JAZZ FESTIVAL

Where: Montreux, Switzerland

When: June 27 - July 6

Why: A mythical place where not only some of the greatest works of modern jazz were born, but also rock hits like Deep Purple's *Smoke on the Water*. The name "jazz" shouldn't mislead you: the program is very diverse and over the years has run the gamut from Elton John to the Chemical Brothers. Last year, the festival brought legends like Bob Dylan and Iggy Pop back to the stage. Now the sound is more modern.

Who: Andre 3000, Norah Jones, Laufey, Killer Mike, Pink Martini, Robert Glasper, Future Islands, Cory Wong, Hiatus Kaiyote, Orville Peck

How much: Many of the concerts are free, for others prices vary widely.

What else: The program is so rich that you won't have time for anything else.

Link: montrealjazzfest.com

ROCK WERCHTER

When: July 4-7

Where: in the university town of Leuven, Belgium

Why: Perhaps the strongest line-up in all of Europe this summer, and an audience of 80,000.

Who: Jane's Addiction, Avril Lavigne, Dua Lipa, Foo Fighters, Lenny Kravitz, Pretenders, Dropkick Murphys, PJ Harvey, Johnny Marr, The Clockworks, Greta van Fleet, Maneskin, Snow Patrol, Deus, Roisin Murphy, Arlo Parks, Jungle.

How much: Package tickets (309 euros each) have long been sold out, but you still have a chance for one-day tickets.

What else: Leuven is a paradise for foodies and beer lovers.

How: With Bulgaria Air to Brussels, from the airport to Leuven is 16 km.

Link: www.rockwerchter.be

LUCCA SUMMER FESTIVAL

When: June and July

Where: Lucca, Tuscany, Italy

Why: This is not a one-off festival, but a series of individual concerts. The location is worth it

even without looking at the poster, because the stage is in the central square of one of the most beautiful medieval towns in Italy. In such a place, we would even listen to Gosho from Pochivka. But the honourable organizers have done their job anyway and instead offer us Eric Clapton and Duran Duran

Who: Duran Duran, Eric Clapton, Ed Sheeran, The Smashing Pumpkins, Rod Stewart, Diana Krall, Lenny Kravitz, John Fogerty, Sam Smith, Swedish House Mafia

How much: Varies by artist and venue

What else: Lucca is one of Italy's most beautiful Renaissance cities

How: with Bulgaria Air to Rome, the train to Lucca is under 3 hours

Link: luccasummerfestival.it

EXIT FESTIVAL

When: July 10-14

Where: Petrovaradin Fortress over the Danube, Novi Sad, Serbia

Why: The closest major international festival to Bulgaria. Instead of hotdogs and non-alcoholic beer, here you can try pleskavice and quince brandy.

Who: Black Eyed Peas, Carl Cox, Tom Morello, Black Coffee, Gucci Mane, Arbat, Iniko, Baby Lasagna, Bonobo, The Exploited

How much: €124 per ticket - double last year, but still one of the best-value festivals in Europe

What else: Capital of the autonomous province of Vojvodina, Novi Sad is a welcoming city with excellent local cuisine.

How: 480 km from Sofia on the E80 road.

Link: www.exitfest.org

SPICE MUSIC FESTIVAL

When: August 2-3

Where: Burgas, Bulgaria

Why: In 2019, the idea of bringing together the authors of twenty of the biggest hits of the 90s in one place gave birth to the party of the year. Then in 2020, Spice Music was the only festival in Europe to withstand Covid-19 and still took place, and in an extremely pleasant - we say this from personal experience - way. The sixth edition this year is over two days instead of three but with a still attractive line-up of iconic 90s tracks, plus some more modern stars.

Who: John Newman, 2 Unlimited, David Tavaré, E-Type, Fragma, Gareth Gates, Haddaway, Pan-

jabi MC

How much: BGN 120 for both days

What else: all the charms of the southern Bulgarian Black Sea coast are a maximum of an hour away

How: with "Bulgaria Air" to Burgas

Link: spicemusicfest.bg

SZIGET FESTIVAL

When: August 7-12

Where: Sziget Island, Budapest, Hungary

Why: First, it lasts all week. Second, it gathers people from all over Europe, so you won't feel like a foreigner. Third, in addition to music, the attractions include swimming competitions, street theatre, a carnival in the spirit of the 70s and a powder paint party. What more could you possibly want?

Who: Kylie Minogue, Skrillex, Sam Smith, Martin Garrix, Stormzy, Liam Gallagher, Louis Tomlinson, FISHER, Bebe Rexha, Raye

How much: €259 for a three-day pass

What else: Budapest is currently one of the hottest destinations in Europe, with fantastic nightlife, delicious food and great value for money.

How: With Bulgaria Air to Budapest. Sziget is only 18 km from Ferihegy Airport.

Link: www.sziget.hu

FREQUENCY FESTIVAL

When: August 14-17

Where: Sankt Pölten, Austria

Why: Greatly organized and with strong performers, but without the mind-blowing crowds of Hurricane or Sziget.

Who: Ed Sheeran, Apache 207, Raf Camora, Peter Fox, Calum Scott, The Offspring, Gigi D'Agostino, Tream, Rise Against, James Arthur, Makko, Kenya Grace

How much: €290 for the whole festival with camping and parking included

What else: Hop over to Vienna for some classics and meet Europe's best pastry chefs.

How: With Bulgaria Air to Vienna, the distance from the airport to St. Pölten is 72 km.

Link: www.frequency.at

PUKKELPOP

When: August 15-17

Where: Hasselt, Belgium

Why: Belgium's second biggest festival has always featured an original line-up.

Who: Queens of the Stone Age, The Offspring, Fred Again..., Stormzy, Inhaler, Jorja Smith, Soulwax, Sam Smith, Goldband, Electric Callboy, The Vaccines, Flogging Molly, Skrillex

How much: €279 for a combined ticket (camping is free here).

What else: Nearby Hasselt became famous as the first city in Europe to introduce completely free public transport (which increased passenger numbers from 300,000 to 4 million a year).

How: With Bulgaria Air to Brussels, from the airport to Hasselt is 60 km.

Link: www.pukkelpop.be ■

Забравете света и открийте своя...

Лятото в Къмпинг Градина е нещо, за което хората говорят от много години. Истински разкош, достъпен лукс и спомени, които остават за цял живот. Създай своите сега.

За повече информация и резервации:

+359 888 77 33 44

office@campinggradina.com

reservations@campinggradina.com

www.campinggradina.com

Виж повече на:

МЕКИ СЪТРЕСЕНИЯ

От трапезата на Хенри VIII до модерната неврохирургия, желето никога не е спирало да ни удивлява

Текст ЯСЕН БОРИСЛАВОВ / Фотография ISTOCK

През май 1520 година, по време на един твърде пищен прием в двора на английския крал Хенри VIII, между останалите ястия било поднесено и едно загадъчно, но много ефектно Jelly Уросgrass. От изворите, съхранили спомена за този кралски пир, става ясно, че това е било желирано вино, подправено с канела, карамфил, гжинджифил и захар. Течността първо се загрявала и след това се третирила с някоя от известните по онова време желиращи субстанции – рибен клей, екстракт от рога на благороден елен или крака на младо теле, тоест животински продукти с високо съдържание на колаген. След това желираното вино било оставяно да изстине в подходяща форма, за да бъде триумфално поднесено на кралската трапеза.

ОПИСАНИЕТО НА ТОЗИ ПРИЕМ се смята за най-ранното свидетелство за присъствие на желирани ястия в европейската кух-

ня. Което едва ли е съвсем вярно, защото всеки знае, че при определени ястия от телешко или свинско месо желирането е естествен процес при охлаждане. Същото е възможно и при плодове с високо съдържание на пектин.

Тук обаче става дума за нещо друго – триумфалното навлизане на желето в света на десертите. В което може би готвачите на Хенри VIII наистина са били пионери.

През същата епоха тайните на самовтвърдяващия се колоиден разтвор били открити и в Япония, макар и не на животинска, а на растителна основа. През 1660 тамошен съдържател на гостилница установил, че супите от морски продукти се съхраняват по-дълго, след като изстинат и променят консистенцията си. Скоро след това била открита и причината – екстракт от червени водорасли от видовете Gracilaria, Gelidium и гр. От тези растения днес се прави агар агар - единственият желатин на растителна основа, т.е. единственият,

който и веганите могат да използват с чиста съвест.

В АНГЛОСАКСОНСКИЯ СВЯТ, изглежда, желето задълго е запазило образа на привиден и леко разгулен лукс, тясно свързан с алкохола. В недалечното минало сред студентските среди е било много популярно на парти да се поднесе нещо желирано с водка.

В същото време в ефектно поднесените желирани десерти, застинали в странни и импозантни форми, има и нещо от средновековните пирове и то от онези, в които били поднасяни странни ястия с преднамерено разминаване между форма и съдържание – зайци от кокоше месо, сърна от свинско, плодове от дреболийки и други подобни, които Хестън Блументал въдържано реанимира в наше време.

Историята на желето може и да изглежда разтворена в галечното минало, но историята на желатина е относително ►

► модерна. Тя е тясно свързана с Америка, където преди малко повече от век желираните десерти властно се настанили в бита на средния американец.

БИОГРАФИЯТА НА ЖЕЛАТИНА е изразителен пример за плодотворно сътрудничество между науката, маркетинга и рекламата. През 1845 г. американският изобретател Питър Купър патентова първия прахообразен желатин. В историята на техниката този човек е по-известен с конструирането на локомотива *Tom Thumb* – един от двигателите на американската икономика през XIX век. Купър обаче не успял да наложи кулинарното си изобретение в бита и едва ли е допуснал, че половин век по-късно то ще се превърне в един от локомотивите на модерната сладкарска индустрия. През 1895 желатинът привлякъл вниманието на друг американец, Пърл Уейт, който до този момент произвеждал сиропи за кашлица в малкото градче *Le Roy*, щата *Ню Йорк*, но решил да се захване с хранителен бизнес, тъй като, според собствените му наблюдения, хората купували храни всеки ден, а лекарства търсели, само когато боледуват. И бил напълно прав. След като придобил правата върху желатина, Уейт решил да придаде малко повече характер на безцветния и безвкусен прах, прибавил му плодов сироп и му дал търговско име „*Jell-O*“. Буквата *O* не означава нищо, но по онова време минавала за екстравагантна добавка към различни търговски наименования. Доста популярно било кафето с марка „*Grain-O*“, което жената на Уейт много харесвала.

СЛЕД ДВЕГОДИШНИ УСИЛИЯ да наложи новия продукт на пазара, Пърл загубил вяра в желатина и продал за 450 долара правата на своя съсед Оратор Франсиз Угуърд, който също се славел като рационализатор. Негово изобретение било едно много специално пестицидно яйце. Щом кокошките лягали да го мътят, кокошките от перата им веднага изчезвали. Угуърд направил голяма рекламна кампания на желатина. Привлякъл известни актриси и оперни певци да се снимат с доволно усмихнати лица пред купи с желатинови десерти и издавал в огромни тиражи брошури с рецепти. В началото усилията не давали никакви резултати и новият господар на желатина започнал да губи надежда. В миг на отчаяние дори предложил да продаде бизнеса срещу 35 долара да един от своите помощници, за което по-късно щял горчиво да съжалява. Но извадил късмет, защото помощникът преценил инвестицията като безперспективна.

ОКОЛО 1900 ГОДИНА НОВИЯТ ПРОДУКТ влязъл в ползването на хотелски и рес-

"Оказва се, че желето е способно да преобразува сигнали от околния свят, точно както това прави и човешкият мозък"

торантски готвачи, които оценили не толкова вкусовите качества на желатина, а способността му да предлага зрелищни ястия и десерти, т.е. да прогонва скуката при минимална технологична сложност и разход на продукти. Така в началото на века желето се настанило на изисканите трапези и банкети, с което скоро след това и пътят му към кухнята на обикновената американска домакиня се оказал широко отворен. През 1902 оборотът от продажби на Угуърд достигнал 250 000 долара. Двайсетина години по-късно желето било най-популярният десерт в Америка, а неделният семеен обяд в Средния запад изглеждал непълноценен без особено популярната тогава салата *Golden Glow*, приготвяна от желирани моркови, ананас и

майонеза.

Да се твърди, че желатинът е чисто американско изобретение, би било неточно или най-малкото преувеличено. Според кулинарните историци първите научни изследвания в тази област са направени още през 1682 от французина Дени Папен. През XVIII век в Англия и Холандия вече се продавали желиращи субстанции, а желираните десерти, както мълви кулинарният фолклор, били предпочитан завършек на обедите и вечерите за Наполеон Бонапарт и неговата възлюблена Жозефина. Заслугата на Питър Купър е в събирането на природните сили в лъжица с прахообразно вещество, а приносът на Уейт и Угуърд е в умението да направят това изобретение модерно и достъпно.

ЖЕЛЕТО ИМА И ЕДНА ПАРАДОКСАЛНА особеност. Оказва се, че било способно да преобразува сигнали от околния свят, точно както това прави и човешкият мозък. Невролози са правили експерименти с електроенцефалограф и хипотезата се е потвърдила. От което все пак не следва, че желето може да замести човешкия мозък. Такава хипотеза все още никои не е развил. Добре пригответият желиран десерт или предястие изглежда като някаква фантазия. От това ястие като в аквариум надничат цели плодове или морковчета, краставички и друга украса. Сякаш някакъв готвач вълшебник е приготвил не просто десерт, а е успял да спре за миг времето, да го затвори във форма, да го втвърди и да го поднесе в чиния.

И макар желирането в същината си да е естествен и природен процес, резултатът винаги изглежда по-добър, когато и човекът помогне. ■

180 DEGREES

Kabakum | Varna | Bulgaria

Luxury Seaside Properties for Sale

Learn more +359 888 323 432

www.my-home.bg

SOFT TREMORS

From the table of Henry VIII to modern neurosurgery, jelly has never ceased to amaze us

By YASEN BORISLAVOV / Photography iSTOCK

In May 1520, at a lavish reception that lasted for two days at Windsor Castle during the reign of Henry VIII, besides many other dishes, a mysterious but spectacular Jely Ypocras was also served. The preserved accounts of this royal feast tell us that it was a jellied wine, spiced with cinnamon, ginger, clove and sugar. The liquid was first heated and then treated with one of the gelling substances known at the time –isinglass, extract from the horn of a red deer or the leg of a young calf, i.e. animal products with a high collagen content. Then the jellied wine was left to cool in a suitable shape before being triumphantly served at the King's table.

THE ACCOUNT OF THIS RECEPTION is considered as the earliest evidence of the presence of jellied dishes in European cuisine. Which is probably not quite true, because we

all know that in the case of certain veal or pork dishes, gelling is a natural process during cooling. The same holds true of fruit with a high pectin content.

But the main thing here is the triumphant entry of jelly in the world of desserts. Something in which the chefs of Henry VIII were indeed pioneers.

During the same age, the secrets of the solidifying colloidal solution were also discovered in Japan, although on a plant rather than animal basis. In 1660 a Japanese inn owner found that soups made of seafood kept longer after cooling and changing their consistency. Shortly afterwards the reason for this was also discovered – the extract of Gracilaria and Gelidium type seaweeds. Today these plants are used to make agar-agar – the only plant-based gelatine, i.e. the only one which even Vegans can enjoy with a clear conscience.

IN THE ANGLO-SAXON WORLD jelly appears to long have preserved the image of seeming and somewhat dissipated luxury, closely linked with alcohol. In the recent past it was very popular in student circles to serve something jellied with vodka at parties.

At the same time, the eye-catching jellies desserts, frozen in bizarre and striking shapes, also seem to contain something of the mediaeval feasts, namely of those at which strange dishes were served whose shape and content were deliberately misleading: rabbits made of chicken meat, deer made of pork and other such like which Heston Blumenthal excitedly revives today.

THE HISTORY OF JELLY may be one of the distant past, but the history of galantine is relatively modern. It is closely linked with America, ►

POSOKA.COM

Япония

Знаеш ли, че
в японския език
има много думи,
които не могат да
бъдат преведени?

Виж Япония
през нови очи.

Резервирай
своето
вълнуващо
пътуване на
www.posoka.com
или се свържи с нас
на **0700 17 107**

► where less than a century ago jellied desserts found a lasting place in the life of the average American.

The story of gelatine is a good example of fruitful cooperation between science, marketing and advertising. In 1845, the American inventor Peter Cooper patented the first powdered gelatine, although he is better known for designing the Tom Thumb locomotive – one of the motors of the American economy in the 19th century. But Cooper was unable to impose his culinary invention in daily life and probably never imagined that half a century later it would become one of the locomotives of the modern confectionery industry. In 1895 gelatine attracted the attention of another American, Pearle Wait, who until then had been making cough syrups in the small town of LeRoy, New York State, but decided to turn to the food business because, according to his own observations, people bought food every day, but looked for medicines only when they were ill. And he was absolutely right. After obtaining the rights to gelatine, Wait decided to give a bit more character to the colourless and tasteless powder, so he added fruit syrup and trademarked it as “Jell-O”. The letter O does not mean anything, but at that time it passed as an extravagant addition to various trade names. The “Grain-O” coffee, which Wait’s wife liked a lot, was very popular.

AFTER TWO YEARS of efforts to impose the new product on the market, Wait lost faith in gelatine and sold the rights for \$450 to his neighbour Orator Francis Woodward, who also had a reputation as an innovator. He invented a medicated nest egg with “miraculous powers to kill lice on hens when hatching”. Woodward launched a big advertising campaign for gelatine. He attracted famous actresses and opera

singers for photos with happily smiling faces before bowls of gelatine desserts and printed a huge number of brochures with recipes. In the beginning his efforts remained futile and he began losing hope. In a moment of despair, he even offered to sell the business for \$35 to one of his assistants, something he would have bitterly regretted later. Fortunately for him, his assistant judged the investment as not being worth it.

AROUND 1900 the new product caught the attention of hotel and restaurant chefs who, besides the taste properties of gelatine, mainly appreciated its ability to come in the shape of spectacular dishes and desserts, i.e. to banish boredom with a minimum of technical difficulty and product cost. Thus, in the early 20th century, jelly became part of big feasts and banquets, thus paving its way into the kitchen of the ordinary American housewife. In 1902 Woodward’s turnover reached \$250,000. Twenty years later, jelly had become the most

"To claim that gelatine is a purely American invention would be inaccurate, or at least exaggerated. The first scientific studies in this field were made by a Frenchman"

popular dessert in America, and Sunday family lunch in the Midwest seemed incomplete without the then highly popular Golden Glow salad, made of jellied carrots, pineapple and mayonnaise.

To claim that gelatine is a purely American invention would be inaccurate, or at least exaggerated. According to culinary historians, the first scientific studies in this field were made back in 1682 by the Frenchman Denis Papin. In the 18th century, gelling substances were already sold in England and the Netherlands, and jellied desserts, as culinary folklore has it, were a favourite conclusion of the lunches and dinners of Napoleon Bonaparte and his beloved Josephine. Peter Cooper’s contribution lies in gathering the natural forces in a spoonful of powdered substance, while that of Wait and Woodward was the ability to make this invention modern and readily available.

INCIDENTALLY, JELLY EXHIBITS A PARADOXICAL FEATURE. It turns out that it is able to transform signals from the environment, just as the human brain does. Neurologists conducted experiments with an electroencephalograph, which confirmed the hypothesis. Which does, of course, not mean that jelly can replace the human brain. Nobody has as yet put forward such a hypothesis.

A well-made jellied dessert or starter looks like a fantasy. Whole fruit or baby carrots, tiny cucumbers and other decorations peep out from this dish as out of an aquarium. It is as if a chef-magician has not simply prepared a dessert, but has managed to stop time for an instant, capture it in a shape, solidify it and serve it on a plate.

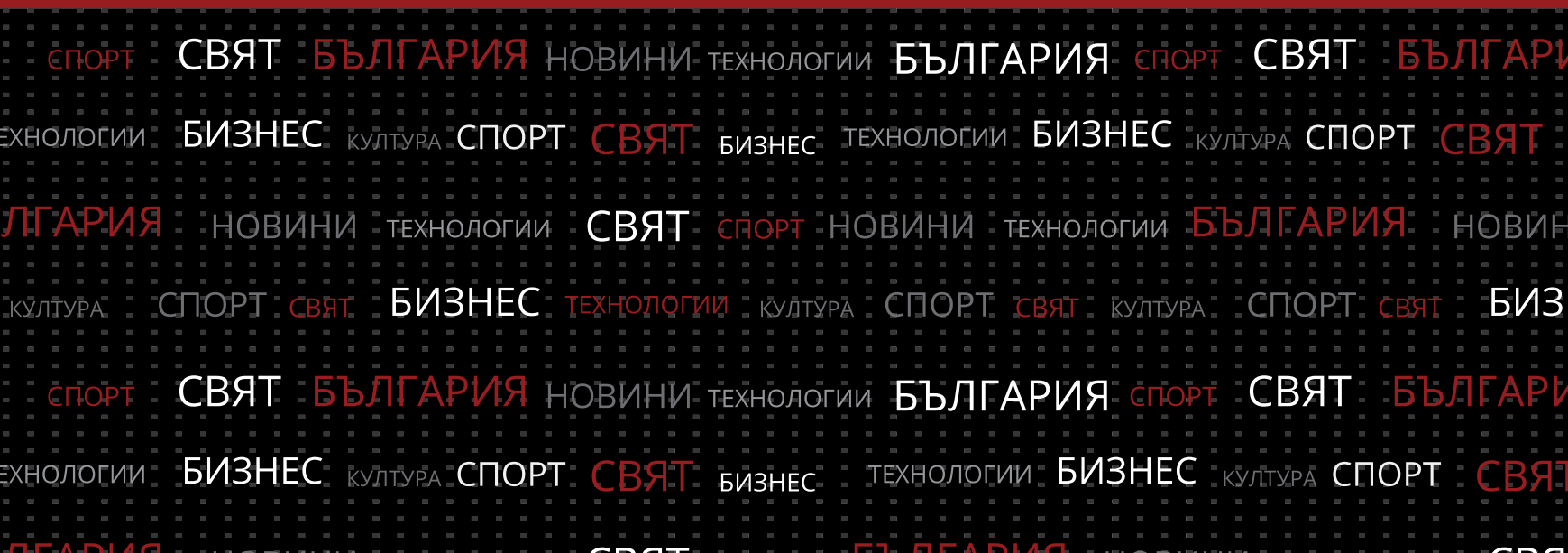
And although gelling is essentially a natural process, the result always looks better with human help. ■

Dnes.bg

Вече знаеш

ПРАВИЛА ЗА ПРЕВОЗ НА БАГАЖ ПО ПОЛЕТИТЕ НА БЪЛГАРИЯ ЕЪР

Всички пътници на „България Еър“ имат право на превоз на безплатен ръчен багаж 10 кг + дамска чанта/лаптоп в салона, а в зависимост от избраната класа и тарифа и на регистриран багаж (в багажника на самолета). Превозът на багаж по редовните линии е съобразен и с някои общи правила и политиката на „България Еър“ които трябва да имате предвид. Авиокомпания „България Еър“ спазва системата PIECE CONCEPT, базирана на броя, теглото и размерите на чекирания багаж.

BAGGAGE ALLOWANCE ON BULGARIA AIR FLIGHTS

All passengers of Bulgaria Air are entitled to free carriage of cabin baggage 10 kg + personal item/laptop, as well depending on the chosen class of service and fare to a checked baggage (in the luggage compartment of the airplane). Baggage transportation on regular flights is based on some general rules and the policy of Bulgaria Air, which you should consider. Bulgaria Air baggage policy complies with the **PIECE CONCEPT** system based on the quantity, weight and dimensions of the checked-in baggage.

ПРЕВОЗ НА БЕЗПЛАТЕН БАГАЖ В ПОЛЕТИТЕ НА БЪЛГАРИЯ ЕЪР

Всички пътници на България Еър имат право на превоз на безплатен ръчен багаж в салона и регистриран багаж /в багажника на самолета/, в зависимост от избраната тарифа. Безплатните норми за брой и тегло на багажа могат да бъдат различни, в зависимост от класата на пътуване /бизнес или икономична/, както и от тарифата, по която е издаден билета. Превозът на багаж по редовните линии е съобразен и с някои общи правила и политиката на България Еър, които трябва да имате предвид.

ПОЛИТИКА ЗА ПРЕВОЗ НА БАГАЖ ПО ПОЛЕТИ, ИЗПЪЛНЯВАНИ ОТ БЪЛГАРИЯ ЕЪР

Авиокомпания България Еър въвежда по линиите си правила за превоз на багаж за билети, издадени след 2 май 2011г. Системата PIECE CONCEPT е базирана на броя, теглото и размерите на чекирания багаж.

ТАРИФИ БЕЗ РЕГИСТРИРАН БАГАЖ

Всеки пътник, закупил билет по тарифа с включен само ръчен багаж, има право да превози в кабината на самолета безплатен багаж, както следва:

Класа на обслужване – икономична класа

Набор на безплатен багаж - 1 брой ръчен багаж до 10 кг и размери 55x40x23 см (сумарна дължина до 118 см)* и 1 дамска чанта/лаптоп.

*Сумата от външните размери на дължината, височината и широчината на багажа /l+h+w/. При пътуване от някоя от гръцките дестинации (Солун, Атина, Родос, Корфу или Хераклион) регистриран багаж или свръхбагаж може да бъде заявен само чрез издателя на билета или през Центъра за обслужване на клиенти по имейл на callfb@air.bg или телефон +359 2 40 20 400.

ТАКСИ ЗА БАГАЖ

Първи брой регистриран багаж до 23 кг и до 158 см*:

Такса 30 EUR – Тел Авив (30 USD), Лондон (30 GBP), Магруд, Малага, Палма де Майорка, Барселона, Лисабон, Амстердам, Брюксел, Париж (Шарл дьо Гол), Москва (Шерметиево)

Такса 20 EUR – Франкфурт, Берлин, Цюрих (20 CHF), Прага, Виена, Рим-Фiumicino, Милано, Ларнака, Родос, Хераклион, Корфу, Атина

Такса 15 EUR – Варна, Бургас

> В случай на по-тежък, по-обемнен или допълнителен чекиран багаж се прилагат стандартните условия на България Еър.

> Регистриран багаж може да бъде закупен преди полет на летище или чрез издателя на билета.

> Сумата, доплатена за регистриран багаж за билети, издадени по тарифа без регистриран багаж, не подлежи на възстановяване.

> Притежанието на карти CCB Club, карта Visa Platinum от ЦКБ, кобрандирана карта от ЦКБ и България Еър, както и златна карта FLY MORE не дава право на безплатен чекиран багаж по тарифа без багаж.

*Сумата от външните размери на дължината, височината и широчината на багажа /l+h+w/.

При пътуване от някоя от гръцките дестинации (Солун, Атина, Родос, Корфу или Хераклион) регистриран багаж или свръхбагаж може да бъде заявен само чрез издателя на билета или през Центъра за обслужване на клиенти по имейл на callfb@air.bg или телефон +359 2 40 20 400.

ТАРИФИ С РЕГИСТРИРАН БАГАЖ

Всеки пътник, закупил билет по тарифа с включен регистриран багаж, има право да превози в багажниците на самолета безплатен багаж, както следва:

ПО МЕЖДУНАРОДНИ И ВЪТРЕШНИ ЛИНИИ

КЛАСА НА ОБСЛУЖВАНЕ – БИЗНЕС КЛАСА

Норма на безплатен багаж - 2 броя ръчен багаж с общо тегло до 15 кг. (размери 55x40x23см Всеки) и 1 дамска чанта/лаптоп, 2 броя регистриран багаж, до 32кг и до 158 см* Всеки

BAGGAGE ALLOWANCE ON BULGARIA AIR FLIGHTS

All passengers of Bulgaria Air are entitled to free carriage of cabin baggage and checked baggage (in the luggage compartment of the airplane) depending on the chosen fare. Free allowances for pieces and weight of baggage may vary depending on the travel class (business or economy) and the fare on which the ticket has been issued. Baggage transportation on regular lines also conforms to some general rules and the policy of Bulgaria Air, which you should consider.

BAGGAGE POLICY ON FLIGHTS OPERATED BY BULGARIA AIR

Bulgaria Air introduces rules for baggage carriage on its destinations for all tickets, issued after May 2, 2011. The PIECE CONCEPT system is based on the quantity, weight and dimensions of the checked-in baggage.

FARES WITHOUT CHECKED BAGGAGE

Each passenger who bought a ticket in a fare that includes only a hand baggage carriage, is allowed to transport in the cabin free baggage allowance as follows:

Class of service – Economy class

Allowance for free of charge baggage - 1 piece hand baggage up to 10 kg and dimensions 55x40x23cm (total length up to 118 cm)* and 1 personal item/laptop bag.

Fees for checked baggage carriage:

First piece of checked baggage up to 23 kg and up to 158 cm*:

Fee 30 EUR - Tel Aviv (30 USD), London (30 GBP), Madrid, Palma de Mallorca, Barcelona, Lisbon, Amsterdam, Brussels, Paris (Charles de Gaulle), Moscow (Shermetievo)

Fee 20 EUR - Frankfurt, Berlin, Zurich (20 CHF), Prague, Vienna, Rome-Fiumicino, Milan, Larnaca, Rhodes, Heraklion, Corfu, Athens

Fee 15 EUR - Varna, Burgas

> In case of heavier, above volumes or additional piece of checked baggage, the standard conditions of Bulgaria Air apply.

> Checked baggage can be purchased before the flight at the airport or through the issuer of the ticket.

> The amount paid for checked baggage for tickets issued at a fare without checked baggage is non-refundable.

> Possession of CCB Club card, Visa Platinum card from CCB, co-branded card from CCB and Bulgaria Air, and FLY MORE gold card does not entitle free checked baggage on tariff without baggage.

*The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage /l+h+w/.

When traveling from any of the Greek destinations (Thessaloniki, Athens, Rhodes, Corfu or Heraklion) checked baggage or oversize baggage can be requested only through the ticket issuer or through the Customer Service Center by email at callfb@air.bg or phone +359 2 40 20 400.

FARES WITH CHECKED-IN BAGGAGE

Each passenger who bought a ticket in a fares that includes checked baggage, is allowed to transport in the luggage compartment of the airplane free baggage allowance as follows:

INTERNATIONAL AND DOMESTIC FLIGHTS

CLASS OF SERVICE - BUSINESS CLASS

2 pieces hand baggage with a total weight up to 15 kg (dimensions 55x40x23cm each) and 1 personal item/laptop bag, 2 pieces checked baggage, up to 32kg and 158 cm* each.

CLASS OF SERVICE - ECONOMY CLASS

1 piece hand baggage up to 10 kg and dimensions 55x40x23 cm (total length up to 118 cm)* and 1 personal item/laptop bag, 1 piece checked baggage up to 23 kg and up to 158 cm*.

*The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage /l+h+w/.

When traveling from any of the Greek destinations (Thessaloniki, Athens, Rhodes, Corfu or

КЛАСА НА ОБСЛУЖВАНЕ – ИКОНОМИЧНА КЛАСА

Норма на безплатен багаж - 1 брой ръчен багаж до 10 кг и размери 55x40x23 см (сумарна дължина до 118 см)* и 1 дамска чанта/лаптоп, 1 брой регистриран до 23 кг и до 158 см*

ИЗКЛЮЧЕНИЯ

Златна карта FLY MORE - 2 броя по 23 кг и до 158 см* всеки**

За билети заплатени с карта VISA Platinum от ЦКБ - 2 броя по 23 кг и до 158 см* всеки**

За билети заплатени с кобрандирана карта България Еър и ЦКБ - 2 броя по 23 кг и до 158 см* всеки**

За членове на програмата „CCB Club“ - 2 броя по 23 кг и до 158 см* всеки**

Моряци - 2 броя по 23 кг и до 158 см* всеки***

Бебето от 0-2 години - В случай, че тарифата, по която е издаден билета на възрастният, придружаващ бебето, позволява 1 брой чекиран багаж до 23 кг, то бебето има право на 1 брой чекиран багаж до 10 кг. Превозът на бебешки колички се извършва безплатно, но те следва задължително да се предават и получават непосредствено при качване/слизване на/от самолета. Авиокомпанията не носи отговорност за щети в резултат на транспортиране по багажните ленти в случай, че количката не е предадена/получена на/от самолета.

*Сумата от външните размери на дължината, височината и широчината на багажа /l+h+w/. Пътникът може да превозва и повече от безплатната норма багаж срещу допълнително заплащане. Трети багаж се таксува по таксата за трети свръхбагаж.

** Ако билетите Ви са заплатени в сайта на компанията, както и в случаите на: притежание на златна карта FLY MORE, членство в програмата CCB Club, или за билети, заплатени с кобрандирана карта от ЦКБ и България Еър или карта Visa Platinum от ЦКБ, е необходимо да се свържете с нас на тел +359 2 4020 400 или на е-мейл callfb@air.bg за преиздаване на билета с право на 2 броя безплатен багаж.

*** За да се възползвате от условията ни за превоз на моряци е необходимо билета да бъде издаден в по специална моряшка тарифа. За повече информация и резервация можете да се обърнете към Центъра за обслужване на клиенти на тел +359 2 4020 400 или на е-мейл callfb@air.bg, бората на авиокомпанията в страната и чужбина, както и чрез агентската мрежа.

Притежанието на карти CCB Club, Visa Platinum от ЦКБ, кобрандирана карта от ЦКБ и България Еър, както и златна карта FLY MORE не дава право на безплатен допълнителен чекиран багаж по тарифа без багаж.

Правото на два броя багаж за притежатели на златна карта FLY MORE и CCB Club и за билети, заплатени с кобрандирана карта България Еър и ЦКБ, както и карта Visa Platinum от ЦКБ, е само за полети, при които опериращ превозвач е авиокомпания България Еър.

ТАКСИ ЗА СВРЪХБАГАЖ - МЕЖДУНАРОДНИ ЛИНИИ

За тегло на багажа между 23 кг и 32 кг - цена 50 EUR

За следните дестинации: Лисабон, Магдрик, Малага, Палма де Майорка, Тел Авив*, Москва, Санкт Петербург, Амстердам, Париж, Лондон* и Барселона таксата е в размер на 60 EUR.

За големина на багажа между 158 см* и 203 см* - цена 70 EUR

За следните дестинации: Лисабон, Магдрик, Малага, Палма де Майорка, Тел Авив*, Москва, Санкт Петербург, Амстердам, Париж, Лондон* и Барселона таксата е в размер на 80 EUR.

За големина на багажа между 203 см* и 280 см* - цена 100 EUR

За следните дестинации: Лисабон, Магдрик, Малага, Палма де Майорка, Тел Авив*, Москва, Санкт Петербург, Амстердам, Париж, Лондон* и Барселона таксата е в размер на 120 EUR.

Допълнителна бройка - втори багаж до 23 кг до 158 см* - цена 50 EUR

За следните дестинации: Лисабон, Магдрик, Малага, Палма де Майорка, Тел Авив*, Москва, Санкт Петербург, Амстердам, Париж, Лондон* и Барселона таксата е в размер на 60 EUR

Допълнителна бройка - трети багаж до 23 кг до 158 см* - цена 100 EUR

За следните дестинации: Лисабон, Магдрик, Малага, Палма де Майорка, Тел Авив*, Москва, Санкт Петербург, Амстердам, Париж, Лондон* и Барселона таксата е в размер на 120 EUR.

*За пътуване от Лондон посочените тарифи са съответно в GBP и от Тел Авив в USD.

При пътуване от някоя от гръцките дестинации (Солун, Атина, Родос, Корфу или Хераклион) допълнителен регистриран багаж или свръхбагаж може да бъде заявен само чрез издателя на билета или през Центъра за обслужване на клиенти по имейл на callfb@air.bg или телефон +359 2 40 20 400.

ТАКСИ ЗА СВРЪХБАГАЖ - ВЪТРЕШНИ ЛИНИИ

За тегло на багажа между 23 кг и 32 кг - 15 EUR.

За големина на багажа между 158 см* и 203 см* - 40 EUR.

За големина на багажа между 203 см* и 280 см* - 60 EUR.

Допълнителна бройка - втори багаж до 23 кг до 158 см* - 30 EUR.

Допълнителна бройка - трети багаж до 23 кг до 158 см* - 60 EUR.

Багаж с тегло над 32 кг може да се превозва само като карго.

В случай, че билетът дава право на безплатен превоз на два броя регистриран багаж, а пътникът превозва три броя регистриран багаж - третият багаж е в категория „Допълнителна бройка- трети багаж до 23кг до 158 см“.

За повече информация относно всички видове специален багаж, моля посетете интернет страницата на България Еър www.air.bg.

Heraklion) checked baggage or oversize baggage can be requested only through the ticket issuer or through the Customer Service Center by email at callfb@air.bg or phone +359 2 40 20 400.

EXCEPTIONS

Gold card FLY MORE - 2 pieces of 23 kg and up to 158 cm each**

For tickets paid with VISA Platinum card by CCBank - 2 pieces of 23 kg and up to 158 cm each**

For tickets paid with co-branded card Bulgaria Air / CCBank - 2 pieces of 23 kg and up to 158 cm each**

For members of the 'CCB Club' programme- free checked-in baggage - 2 pieces of 23 kg.

Third piece is charged as third excess baggage**

Seamen - 2 pieces of 23 kg and up to 158 cm each***

Infants 0-2 years of age - If the fare of the ticket of the adult who is accompanying the baby allows 1 piece checked baggage up to 23 kg, the baby is entitled to 1 piece checked baggage up to 10 kg.

Transportation of baby carriages is free of charge, but it is mandatory to hand them over/to receive them immediately before embarkation / disembarkation of the aircraft.

The aviation company shall not be responsible for damages resulting from transportation on baggage belts, in case the carriage has not been handed over/received at the aircraft.

* The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage/l+h+w/. The passenger may carry more than the free of charge baggage allowance for an additional fee. Third piece is charged as third excess baggage.

** If your tickets are paid in the company's website, as well as in the cases of: possession of gold card FLY MORE, membership in CCB Club, or tickets paid with co-branded card from CCB and Bulgaria Air or Visa Platinum card from CCB you need to contact us by phone +359 2 4020 400 or e-mail callfb@air.bg to reissue the ticket entitled to free 2 pieces of luggage.

*** In order to take advantage of our conditions for the transportation of seamen, the ticket must be issued at a special seaman fare. For more information and reservations, please contact the Customer Service Center at +359 2 4020 400 or e-mail callfb@air.bg, any of the Bulgaria Air offices or through the travel agent network.

Possession of card CCB Club, Visa Platinum CCB, co-branded card from CCB and Bulgaria Air, and Gold Card FLY MORE does not entitle the additional free checked baggage on tariff without luggage.

The right to two pieces of luggage for holders of Gold Card FLY MORE and CCB Club and tickets paid with co-branded card CCB and Bulgaria Air and Visa Platinum card from CCB is only on flights where the operating carrier is Bulgaria Air.

EXCESS BAGGAGE FEES – INTERNATIONAL FLIGHTS

Baggage weight between 23 kg and 32 kg – 50 EUR

For the following destinations Lisbon, Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Tel Aviv*, Moscow, St. Petersburg, Amsterdam, Paris, London* and Barcelona the fee is EUR 60.

For luggage sizes between 158** cm and 203 cm** - 70 EUR

For the following destinations: Lisbon, Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Tel Aviv*, Moscow, St. Petersburg, Amsterdam, Paris, London* and Barcelona the fee is EUR 80

For baggage size between 203 **cm and 280 cm** - 100 EUR

For the following destinations Lisbon, Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Tel Aviv*, Moscow, St. Petersburg, Amsterdam, Paris, London* and Barcelona the fee is EUR 120

Extra piece – second bag up to 23 kg x 158 cm** - 50 EUR

For the following destinations Lisbon, Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Tel Aviv*, Moscow, St. Petersburg, Amsterdam, Paris, London* and Barcelona the fee is EUR 60

Extra piece – third bag up to 23 kg x 158 cm** - 100 EUR

For the following destinations Lisbon, Madrid, Malaga, Palma de Mallorca, Tel Aviv*, Moscow, St. Petersburg, Amsterdam, Paris, London* and Barcelona the fee is EUR 120

* For travel from London these fares are respectively in GBP and from Tel Aviv in USD.

**The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage/l+h+w/. The passenger may carry more than the free of charge baggage allowance for an additional fee. Third piece is charged as third excess baggage.

EXCESS BAGGAGE FEES – DOMESTIC FLIGHTS

Baggage weight between 23 kg and 32 kg – 15 euros

Baggage dimensions between 158 cm* and 203 cm* – 40 euros

Baggage dimensions between 203 cm* and 280 cm* – 60 euros

Extra piece – second bag up to 23 kg up to 158 cm* – 30 euros

Extra piece – third bag up to 23 kg up to 158 cm* – 60 euros

Baggage with weight over 32 kg may only be carried as cargo.

In case the ticket entitles a free carriage of 2 pieces of checked baggage and the passenger carries 3 pieces of checked baggage - the third luggage is in the category " Extra piece – second bag up to 23 kg up to 158 cm**.

*The maximum allowed volume is the sum of the external length, height and width of the baggage/l+h+w/. The passenger may carry more than the free of charge baggage allowance for an additional fee. Third piece is charged as third excess baggage.

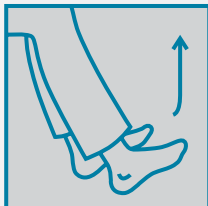
For more information please check Bulgaria Air's website www.air.bg.

ГОТОВИ ЗА ПОЛЕТ

Предлагаме ви няколко полезни съвета за това как да се чувствате добре по време на полета и след него. Изпълнявайте упражненията бавно и дишайте равномерно.

FIT TO FLY

These handy exercises enable you to stay in top form – both during and after the flight. Perform each move with steady, even breathing.

ХОДИЛА

10 пъти

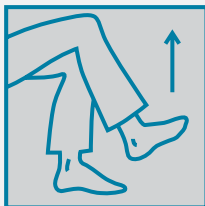
Поставете петите на пода и повдигнете нагоре пръстите на краката. После опрете пода с пръсти и повдигнете петите.

ГЛЕЗЕНИ

15 пъти

Правете кръгови движения първо с единия крак, а после с другия.

КОЛЕНЕ

30 пъти

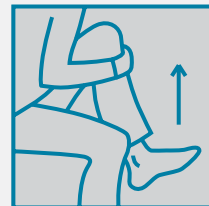
Повдигнете единия крак, докато не усетите напрежение в бедрото.

РАМЕНЕ

5 пъти

Поставете ръцете на бедрата и започнете да описвате кръгови движения с раменете.

КРАКА

10 пъти

Наведете се леко напред. Обгърнете с ръце коленете и ги повдигнете на нивото на гърдите. Задръжте така 15 секунди.

ГРЪБ И РЪЦЕ

15 пъти

Поставете и двете стъпала на пода и стезнете корема. Навеждайте се напред, докато ръцете Ви не опрат пръстите на краката.

FEET

10 times

Placing your heels on the floor, stretch your toes upwards. Then, keeping your toes on the floor, raise your heels upwards.

ANKLES

15 times

Rotate your foot – first in one direction and then the other.

KNEES

30 times

Raise your legs, tensing the muscles in your thighs.

SHOULDERS

5 times

With your hands on your thighs, rotate your shoulders in a circular motion.

LEGS

10 times

Bend forward slightly. Wrap your hands around one knee and raise it to your chest. Hold for 15 seconds. Repeat with the other knee.

BACK AND ARMS

15 times

Place both feet flat to the floor and hold your stomach in. Bend forward, moving your hands down your legs.

ДА СЕ ЛЕТИ НЕ Е СТРАШНО

Статистиката сочи, че летенето със самолет е далеч по-безопасно от много други дейности. Екипажът на Вашия самолет е висококвалифициран и с богат опит. Самолетите на „България Еър“ са с безупречна поддръжка и могат да устоят на всякаква турбуленция.

Опитайте да се отпуснете – вдишвайте дълбоко през носа и задържайте въздуха няколко секунди, преди да го издишате.

RELAX!

Statistics show that flying is much safer than many situations in daily lives. The crew in control of the plane is highly trained and experienced. Bulgaria Air aircrafts are thoroughly maintained and designed to withstand various forms of turbulence

Try to relax – breathe in deeply through your nose, hold for three seconds before exhaling slowly.

ПО ВРЕМЕ НА ПОЛЕТ

Усещате болка в ушите? Запушете носа, затворете устата и започнете да преглъщате или да се опитвате да изкарате въздуха, без да отваряте уста. Дъвченето на дъвка също помага.

Стимулирайте кръвообращението си, като се разходите по пътеката в самолета. Избягвайте да седите с кръстосани крака, защото това може да ограничи кръвообращението. Може да се почувствате по-удобно, ако свалите обувките. Пийте повече вода и по-малко алкохол, чай или кафе.

DURING THE FLIGHT

Ear pain? Pinch your nose shut, close your mouth and swallow or blow out against your closed mouth. Alternatively, chew some gum.

Stimulate your circulation by walking around the cabin and stretching. Avoid sitting with your legs crossed as this restricts circulation. Removing your shoes may provide you with more comfort. Drink plenty of water and not too much alcohol, tea or coffee.

КАК ДА СЕ ПРИСПОСОБИМ ПО-БЪРЗО КЪМ ЧАСОВИТЕ РАЗЛИКИ

Опитайте се да настроите биологичния си часовник към времевата зона на бъдещата Ви дестинация, като вечерта преди полета си легнете един час по-рано или по-късно.

Не прекалявайте с тежката храна и не пийте твърде много алкохол или кафе вечерта преди полета. Яжте богати на протеин храни в подходящи за новата часова зона отрязъци от денонощието.

Когато пристигнете на избраната от Вас дестинация, направете си кратка разходка. Прекарайте поне 30 минути на дневна светлина.

REDUCING JETLAG

Begin adjusting your body clock to the time zone of your destination the night before departure by going to bed earlier or later.

Don't consume too much food the night before you leave, or drink too much coffee or alcohol. Eat protein-rich meals at times that are normal for your new time zone.

At your destination, take light exercise – such as a walk. Spend at least 30 minutes in daylight.

УДОБСТВО И БЕЗОПАСНОСТ ВЪВ ВЪЗДУХА

„България Ер“ Ви желае безопасен и удобен полет. Висококвалифицираните ни летци, стюардеси и стюарди са обучени да осигурят безопасността Ви. Ето някои основни моменти от безопасността, с които може да се запознаете, докато почивате и се наслаждавате на полета с „България Ер“.

ВАШЕТО ЗДРАВЕ

Ако имате притеснения за здравето си, свързани с пътуването, и особено ако страдате от дихателни или сърдечно-съдови заболявания, посетете лекаря си преди заминаване. Аптеките могат да Ви предложат лекар-ства без рецепта, но нашият съвет е винаги да се консултирате с лекар, който е най-подходящ за Вас.

ВАШИЯТ БАГАЖ

Избягвайте тежкия ръчен багаж. Носенето му може да претовари организма Ви. Да седнеш в креслото уморен и задъхан, означава да започнеш пътуването си зле. В ръчния багаж носете само основното, което ще Ви трябва по време на полета.

СРОКЪТ ЗА ЯВЯВАНЕ НА ЛЕТИЩЕТО

Опитайте се да пристигнете на летището рано. Оставете си достатъчно време за формалности, пазаруване и отвеждане към самолета. Времето за регистриране на пътниците е различно на различните летища и може да варира според дестинацията. Добре е да се информирате предварително за часа, в който трябва да сте на летището.

ВАШАТА СИГУРНОСТ

Запознайте се с изискванията за сигурност и ги спазвайте. Не се съгласявайте да пренасяте чужд багаж. Не оставяйте багажа си без надзор. Слагайте ножове, ножици и остри предмети в куфара, който предавате за транспортиране в багажника на самолета. Ако са в ръчния Ви багаж, летищните служби за сигурност ще Ви забранят да ги качите в самолета.

ВАШИЯТ РЪЧЕН БАГАЖ

Сложете тежките предмети под седалката пред Вас, а леките – в багажните отделения над седалките. Не блокирайте с багаж пътя към аварийните изходи и пътеките между креслата. Отваряйте багажниците над седалките внимателно – ако съдържанието им е разместено по време на полета, при отваряне от тях може да паднат предмети.

ПУШЕНЕТО

Пушенето в самолета е опасно. Забранено е на всички полети на „България Ер“. На кабинния екипаж е наредено да следи за изпълнението на забраната. Не пушете в тоалетните, които са оборудвани с датчици за дим.

УПЪТВЕНИЯТА ЗА БЕЗОПАСНОСТ

Преди заминаване и пристигане кабинният състав на „България Ер“ ще Ви запознае с правилата за безопасност в самолета. Упътването включва сведения за предпазните колани, кислородните маски, изходите, аварийното напускане на самолета, спасителните жилетки. Молим за Вашето внимание по време на демонстрацията. Разгледайте инструкцията за безопасност в самолета, която е в джоба на седалката пред Вас.

КАБИНЕН ЕКИПАЖ

Кабинният екипаж на „България Ер“ се грижи да Ви обслужва отлично и да осигурява безопасността по всяко време. Не се притеснявайте да повикате стюардесите и стюардите, като използвате разположения над креслото Ви бутон, да споделяте коментарите си с тях и да ги уведомявате за потребностите си.

ПРИ ПРИСТИГАНЕ

Пазете багажните си купони, за да намерите лесно багажа си. Отделете малко време, за да се аклиматизирате след пристигането си.

От 6 ноември 2006 г. в Европейския съюз са в сила нови мерки за сигурност, които ограничават количеството течности в ръчния багаж. Те трябва да са в самостоятелни опаковки до 100 мл всяка и общо до 1 л, поставени в самозапечатващ се прозрачен плик, който подлежи на проверка от служителите по сигурността. Ограниченията се отнасят за следните течности: вода, напитки, супи, сиропи, аромове, кремове, лосиони, гелове, парфюми, дезодоранти, спрейове, паста за зъби, пена за бръснене и не включват медикаменти и бебешки храни за ползване по време на пътуването, но те подлежат на проверка.

Списъкът посочва някои от забранените за пренос предмети, без да бъде изчерпателен. Моля, консултирайте се с летищния персонал за по-пълна информация.

Уважаеми пътници,

В съответствие с директива на Европейската комисия 68/2004 от 15 януари 2004 г., в охраняемите зони на летищата и в ръчния багаж не бива да се слагат предмети, с които е възможно или изглежда възможно да се причини нараняване. Сред забранените предмети са:

всякакви видове огнестрелно оръжие / катапулти и харпуни / имитации на огнестрелно оръжие, в това число детски изарачки /оръжейни части, с изключение на уреди за телескопично виждане / пожарозащитни / електрошокери уреди / брадви, секири, сатъри, томахакиви / лъкове, къси копия / всякакви заострени метални предмети, които могат да послужат за нараняване / ножове, независимо от предназначението им /саби, мечове / бръсначи, скалпели / ножици, с режеща част, по-дълга от 6 см / бормашини, отвертки, клещи, чукове / кънки за лег / всички видове спортни стикове, бухалки, шекли и тояги / всички видове оборудване за бойни спортове / амунizioni, дрзанами, мина, военни експлозиви / детонатори / газ и азоти контейнери / всякакви пиротехнически средства / хлор, парализиращи спрейове, сълзотворен газ / терпентин, разредител и аерозолна боя / напитки с над 70% съдържание на алкохол.

YOUR COMFORT AND SAFETY IN THE AIR

Bulgaria Air wishes you a safe and comfortable journey. Our highly trained flight deck and cabin crews are here to take care of your safety. While relaxing and enjoying Bulgaria Air's inflight service, you may consider the basic points that follow.

YOUR HEALTH

If you have any medical concerns about making a journey, or if you suffer from a respiratory or heart condition, see your doctor before traveling. There are over-the-counter medicines available, but we recommended always to consult a doctor to determine which are suitable for you.

YOUR LUGGAGE

Try to travel light. Carrying heavy bags can cause considerable stress you may not be used to. Arriving at your sit exhausted and perspiring is not a good start to your journey. In your hand luggage, carry only essential items which you will genuinely need during the flight.

YOUR CHECK IN DEADLINE

Arrive early at the airport. Give yourself plenty of time to check-in, shop and board. Check-in times vary from airport to airport and from destination to destination. Please, inform yourself well in advance to avoid delays/cancellations.

YOUR SECURITY

Do read and follow the security requirements. Do not agree to carry other people's items with you. Never leave your luggage unattended. Store personal knives, scissors and other sharp objects safely inside your suitcase or hold luggage. If you do not, airport security staff will stop you taking them aboard in your cabin luggage.

YOUR HAND LUGGAGE

Please store heavy items underneath the seat in front of you. Stow lighter items in the overhead luggage racks. Please ensure you do not block access to the emergency exits, and do not block the aisle. Please open the overhead lockers with caution: items there may have become disturbed and may fall onto the seats below.

SMOKING

Smoking onboard is dangerous. All Bulgaria Air flights are non-smoking and cabin crew are under strict instructions to monitor observance. Please do not smoke in the lavatories; they are equipped with smoke sensors.

THE SAFETY BRIEFING

Before departure and on approach, Bulgaria Air cabin crew will demonstrate the rules of safety on board our aircraft. The briefing includes information on your seatbelt, how to use your oxygen mask, how to locate exits, how to leave the aircraft in an emergency, and how to use your lifejacket. Please spare a moment to watch their demonstration. Please also consult the illustrated Safety on Board leaflet in the seat pocket in front of you.

YOUR CABIN CREW

The Bulgaria Air flight attendants are on board to provide you with top class inflight service and ensure your safety at all times. Please do not hesitate to use the overhead attendant call button and share comments or request service from your flight attendant.

AT THE DESTINATION AIRPORT

Have your luggage identification tags ready to help you find your luggage. Give yourself some time for initial acclimatisation with the weather and environment of your destination.

From November 6, 2006 the European Union adopted new security rules that restrict the amount of liquids you can take through security checkpoints, in addition to other prohibited articles. These liquids must be in individual containers with a maximum capacity of 100 ml each, packed in one transparent, resealable plastic bag (with a capacity of no more than one litre). The restrictions apply to liquids such as water, drinks, soups, syrups, make-up, creams, lotions, gels, perfumes, deodorants, sprays, tooth paste and shaving foam. Liquid foods for babies and any medication a passenger may need during a flight are exempt from the above restrictions but must be presented at security checkpoints.

This is not an exhaustive list. If in doubt, please, consult the airport staff who will be happy to provide you with more detailed information.

Dear passengers,

In keeping with European Commission Regulation № 68/2004 of 15 January 2004, any object capable, or appearing capable of causing injury should not be carried into the security restricted areas of the airports and into the aircraft's cabins. These include, but are not limited to:

all types of firearms / catapults and harpoons / replica or imitation firearms, toy guns /component parts of firearms (excluding telescopic sighting devices) / fire extinguishers / stun or shocking devices / axes, hatchets, meat cleavers, machetes / arrows and darts / any type of sharpened metal objects, which could cause injury / all types of knives / sabers, swords / open razors and blades, scalpels / scissors with blades more than 6 cm in length / drills, screwdrivers, crowbars, hammers / ice skates / any type of sport bats, clubs, / sticks or paddles / any martial arts equipment / ammunition, grenades, mines, explosives and explosive devices / detonators / gas and gas containers / any pyrotechnics / chlorine, disabling or incapacitating sprays, tear gas / turpentine and paint thinner, aerosol spray paint / alcoholic beverages exceeding 70% by volume.

Защото знаем, че те са част от Вашето семейство – възползвайте се от услугата ни за превоз на домашни любимци!

При превоза на домашни любимци в пътническата кабина /PETC/ максималното допустимо тегло на животното и клетката е 8 кг, а размерите на клетката 48 x 35 x 22 см. За услугата се заплаща такса от 60 евро в посока.

При превоз на домашни любимци в багажното отделение /AVIH/ няма ограничение в теглото

на животното, а максималните размери на клетката са 110 x 65 x 70 см. При общо тегло до 32 кг се заплаща такса 100 евро, а над 32 кг – 140 евро в посока.

Превозът на домашни любимци задължително подлежи на потвърждение от Авиакомпанията.

Могат да бъдат превозвани само кучета и котки, като единствено го и от Великобритания не се предлага услугата превоз на животни.

Бодните и опасни породи се приемат за превоз само като карго.

Пътниците, които желаят да пътуват с домашен любимец (куче или котка), предварително трябва да се запознаят с инструкциите за превоз на домашни любимци на авиакомпанията на www.air.bg и да спазват всички условия на регламент 576/2013. Регламентът е задължителен за всички страни членки на ЕС. По време на check-in документите на любимеца, ще бъдат обстойно проверени. Паспортът трябва да отговаря на общоприетия международен образец.

Because we know they are part of your family – take advantage of our service for animal transportation!

When transporting pets in the passenger cabin /PETC/ the maximum weight of the animal and the cage is up to 8 kg and the maximum dimensions of the cage – 48 x 35 x 22 cm. A fee of EUR 60 per direction applies.

When transporting pets in the luggage compartment /AVIH/ there are no limitations in the weight of the animal. The maximum dimensions of the

container are 110 x 65 x 70 cm.

At the weight of the animal and container up to 32 kg, a fee of EUR 100 per direction applies, if the weight is over 32 kg – EUR 140 per direction applies.

Pets' transportation is a subject to compulsory confirmation from the Airline.

Only dogs and cats are accepted for transport. Animal transportation to and from Great Britain is not allowed.

The fighting and dangerous breeds are accepted for carriage

only as cargo.

Passengers willing to travel with a pet (dog or a cat), should get acquainted in advance with the airline's instructions for traveling with pets on www.air.bg as well as to observe and follow all the conditions of Regulation 576/2013. The regulation is mandatory for all EU member countries. During check-in the pet's documents will be thoroughly checked. The passport must comply with the generally accepted international model.

Upgrade to business class, за да е перфектно

„България Еър“ Ви дава възможност да повишите комфорта на своето пътуване благодарение на услугата Upgrade to business class.

Upgrade може да бъде закупен от 24 часа до 40 минути преди излитане, при наличие на свободни места. Освен удобство и комфорт, услугата Ви носи още редица предимства

като приоритетни чекиране и качване в самолета, допълнителен багаж, достъп до бизнес салоните на летищата и бизнес класа кетъринг. Ако сте член на програма FLY MORE, печелите и повече точки.

Важно е да се отбележи, че при полет с прекачване трябва да се спазва разрешението за превоз на багаж и на дръзкия превозвач. Съветваме Ви да заявите UPGRADE минимум 2 часа преди излитане на полета от София, за да се насладите и на кетъринга като част от

всичките предимства. Таксата за услугата Upgrade е 50 евро* в посока по вътрешни линии и 100 евро* в посока по международни линии.

Можете да закупите Upgrade чрез Центъра за обслужване на клиенти на тел.: +(359) 2 40 20 400 или по e-mail на callfb@air.bg, както и в офисите на „България Еър“, чрез издателя на билета или на летището преди полет.

*За отсечката Лондон – София таксата е 100 паунда.

Upgrade to business class to be perfect

Bulgaria Air gives you the opportunity to increase the comfort of your trip with the Upgrade to the business class service.

The Upgrade may be purchased from 24 hours to 40 minutes before scheduled departure in case of availability.

By choosing it you get not only comfort and convenience, but also

priority check-in and boarding in the airplane, additional baggage, access to airport business lounges and business class catering. If you are a member of our frequent flyer program FLY MORE, you earn more points as well.

Please note that in case of a connecting flight, the luggage permit of the other carrier must be checked and observed with.

We also advise you to request UPGRADE at least 2 hours before the departure from Sofia in order

to enjoy catering as part of all the benefits of the service. The Upgrade fee is EUR 50 in direction for domestic flights and EUR 100 in direction for all international flights.

Upgrade can be purchased at our Customer Service Center: +(359) 2 40 20 400 or via e-mail: callfb@air.bg, and also in the Bulgaria Air offices, through the ticket issuer or at the airport before the flight.

Добавете повече удобство към Вашето пътуване!

Как? Като запазите своето място с допълнително пространство и повече комфорт срещу такса от 20 евро на посока, или изберете своето предпочитано място, близо до изхода, срещу такса от 10 евро на посока. Услугата е налична за директните полети, изпълнявани от авиакомпанията. Седалките с повече пространство и комфорт са разположени на 3 ред и аварийен изход, а тези на 4 ред

можете да резервирате като предпочитан, поради близостта им до изхода и възможността бързо да се отправите към крайната точка или трансферния си пункт.

Можете да заявите и заплатите своето място чрез Центъра за обслужване на клиенти на тел.: +(359) 2 40 20 400 или по e-mail на callfb@air.bg, както и в офисите на „България Еър“, чрез издателя на билета и на летището преди полета. Съветваме Ви да заявите услугата предварително, за да си гарантирате налично

място и да спестите време на летището. Следва да се има предвид, че има пътници, които не могат да бъдат настанявани на аварийни изходи, например хора с физически, психически и служебни увреждания, възрастни хора, деца и бебета (със или без придружител) и пътници с наднормено тегло.

* За Тел Авив таксата е в шатски долара, за Лондон в паунда, за Цюрих в швейцарски франка.

Travel even more comfortable

Bulgaria Air gives you the opportunity to guarantee more in-flight comfort! How? Just book your seat with extra space and more comfort for 20 EUR per flight or book your preferred seat near the exit for 10 EUR per flight. The service is available for all direct flights operated by Bulgaria Air. Seats with extra space are located on the 3rd row and emergency exit, while those at 4th row can be booked as a

preferred due to their proximity to the exit point and the availability they provide for the passenger to head straight to his final destination or transfer point. You can request and prepay your seat by contacting our Customer Service Center at +(359) 2 40 20 400 or via e-mail: callfb@air.bg, as well as in the Bulgaria Air's offices, through the ticket issuer and at the airport prior to the flight. We recommend you to request the service in advance to make sure we have an available seat

for you and to save time at the airport. It should be considered that here are passengers who cannot be seated in an emergency exit row (some of the seats with extra leg space are situated next to these exits) such as people with physical, mental and hearing impairments and limitations, elderly people, children and babies (including unaccompanied minors (UMNR) and overweight passengers.

* For Tel Aviv the fee is in USD, for London in GBP, for Zurich in CHF

Пътуване на деца без придружител

Доверете се на услугата на „България Еър“ за превоз на непридружени деца и бъдете спокойни за своето дете по време на полет!

• За деца на възраст между 3 и 5 г. осигуряваме ескорт – стюард, който да посрещне детето от изпращача на отправното летище, да го придружи по време на всички летищни процедури до качване в самолета, да се погрижи лично за спокойното му пътуване и да го предаде на посрещача при пристигане. За детето се заплаща пълната тарифа без детско намаление, плюс 50%

от еднопосочната тарифа в М класа и двупосочни летищни такси за стюарда-придружител.

• За деца между 5 и 11 г. се осигурява служител, който да посрещне детето от изпращача на отправното летище, както и такъв, който да го предаде на посрещача при пристигане. За детето се заплаща пълната тарифа без детско намаление, плюс УМ такса в размер на 50 евро на отсечка за международни полети и 30 евро за вътрешни полети. За София – Лондон таксата е 60 евро, а за Лондон – София е 60 паунда.

• По желание на родителите, деца от 12 до 18 г. могат също да се възползват от услугата

срещу заплащане на УМ таксата. На тях се предоставя същата услуга като за деца между 5 и 11 г. За да се възползвате от услугата, е необходимо да отправите запитването си поне 2 седмици преди полета на callfb@air.bg.

Детето Ви задължително трябва да носи със себе си валиден паспорт.

Една стюардеса може да придружава две деца от едно семейство – братя и сестри, които пътуват заедно. За тях се заплаща една УМ такса.

Unaccompanied minors flying

Trust the Bulgaria Air service for unaccompanied minors and let them flying without any worries!

• For children between 3 and 5 years old we provide an escort – flight attendant who will pick up the child from the person who is escorting him/her at the departure airport, will be next to the child during all airport procedures until boarding the plane, personally take care of the child's safe journey during the flight and will hand him/her over to the welcoming person at the arrival airport. The full ticket fare is payable for the child (without a child's discount), plus 50% of the

one-way fare in the M class and two-way airport taxes for the escort flight attendant.

• For children between 5 and 11 years old a staff member is provided to welcome the child from the escorting person at the departure airport, as well as a person to hand him over to the welcoming person at the arrival airport. The full ticket fare is payable for the child (without a child's discount), plus a UM fee of EUR 50 in direction for international flights and EUR 30 in direction for domestic flights. For Sofia – London the fee is EUR 60 and for London – Sofia is GBP 60.

• Per parents request, children between 12 and 18 years old could also take advantage of

the service, against payment of the UM fee. They are provided the same service as for children between 5 and 11 years of age.

In order to take advantage of the service, you should make your inquiry at least two weeks prior to the flight at callfb@air.bg

Your child must carry a valid passport with him/her. One flight attendant can accompany two children from the same family – brothers and sisters who travel together. For them is paid a single UM fee.

THE FACE OF

Bulgaria Air
National Carrier www.air.bg

Airbus A220-300

Airbus A220-100

Airbus A320-214

Airbus A320-214

Airbus A319-112

Boeing 737-300

Embraer 190-100

CODESHARE PARTNERS

Codeshare partnerships are an integral part of Bulgaria Air route portfolio. They enable the airline to provide its customers more frequencies to a particular destination as well as to widen its destinations list at facilitated booking procedure.

SOFIA – MADRID
MADRID – LAS PALMAS / TENERIFE

Sofia – Doha / Bucharest / Varna / Burgas

A STAR ALLIANCE MEMBER

SOFIA – ATHENS / LARNACA / VARNA / BURGAS
ATHENS – BEYRUT / TEL AVIV / EREVAN / NICE / TBILISI
LARNACA – TEL AVIV

SOFIA – BELGRADE / TEL AVIV / LARNACA / VARNA
BELGRADE - GENEVA

SOFIA – PARIS / VARNA
PARIS – NICE / LYON / BORDEAUX

SOFIA – AMSTERDAM

SOFIA – ROME / MILAN / VARNA / BURGAS
ROME – MILAN / TURIN / FLORENCE / GENOVA / NAPLES / PIZA / VENICE / BOLOGNA / TRIEST / VERONA / CATANIA / BARI / PALERMO / LAMECIA TERME / BRINDIZI / REGGIO CALABRIA / MADRID / BARCELONA / AMSTERDAM / LONDON / PARIS / BRUSSELS / PRAGUE / GENEVA / MALTA

VARNA/BURGAS – SOFIA – BUCHAREST

VARNA/ BURGAS/ SOFIA – RIGA
RIGA – OSLO/STOCKHOLM/COPENHAGEN/HELSINKI

SOFIA – BAKU

Дестинации Destinations

CODESHARE PARTNERS

Code share партньорството позволява на авиокомпаниите да предлагат на своите пътници повече полети до дадената дестинация при облекчена процедура за резервация, както на собствените полети, така и на полетите на партньора по маршрута.

The Code share partnership enables airlines to provide for their valuable customers more frequencies to each particular destination at facilitating booking procedure, on every own operated or marketing flight en route.

SPA PARTNERS

Special prorated agreement е сред основните търговски договори, представящ на партньорските авиокомпани изключителната възможност да увеличат броя на предлаганите дестинации през даден пункт и да отговорят на търсенето на клиентите с приемливи цени.

The Special prorated agreement is among the basic commercial agreements, giving partner airlines a significant opportunity to enlarge number of global beyond destinations offered in response to customer demands at reasonable prices.

INTERLINE PARTNERS:

Interline agreement позволява взаимното признаване на билетите и по този начин съществено допринася за това двете авиокомпани да могат да предлагат продукта на партньора по редовни линии.

The Interline agreement permits the acceptance of each other's airtickets and that way contributes significantly both airlines to be able to offer customers reciprocally their product on schedule services.

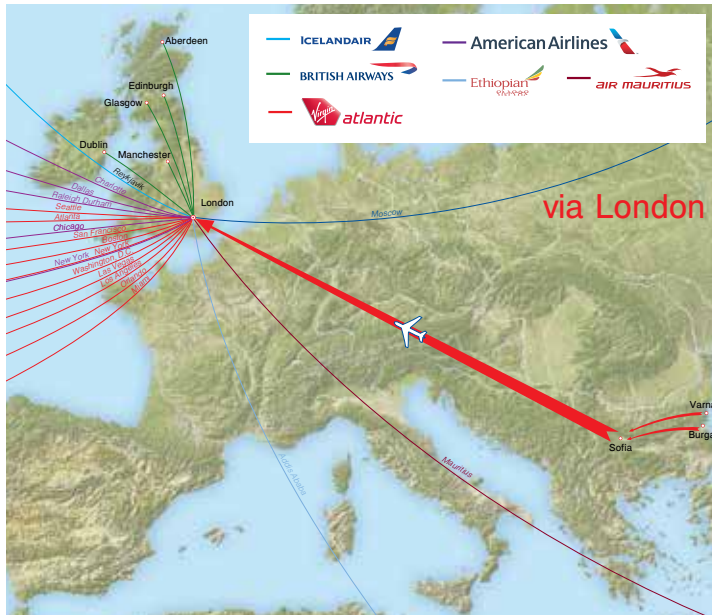

Летете до Всяка точка на света с България Еър и партньори. Fly anywhere across the world with Bulgaria Air and partners.

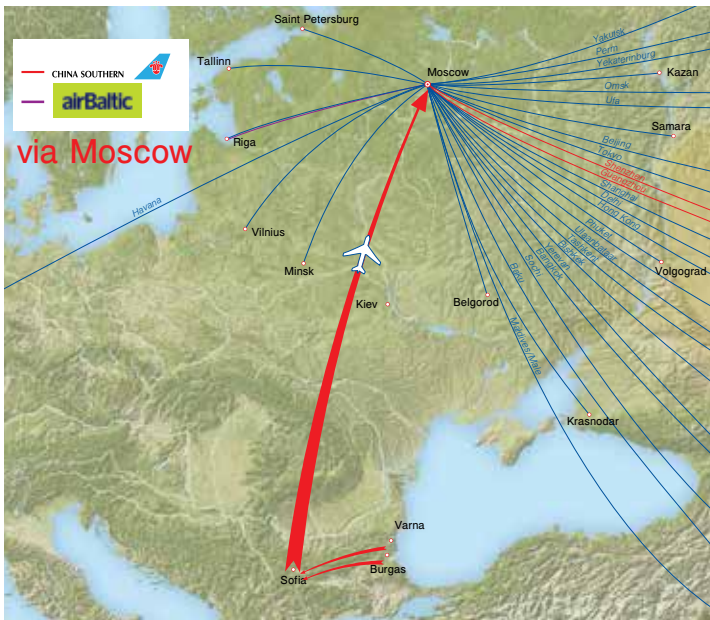

Летете до всяка точка на света с България Еър и партньори.

Fly anywhere across the world with Bulgaria Air and partners.

БЪЛГАРИЯ ЕЪР: Къде га ни намеруме?

BULGARIA AIR: Where to find us?

<p>SOF BOJ VAR</p> 	<p>Customer Service Center</p> <p>1, Brussels Blvd Sofia Airport, Sofia 1540 <i>Working Hours:</i> Every day 08:00-20:00 Local Time</p>	<p>phone: +359 2 402 04 00 e-mail: callFB@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Head office</p> <p>1, Brussels Blvd Sofia Airport, Sofia 1540 <i>Working Hours:</i> Monday - Friday 09:00-17:30 Local Time</p>	<p>fax: +359 2 984 02 03 e-mail: office@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Sofia City Office</p> <p>2 Ivan Vazov Street <i>Working hours:</i> Monday - Friday 09:00 - 17:30 Local time</p>	<p>phone: +359 2 402 03 93 e-mail: tickets1@air.bg www.air.bg</p>
	<p>FLY MORE Office</p> <p>1, Brussels Blvd Sofia Airport, Sofia 1540 Every day: 9:00 a.m. to 5:00 p.m. (lunch break - 12:00 p.m. to 1:00 p.m.)</p>	<p>+359 2 984 02 96 e-mail: flymore@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Varna Airport Office</p> <p>Varna Airport Terminal 2, Departures <i>Working hours: Opens 2 hours prior to scheduled departure</i></p>	<p>phone: +359 52 573 321 fax: +359 52 501 039 e-mail: varna@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Varna City Office</p> <p>55, 8-mi primorski polk blvd <i>Working Hours:</i> Monday - Friday 09:00 - 17:00 Local time (lunch break: 12:30 p.m. - 1:30 p.m.)</p>	<p>phone: +359 52 651 101 e-mail: varna_city@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Shumen City office</p> <p>Shumen, Patleyna 10 str. Monday-Friday: 09:00-17:00</p>	<p>phone: +359 887 84 01 71 e-mail: shumen@air.bg www.air.bg</p>
<p>BRU</p> 	<p>Belgium, Brussels</p> <p><i>Working hours:</i> Monday - Friday 10:00-19:00 Local Time</p>	<p>phone: +32 470 401 260 e-mail: brussels@air.bg www.air.bg</p>
<p>BER</p> 	<p>Germany, Berlin</p> <p>Bulgarian Air Tour Leipziger str 114-115, 10117 Berlin, Germany <i>Working hours:</i> Monday - Friday 09:00-18:00 Local Time</p>	<p>phone.: +49 30 2514405 +49 30 2514460 fax: +49 30 2513330 e-mail: info@berlin-bat.de www.air.bg</p>

<p>LON</p> 	<p>United Kingdom, London</p> <p>Airport office Heathrow Ticket Pod 3 (Zone G) Terminal 4 Heathrow Airport TW6 3FB <i>Working hours:</i> Monday - Friday 09:30 - 17:30 Local Time</p>	<p>phone: +44 208 745 9833 +44 788 966 4174 e-mail: LHR@bulgaria-air.co.uk www.air.bg</p>
<p>MOW</p> 	<p>Russia, Moscow</p> <p>City Office 3 Kuznetzkiy Most Str., Moscow, 125009, Russia <i>Working hours:</i> Monday - Friday: 09:00-13:00/14:00-18:00 Local Time Saturday: 10:00-14:00 (between June and September) Temporarily closed</p>	<p>phone: +7 49 5789 9607 e-mail: ticketmow@air.bg moscow@air.bg www.air.bg</p>
	<p>Airport office Sheremetyevo airport, Terminal F, fl. 2, ticket desks 10 and 14 <i>Working hours:</i> Opens 2 hours before flight Temporarily closed</p>	<p>e-mail: svoapfb@mail.ru www.air.bg</p>
<p>TLV</p> 	<p>Israel - Tel Aviv</p> <p>Open Sky LTD 25 Ben Yehuda Str. Israel 63806, Tel Aviv <i>Working hours:</i> Sunday - Thursday: 09:00-17:00 Local Time</p>	<p>phone: +972 379 51 355 fax: +972 379 51 354 e-mail: annie@open-sky.co.il www.air.bg</p>
<p>USA</p> 	<p>Mailing Address: 1819 Polk St #401 San Francisco, CA 94109 <i>Working Hours:</i> Monday - Friday 9am - 5pm, Saturday - Sunday 9am - 1pm (EST)</p>	<p>phone: 1-855-FLY-TO-BG (359-8624) e-mail: tickets@bulgariaairusa.com www.air.bg</p>
<p>VIE</p> 	<p>Austria, Vienna</p> <p>Intervega Reisen Tiefer Graben 9, A-1010 Wien, Austria <i>Working Hours:</i> Monday - Thursday 09:00-17:30 Local Time Friday 09:00-17:00 Local Time</p>	<p>phone: +43 1 5352550 0 900 220013 (domestic line) fax: +431 5352552 e-mail: intervegereisen@aon.at office@intervega.at www.air.bg</p>

НЯКОИ НЕЩА СТАВАТ **blink** ЗА СЕКУНДИ

Незабавни преводи
към мобилен номер
P2P

Централна
Кооперативна
Банка
Важният си ти.

*Small moments,
happy tastes!*

